

Filozofie, ekonomie, politologie, sociologie, psychologie, historiografie

MARATHON

6/2021

číslo 172

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka.....	2
2. Hlavní materiály.....	3
Horší než „vykořisťování“.....	3
3. Ohlasy na zajímavé publikace.....	21
3 x Z aneb knižní okénko 7.....	21

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík

**jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON**

Vychází od listopadu 1996

Registrační značka: MK ČR 7785

ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok

e-mail: prorok@vse.cz

Jiří Řezník

Pavel Sirůček

e-mail: sirucek@vse.cz

Radim Valenčík (224933149)

e-mail: valencik@seznam.cz

Redakce a administrace:

Radim Valenčík, Ostrovní 16

110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává 6. číslo časopisu Marathonu za rok 2022. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz

- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (01/2022) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. ledna 2022.

- Rozsah časopisu je zpravidla 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu.

- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Letošní 6. číslo obsahuje pracovní verzi příspěvku, který „demaskuje“ poziční investování jako klíčový společenský fenomén horší než „vykořisťování“ a tradiční knižní okénko (tentokrát již 7.) Pavla Siručka.

Pozvánka na 24. ročník konference Lidský kapitál a investice do vzdělání 26. listopadu 2021

LIDSKÝ KAPITÁL A INVESTICE DO VZDĚLÁNÍ 2021

24. ročník mezinárodní vědecké konference

Lidský kapitál a investice do vzdělání:

Role tvůrčích mezigeneračních týmů při uplatnění vysokoškolského vzdělání

26. listopadu 2021 od 9.00 do 17.00 h

Předběžný program konference:

9.00 registrace

9.30 - 13.00 jednání v plénu

14.00 - 17.00 studentská sekce

Hlavní garant

doc. Radim Valenčík, CSc.

radim.valencik@vsfs.cz

Konference proběhne hybridní formou a je volně přístupná po registraci na radim.valencik@vsfs.cz:

Přímá účast: Estonská 500, vchod z Kodaňské

Online účast: <https://meet.jit.si/radimvalencik> (bez hesla, stačí během konference rozkliknout stránku)

Harmonogram přípravy konference, sborníku a monografie:

20. 11. Termín zaslání pracovní verze příspěvků a tezí, které budou týž den rozeslány účastníkům konference (není povinné, ale kdo chce tuto možnost využít, může ji využít).

26. 11. Konference (dopoledne a případně i odpoledne, studentská sekce)

22. 12. Zaslání finálních verzí příspěvků včetně těch, které budou splňovat požadavky pro jejich nabídnutí do ACTA VŠFS (ty, které budou zpracovány ve spoluautorství se zahraničním partnerem či partnery, budou mít přednost) a ohlasů na konferenci (které budou publikovány v nerezencované části sborníku).

31. 01. Zpracování monografie s využitím příspěvků navazujících na hlavní téma.

28. 02. Vydání sborníku.

Konference bude mít pracovní charakter a orientuje se na tři výstupy:

- Sborník příspěvků v elektronické podobě. Sborník bude mít:
 - a) Recenzovanou část z článků, které projdou recenzním řízením a které budou upraveny dle šablony časopisu ACTA VŠFS, viz:
<https://www.vsfs.cz/?id=1042-acta>
 - b) Ostatní příspěvky včetně tezí, připomínek k podkladovému textu, ohlasů na konferenci, které budou publikovány v nerecenzované části.
 - Monografie s názvem
Tvůrčí mezigenerační týmy: základ inovačního potenciálu i realizátor změn
Pracovní verze je uveřejněna na této adrese:
<https://valencik.cz/marathon/21/Mar2105.htm>
 - Vybrané články splňující kritéria budou nabídnuty časopisu ACTA VŠFS.

2. Hlavní materiály

Horší než „vykořisťování“

Radim Valenčík a kol.

Tento materiál vznikl spojením dvou inspirací:

- „Mallorské“, když jsem se zabýval velmi abstraktním problémem, který lze pojmenovat jako „Vícebodové rozšíření Nashova vyjednávacího problému“.
- „Lovošské“, když jsem se šel po zdařilém Litoměřickém odborném semináři (který se konal v Lovosicích) pod Lovošem a uvědomil si souvislost výše uvedeného problému s **otázkou, zda při pochopení toho, co se dnes odehrává, vystačíme s Marxovou teorií nadhodnoty** (k čemuž se na semináři odehrála zajímavá výměna názorů).

Celý videozáznam je zde:

<https://www.youtube.com/watch?v=YZitRjIOo5Y>

Mé vystoupení je od **4:30:15** dle údajů na videu. Celkem vše i s diskusí trvalo téměř 7 hodin.

Diskuse k Marxově teorii nadhodnoty začala vystoupením Karla Janko v **5:59:30**.

Vícebodové rozšíření Nashova vyjednávacího problému a Marxova teorie nadhodnoty

Jedna z nejvýznamnějších inspirací, které jsem na Mallorce získal, je spojena s konkretizací představy o vícebodovém rozšíření Nashova vyjednávacího problému. A to dokonce v několika směrech. Na to pak navázaly „lovošské inspirace“. Nikoli náhodou. Ačkoli se jedná o problém zdánlivě čistě teoretický, má naprosto zásadní význam z hlediska pochopení toho, o co v současné době jde.

Jedním z nejzajímavějších momentů semináře byla výměna názorů na to, zda při pochopení podstaty vykořisťování (jako extrémního případu toho, co intuitivně chápeme jako vykořisťování či nespravedlnost) vycházet z Marxovy teorie nadhodnoty (což byl názor Karla Janko, na který jsem reagoval, a Josefa Skály, který reagoval na mě), nebo (což v logice právě řečeného byl můj názor) je nutné vycházet z nového konceptu, protože ten Marxův (při vší úctě k tomuto mysliteli) už nevyhovuje.

K tomu přistupuji ještě jeden důležitý aspekt. Většinou účastníků byl celý seminář hodnocen pozitivně. Objevily se ovšem i názory, že například moje vystoupení a vystoupení profesora Staňka bylo „příliš odtržené od života“. Respektuji tento názor, ale jsem přesvědčen, že je zcela mimo. Dobré teorie není nikdy dost, a ten, kdo se domnívá, že „selský rozum“ a někdy dokonce to, co bych nazval „výlevy zoufalství“, jsou tím, co není odtrženo od reality, tak ten je právě mimo realitu. S obojím se snadno manipuluje. Ten, kdo nepoužívá rozum se tak stává nástrojem manipulace právě v rukou těch, kteří jednají z pozice majetkové převahy a její přeměny v nástroje moci, segregace společnosti a – pokud to bude potřeba – likvidování nepohodlných osob či dokonce i části obyvatelstva. Mj. proto dávám této sérii již zmíněný název „*Horší než „vykořisťování“*“.

Z toho ovšem vyplývá, že pokud chceme, aby bylo poznání společenské reality využitelné, musí být jeho výsledky srozumitelně sdělitelné. Dokonce by se dalo říci, že možnost **POPULARIZOVAT POZNATEK**, tj. sdělit ho tak, aby jej mohl využít každý, kdo chce pochopit, o co jde, je jedním z důležitých **KRITÉRIÍ VĚDECKOSTI**.

Proto se pokusím v každém dílu každou náročnější teoretickou pasáž doplnit srozumitelnými závěry, které se bezprostředně týkají současného dění. Uvidíme, do jaké míry se mně to podaří.

Význam popularizace

Z hlediska vícebodového rozšíření Nashova vyjednávacího problému je význam **popularizace** (tj. srozumitelného a přitažlivého výkladu) naprosto zásadní. Pokud například chceme teorii rozvíjenou tímto směrem využít k pochopení těch problémů, ke kterým vypracoval K. Marx svou teorii nadhodnoty, musíme umět závěry podat tak, aby byly srozumitelné i tomu, kdo v dané oblasti nemá specializované vzdělání. To je sice nesmírně obtížné, na druhou stranu to napomáhá i tomu, kdo dělá teoretický „prvovýstup“, k tomu, aby se orientoval ve složité problematice a uměl vyhmátnout to nejdůležitější. (To jsem si uvědomil, když jsem se po skončení semináře pod Lovošem procházel).

Aby mně bylo dobře porozuměno. Hlavním důvodem, proč považuji spoléhání na Marxovu teorii za chybné (a mnozí z těch, kteří v ní věří, ani nevědí, co tato teorie říká, mají o ní velmi mlhavou a často chybnou představu), je to, že si tím **uzavírají cestu k pochopení klíčových problémů současnosti, k pochopení podstaty toho, o co jde, jaký střet se odehrává a kdo jsou aktéři tohoto střetu**. Nepřeháním. To, že levice je v současné době zcela dezorientována, není tím, že by „ustupovala“, byla „málo radikální“, apod. ale proto, že se **odtrhla od teorie a přestala chápat, co se vlastně odehrává a kdo je kdo**.

Budu konkrétnější. Nejdůležitějším fenoménem, kterému je v současné době nutno věnovat pozornost a najít cestu z důsledků, které způsobuje, je fenomén **investování do společenské pozice**, či stručněji **pozičního investování**. V prvním přiblížení lze poziční investování definovat jako **využití majetkové převahy v získání výsady (privilegia)**. Jedním z případů je investování do společenské segregace.

Zastánci teorie nadhodnoty namítnou, že výše uvedený fenomén lze popsat i z pozice Marxovy teorie nadhodnoty. Doporučuji, aby se zamysleli nad tím, jak by to udělali, a aby výsledek následně předvedli.

Začnu konkrétním historikem. Před několika dny jsem byl nezajímavé diskusí k současným společenským problémům (nebyl to Litoměřický odborný seminář), které se zúčastnil i jeden z mladých perspektivních politiků. Ten navrhl tento přístup k řešení společenských problémů: *Bohatým ponecháme vše, co potřebují k tomu, aby byli plně zabezpečeni pro život v přepychu, ale současně formou radikálního zdanění od nich získáme prostředky k tomu, abychom podstatně snížili společenskou nerovnost a umožnili důstojný život všem lidem, abychom vyřešili problém chudoby*. (Necituji zcela přesně, ale hlavní smysl výroku jsem zachoval.)

O takovémto řešení bylo možné uvažovat tak zhruba do konce minulého století. Tehdy i představitelé velkých majetků uvažovali o tom, že by převodem části svých majetků ke zvýšení rovnosti příležitostí (větší vertikální mobilitě) snížili napětí ve společnosti a současně zvýšili efektivnost společenského systému.

Dnes je situace zcela jiná. **Ten, kdo vlastní velký majetek potřebuje majetek ještě větší jednak proto, aby se mohl bránit tlaku nespokojený zdola, ale také proto, aby se sám nestal obětí pozičního investování ze strany těch nejbohatších**. Na téma, proč došlo k takové změně a zda „romantická představa“ o dynamické společnosti založené na rovnosti příležitostí ke společenskému vzestupu mohla být naplněna, by bylo možné popsat hodně stran, ale asi by to byla ztráta času. Dobrá teorie musí respektovat to, že cílí na pohyblivý terč.

V příštím pokračování představím slavný *Nashův vyjednávací problém*. Uvidíte, že i hodně abstraktní teorie může být velmi srozumitelná. Současně zformuluji několik otázek, na které se bude moci každý pokusit odpovědět.

Nashův vyjednávací problém

Dnes si řekneme něco o slavném *Nashově vyjednávacím problému*. A uděláme si o něm představu. Tady poprosím čtenáře o trochu trpělivosti a spolupráce.

Formulování tohoto problému splňuje základní předpoklad: Je natolik srozumitelné, že mu porozumí každý. Pokud by nesplňoval tento požadavek, bylo velmi obtížné na něm stavět dobrou teorii, která má ambici názorně ukázat, o co dnes ve společnosti jde.

Nashův vyjednávací problém je velmi obecně formulovaná matematická úloha, která má obrovské množství významných interpretací. Konkrétními případy jsou např. každý akt směny, každý vztah věřitel-dlužník, většina uzavíraných smluv, ale také rozdělení zisku mezi společníky, lupu mezi loupežníky. Takže samozřejmě i rozdělení příjmu firmy mezi její vlastníky a mezi zaměstnance (vlastníky práce či lidského kapitálu) je typický *Nashův vyjednávací problém*. Tj. *Marxova teorie nadhodnoty* je jedním z možných řešení *Nashova vyjednávacího problému*. Už z tohoto hlediska si *Nashův vyjednávací problém* zasluhuje určitou pozornost, abychom mohli porovnat jednotlivé druhy řešení. Mimo jiné – pro Nashe bylo příznačné, že dokáže formulovat každý problém, nejen tento, v nejobecnější rovině. To je důležité například z toho důvodu, aby neopomenuli žádnou konkrétní možnost. A také proto, abychom vše to, s čím se setkáváme, dobře utřídili. Proto najít zobecnění Nashova přístupu k nějakému problému, je hodně těžké. Ale nám se to podaří.

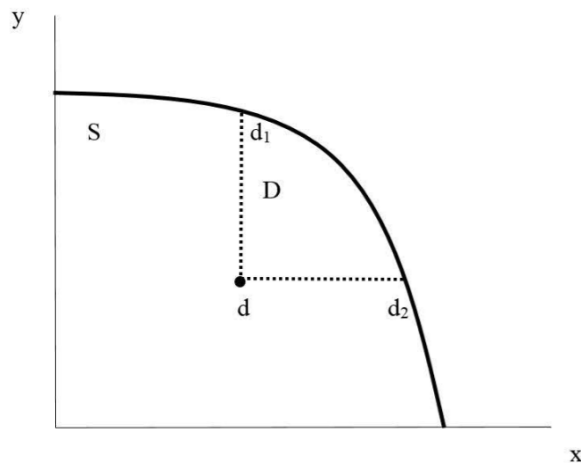
Řešení problému je pak odvislé na konkrétní formě této úlohy a podmínkách, v nichž se řeší. Pro některé typy řešení máme definovány axiomy, s některými situacemi si nevíme rady.

Johna Forbese Nashe znají někteří z oscarového filmu „*Čistá duše*“. Fascinující postava. On sám získal Nobelovu cenu. Setkal jsem se s ním na 4. Světovém kongresu Společnosti teorie her v Istanbulu v roce 2012. O tři roky později zahynul i s manželkou při autohavárii. Podrobněji zde:

https://sk.wikipedia.org/wiki/John_Forbes_Nash

Nyní trochu formulací, které si vyžadují přesnost: Nashův vyjednávací problém je určen bodem nedohody \mathbf{d} (výchozí situací) a množinou přípustných rozdělní výplat S . Většinou se uvažují jen kladné hodnoty a množina S je brána jako kompaktní a konvexní. Pak lze názorně vyjádřit úlohu obrázkem č. 1:

Obrázek č. 1: Základní typ Nashova vyjednávacího problému

Zdroj: Vlastní úprava běžně používaného grafu

x, y výplaty hráčů

S množina dostupných výplat

\mathbf{d} bod nedohody (výchozí bod)

D množina zlepšení výplat hráčů oproti bodu nedohody (vymezená plochou mezi body \mathbf{d} , \mathbf{d}_1 , \mathbf{d}_2)

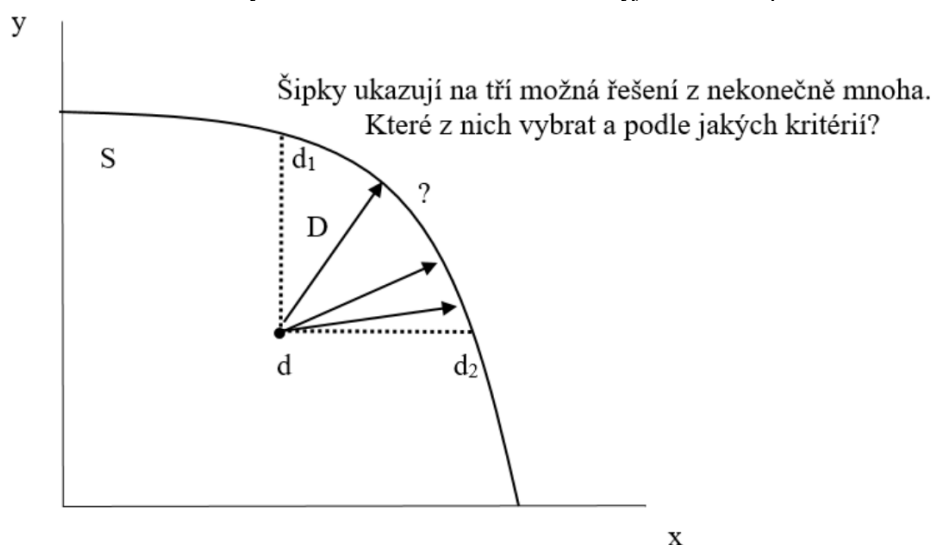
$\mathbf{d}_1, \mathbf{d}_2$ (část hranice množiny D mezi body \mathbf{d}_1 , \mathbf{d}_2) paretooptimální body (bod, které vyhovují axiomům individuální racionality, kolektivní racionality a dosažitelnosti)

Řešení Nashova vyjednávacího problému se většinou chápe tak, že se hledají axiomy, které by umožnily jednoznačně určit způsob rozdělení zvýšených výplat oproti bodu \mathbf{d} .

Zformulování standardní situace prostřednictvím obecně formulovaného Nashova vyjednávacího problému je velmi přínosné z mnoha hledisek. Především umožňuje rozlišit a definovat různé situace, se kterými se v realitě setkáváme. V některých případech lze toto rozlišení dotáhnout až do formulování axiomů jednoznačně vymezujících řešení, v jiných případech máme k dispozici alespoň určitý koncept, který můžeme porovnávat s tím, s čím se v dané oblasti setkáváme. I toto, spíše intuitivní použití konceptu odpovídajícímu Nashovu vyjednávacímu problému bývá často přínosné.

Když se na poměrně jednoduchý [obrázek č. 1](#) podíváte, nepochybně vás napadne otázka: Který z těch bodů, v nichž jsou na tom oba hráči lépe než ve výchozí situaci, které jsou dosažitelné a oproti kterým už si oba hráči nemohou polepšit současně, je ten pravý? Jak vybrat z nekonečné množiny to správné řešení?

Obrázek 2: Náhodně vybraná tři možná řešení Nashova vyjednávacího problému

Zdroj: Vlastní úprava běžně používaného grafu

Odpověď na otázku je mnohem složitější, než to na první pohled vypadá.

Zkuste si sami odpovědět na následující otázky:

1. Pokud byste byli hráčem, jehož výplaty jsou na ose x, kterému z řešení, k němuž vedou šipky, byste dali přednost a proč?

2. Jaké řešení byste sami doporučovali a proč?

3. Bylo by pro vás nějaké rozdělení výplat nepřijatelné a proč?

4. Zajímá vás při odpovědi na výše uvedené otázky jen vaše výplata, nebo také výplata toho druhého a proč?

Otázky formuluji záměrně tak, abys vás upozornily (pokud se na ně pokusíte odpovědět), jaký problém teoretici (až na čestné výjimky) přehlížejí. Nedělají to ze zlé vůle, ale tak už se to v dějinách vývoje teorie bývá. Někdy trvá hodně dlouho, než je setrvačné myšlení překonáno zcela triviálním poznatkem. Stačí se jen správně zeptat...

Ad 1/ Odpověď na tuto otázku je nejjednodušší. Vybral bych si to řešení, ve kterém mám největší výplatu, tj. variantu c). (Říká se tomu předpoklad individuální racionality.)

Ad 2/ Tady už je to složitější. Lze uvažovat například o rozdělení „fifty-fifty“ (navrhované jedním z gangsterů ve filmu „Čtyři vraždy stačí...“). Jednak proto, aby s takovým řešením souhlasil i ten druhý, jednak proto, aby někomu nevznikla neoprávněná výhoda. Také by bylo možné uvažovat řešení největšího součtu výplat a následně se rozdělit fifty-fifty. Případně lze uvažovat o tom, že rovnostářské řešení (fifty-fifty) budeme modifikovat nějakým zohledněným uznáním větších zásluh jednoho z hráčů.

Ad 3/ Za nepřijatelné řešení bychom považovali takové, které by se nám zdálo být nespravedlivé. Ale co je to „nespravedlivé“ řešení a proč je považujeme za nespravedlivé?

Ad 4/ Zajímá. A teď už vím, proč by se mně zdálo být některé řešení nespravedlivé. Vždyť ten druhý může neoprávněnou výhodu v rozdělení výplat zneužít. Může si vydobýt lepší společenské postavení. Případně, pokud by hrozilo, že budeme nějaký problém řešit soudním sporem, se mohu obávat, že ten druhý si pořídí lepšího právníka. **Proto mě bude vždy zajímat nejen má výplata, ale i výplata toho druhého.**

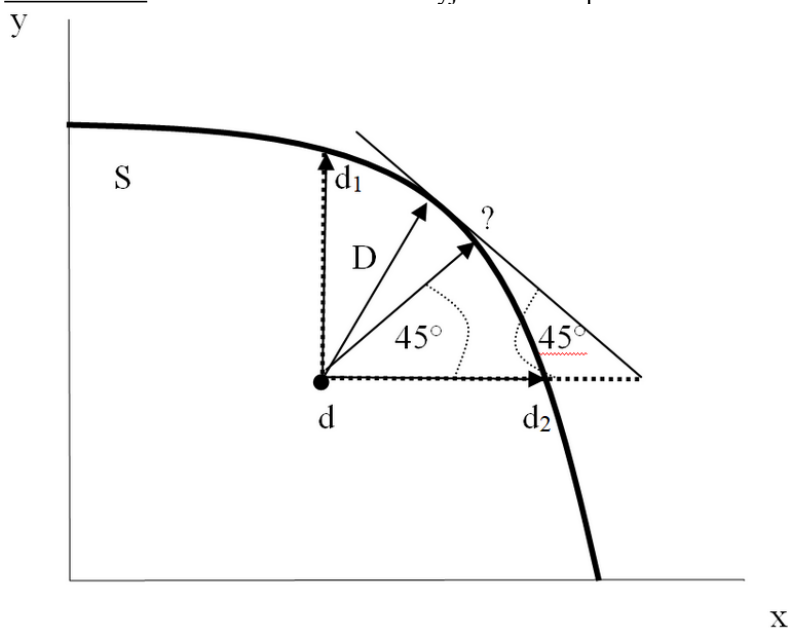
Patrně jste uvažovali obdobným způsobem.

V tuto chvíli se musím přiznat, že jsem do otázek záměrně vsunul prvek, který naváděl na určitý typ odpovědi. Odpovědi, která si všímá nejen výplaty jednoho z hráčů, ale také role výplaty druhého hráče. Tj. otevřel jsem tím cestu k tomu, abychom se pokusili vhodným způsobem (tak abychom pracovali s určitou konkrétní představou) uchopit problém toho, co nazývám **pozičním investováním** (tj. investováním do společenské pozice za účelem přeměny majetkové převahy v majetkovou výsadu a diskriminaci toho druhého).

K tomu trochu osvěty:

Existují triviální řešení Nashova vyjednávacího problému:

Obrázek č. 3: Triviální řešení Nashova vyjednávacího problému

Zdroj: Vlastní úprava běžně používaného grafu

Šipky ukazují na čtyři triviální řešení:

- dvě diktátorská (celé zlepšení výplaty si přivlastní jeden z hráčů),
- jedno rovnostářské (hráči se rozdělí fifty-fifty, to nastane v případě, že z bodu nedohody se vydáme k hranici množiny S po linii se sklonem 45° ,
- jedno maximálního součtu (to je v bodě dotyku tečny se sklonem 45° proti směru hodinových ručiček (resp. se sklonem 135°).

K tomu existuje velké množství netriviálních řešení, z nichž některá mají velmi zajímavé vlastnosti. O nich napíšu z důvodu osvěty něco málo v příštím pokračování.

To, co chci zdůraznit v závěru této části, je následující: **Doposud všechny přístupy k hledání nejvhodnější řešení Nashova vyjednávacího problému PŘEHLÍŽEJÍ fenomén pozičního investování a teorie nedisponuje vhodným nástrojem, kterým by ho „zviditelnila“ a umožnila na základě toho formulovat prakticky relevantní závěry.**

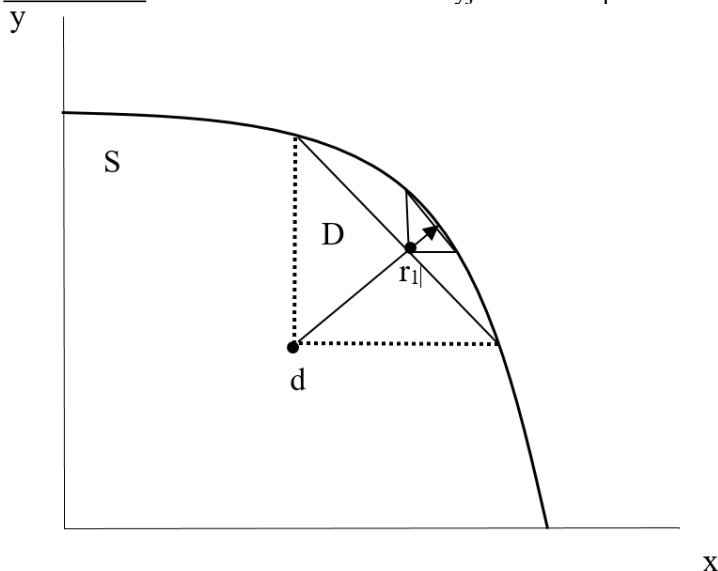
Osobně si nemyslím, že by tomu tak bylo převážně z ideologických důvodů. Prostě každá teorie má určitou setrvačnost, ze které se obtížně vymaňuje, jakkoli (když už se podaří se vymanit) je pohled z pozice přesahu stávající teorie tak samozřejmý, že se ani nechce věřit, že to někdo neviděl už dříve. Takže se máme v příštím pokračování na co těšit.

Nyní si řekneme něco o netriviálních řešeních *Nashova vyjednávacího problému*. Tento problém řeší každý den mnohokrát, aniž bychom si to zpravidla uvědomovali. Má mnoho podob. Každý akt směny, ale i každé vyjednávání zaměstnanců a zaměstnavatelů je jeho konkrétním případem. Mj. – *Marxova teorie nadhodnoty* je jedním z konkrétních řešení tohoto problému. Osvětu může čtenář přeskočit, ale možná by to byla škoda. Jednak je užitečná, abychom věděli, jak stávající teorie vidí naše rozhodování, jednak je to dobrý odrazový můstek k pochopení toho, o co v této sérii pod názvem psané ne náhodou pod názvem *Horší než „vykořisťování“* jde. Ukážeme si přesah stávající teorie ve velmi důležitém směru a dáme mu konkrétní, významnou a aktuální interpretaci.

J. Nash (nositel Nobelovy ceny známý z oskarového filmu *Čistá duše*) nejen uvedený problém (nazvaný pak jeho jménem) zformuloval, ale našel i elegantní řešení tohoto problému. Zformuloval šest axiomů, které se na první pohled zdály být naprosto samozřejmými (v tom smyslu, že jinak to ani nemůže být), a ukázal, že při jejich splnění má problém jediné řešení. Shodou okolností se současně jedná o maximalizaci součtinu výplat.

Jenže se brzy ukázalo, že podobných netriviálních řešení je více. A i jejich axiomy se zdají být samozřejmé. Současně se objevila řada řešení odpovídajících postupnému vyjednávání (tj. sekvenčních řešení), která lze rovněž podložit intuitivně zcela samozřejmými axiomy, viz např. následující obrázek:

Obrázek č. 4: Sekvenční řešení Nashova vyjednávacího problému

Zdroj: Vlastní úprava běžně používaných grafů

Zde se hráči nejdříve dohodnou rozdělit si zlepšení odpovídající diktátorským řešením v nějakém poměru (třeba fifty-fifty), dostanou se do bodu r_1 (příslušné písmeno jsem použil proto, že první, kdo takové řešení navrhl, byl Raiffa, proto se mu říká *Raiffovo řešení Nashova vyjednávacího problému*), tím vznikne další Nashův vyjednávací problém, který řeší obdobným způsobem. Přibližují se tak limitně k rozdělení, které vzniká

postupným vyjednáváním. Raiffovo řešení lze rovněž axiomatizovat, má různé modifikace, odpovídá v situaci, kdy nějaké rozdělení vyjednáváme postupně.

Další vývoj teorie pak tak trochu uvízl v pasti setrvačného pohledu. Hledaly se nejrůznější axiomy, řešení, která je jimi určeno, a jim odpovídající konkrétní situace. Určitou ambicí teorie bylo dát oporu arbitrovi, který by byl schopen doporučit nejvhodnější řešení pro každou konkrétní situaci. Očekávání v tomto směru se nenaplnila.

Podle mého názoru to bylo proto, že jakmile uvážíme fakt pozičního investování, zcela se mění situace. Musíme k problému přistoupit podstatně jinak. Dokonce dojde k tomu, že původní *Nashův vyjednávací problém* se ukáže být zvláštním případem obecnějšího problému.

Otázka nyní zní takto: **Jak teoreticky popsat poziční investování tak, aby bylo kompatibilní se stávající teorií?** Kromě toho bylo popsáno srozumitelně, přesně a vplývaly by z něj netriviální i prakticky využitelné závěry.

Klíč k pochopení a teoretickému uchopení pozičního investování

Předpokládám, že nyní již můžeme pracovat s určitou představou o tom, co je to Nashův vyjednávací problém. K tomu, o co nám jde, nám bude tato základní představa stačit. Aspoň tak na úrovni Pythagorovy věty. Základ, ze kterého budeme vycházet, musí být jednoduchý a snadno pochopitelný, jinak by popis reality nebyl využitelný. Mj. – formulování Marxovy teorie nadhodnoty také není zcela triviální. Když se učilo na VŠE v rámci „Politické ekonomie kapitalismu“, dělalo studentům velký problém jej pochopit. A tak sháněli skripta profesora Vladimíra Nováka, která srozumitelně a logicky popisovala, o co jde. Ani jednoduché věci není jednoduché vyložit.

Nyní **předpokládejme situaci, kdy na velikosti výplat v každém kole určitým způsobem závisí výplata v kole následujícím, tj. to, co jeden z hráčů může získat na úkor druhého hráče v důsledku zvýšení své výplaty, nebo naopak ztratit v důsledku nedostatečného zvýšení své výplaty.**

Je zřejmé, že pokud by jeden z hráčů byl nucen připustit takové rozdělení výplat, které by v důsledku zvýšení výplaty druhého hráče nedostatečně vykompenzované zvýšením jeho vlastní výplaty zhoršilo pozici (z hlediska očekávaných finálních výplat), pokusí se takovéto situaci zabránit:

- V jednodušším případě tím, že na zlepšení nepřistoupí (nebude hru hrát).

- V obecnějším případě tím, že se pokusí zvolit pro něj nejvýhodnější rozdělení výplat z množiny bodů z oblasti očekávaných finálních stavů (k jejímž popisu se dostaneme později, protože před vytvořením určité představy o ní budeme muset učinit ještě dva významné kroky).

Situaci můžeme také popsat tak, že při určitých typech rozdělení výplat oproti výchozímu bodu nedohody se očekávaná finální výplata jednoho z hráčů zvýší a naopak při jiném sníží. V tom případě existuje i určitý **neutrální bod**, tj. takové rozdělení výplat v následujícím kole, ve kterém se výplata žádného z hráčů ani nesníží, ani nezvýší oproti tomu, že hráči zůstanou v bodě nedohody.

Jakou podobu má množina neutrálních bodů, které představují určitou rovnováhu v oblasti pozičního investování? Lze ji chápat například jako určitou funkci, která výplatě každého z hráčů přiřazuje výplatu druhého hráče, například v implicitním tvaru jako funkci:

$$N(x, y) = 0$$

nebo v implicitním tvaru z pohledu jednoho z hráčů jako:

$$y = n(x)$$

tj. jakou výplatu y musí mít hráč Y , aby si při rozdělení výplat v daném kole oproti hráči X v dalších kolech nepohoršil, ale ani nepolepšil?

Tuto funkci nazveme **funkcí neutrality pozičního investování**.

Všimněme si, že takto formulovaný klíč rozklíčování fenoménu pozičního investování je velmi obdobný logice, na které je založena indifferenční křivka. V případě indifferenční křivky jde o vyjádření preferencí prostřednictvím indifferencí, v případě pozičního investování popisujeme prostřednictvím jeho neutrality (tj. identifikováním případů, kdy je jeho efekt nulový, a to v situaci, kdy jeho efekt může být nenulový, pokud by rozdělení výplat bylo mimo funkci neutrality pozičního investování).

Všimněme si, že se jedná o situaci, kdy **do aktuálního rozhodování (rozhodování v současnosti) promítáme představu o budoucnosti**. Ale to je naprosto v pořádku. Takto se rozhodujeme vždy! Celý náš systém prožitků a s ním spojených preferencí je založen na tom, že zpřítomňujeme minulé a vztahujeme se k budoucímu.

Velmi triviálně lze výše uvedené zformulovat ještě takto: Pokud se mám s někým o něco podělit, musím si nejdříve udělat představu, zda to, co případně mně, je dostatečné, aby to, co získá druhý, nemohlo být zneužito proti mně.

Definováním funkce neutrality pozičního investování jsme získali velmi mocný nástroj k identifikování role pozičního investování (jeho podob, příčin, důsledků apod.). To nám umožňuje obnažit to, co jsme dali do názvu série, to, co je **horší než „vykořisťování“**.

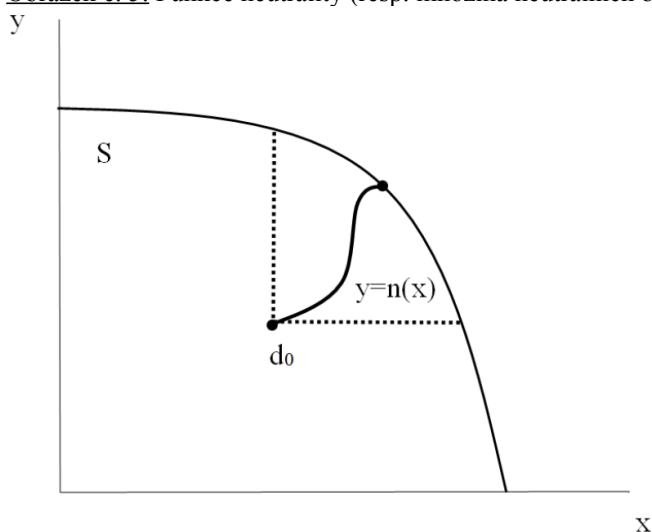
Pojem „vykořisťování“ dávám záměrně do uvozovek, protože o něm zpravidla máme jen intuitivní představu. Nyní budeme moci přesně popsat, co ve skutečnosti vykořisťování je, a co vykořisťování není. Ale k tomu budeme muset ujit ještě pár kroků.

V návaznosti na předešlé lze zformulovat ještě jeden důležitý závěr. Určité zklamání z možnosti využít matematicky silná a pozoruhodná řešení Nashova vyjednávacího problému při řešení otázky, jak si rozdělit to, co lze získat spoluprací, je dáno vlivem pozičního investování. Pokud totiž v příslušném systému poziční investování existuje, **překrývá svými důsledky všechny ostatní vlivy a je to právě poziční investování, které určuje výsledek**, tj. řešení Nashova vyjednávacího problému, nebo, jak uvidíme, nutnost použít obecnější koncept.

V dalším pokračování vyjádříme funkci neutrality pozičního investování názorně, provedeme její vhodné zjednodušení, abychom s ní mohli lépe pracovat, a odvodíme první důležité závěry.

Funkce neutrality (resp. množina neutrálních bodů) pozičního investování takovou množinou bodů (odpovídajících výplatám hráčů, v námi uvažovaném případě dvou hráčů), takovým rozdělením výplat, které žádnému z hráčů nepřináší v budoucnu žádnou výhodu ani žádnou nevýhodu. Oba hráči si mohou polepšit, aniž by došlo k tomu, že výplata, kterou získá jeden či druhý hráč mohla být zneužita proti druhému hráči formou pozičního investování. Funkci neutrality pozičního investování si můžeme představit takto:

Obrázek č. 5: Funkce neutrality (resp. množina neutrálních bodů) pozičního investování

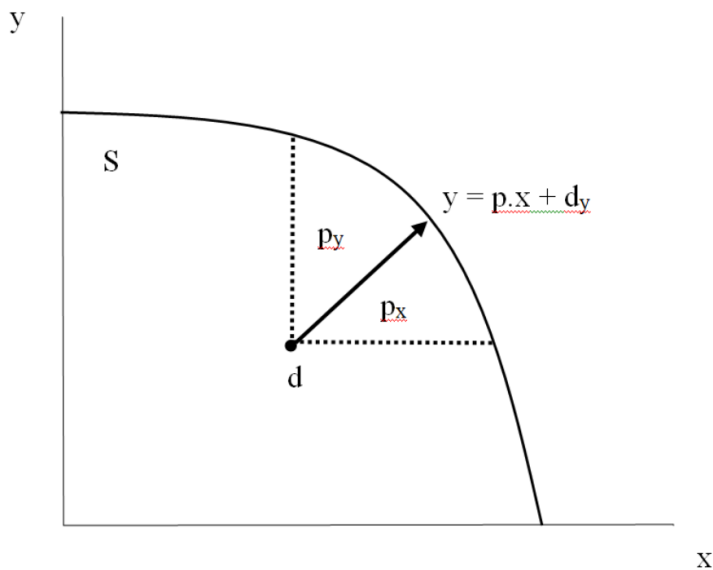

Zdroj: Vlastní výtvar

V daném případě je pak bod optima při řešení Nashova vyjednávacího problému jednoznačně určen. V realitě je to složitější. Existuje-li možnost pozičního investování, vidí zpravidla hráči funkci neutrality odlišně. Ale i v těchto případech „překrývá“ role pozičního investování různé vlivy, které jsou uvažovány při různých řešeních Nashova vyjednávacího problému.

Aby se nám s konceptem grafického vyjádření pozičního investování lépe pracovalo (abychom si lépe představili, o co jde), budeme funkci neutrality pozičního investování považovat za lineární, viz následující obrázek:

Obrázek č. 6: Nashův vyjednávací problém s lineární funkcí neutrality pozičního investování

Zdroj: Vlastní výtvar

$y = p.x + d_y$ lineární funkce neutrality pozičního investování
 p_x body napravo od této funkce jsou nepřijatelné pro hráče Y
 p_y body nalevo od této funkce jsou nepřijatelné pro hráče X

Pokud má řešení Nashova vyjednávacího problému splňovat podmínku individuální racionality, kolektivní racionality, dosažitelnosti a neutrality pozičního investování (přijatelnosti pro oba hráče), pak **je řešení jednoznačně určeno průsečíkem funkce neutrality pozičního investování a hranice množiny S.**

To sice vypadá poměrně triviálně, na druhé straně právě v jednoduchosti je síla. Důležité je si také uvědomit, že **v realitě se vyskytuje možnost pozičního investování prakticky vždy**, jen si ji ne všichni hráči dostatečně uvědomují. Platí to zejména pro hráče, který je obětí pozičního investování. Někdy potenciální oběť pocítuje možnost pozičního investování jako závist či obdobným způsobem. Výše uvedený obrázek velmi názorně ukazuje, o co jde.

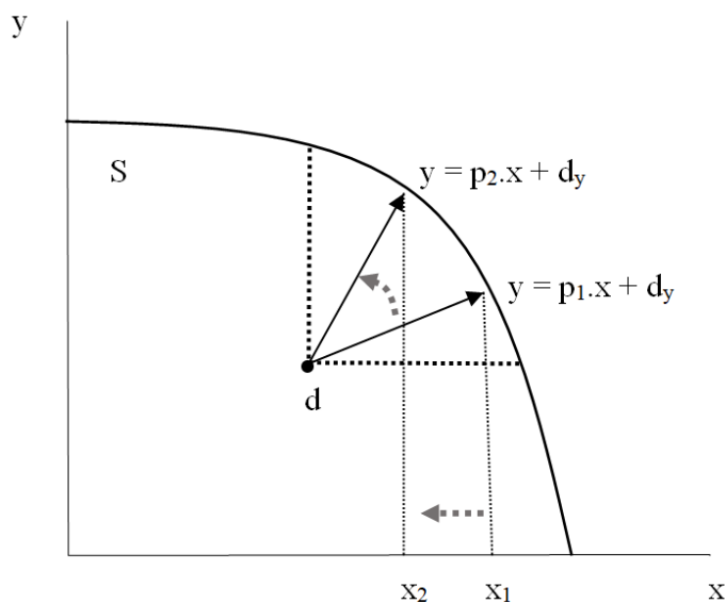
Mimo jiné – Marxova teorie nadhodnoty také umožnila tehdejšímu dělnictvu přesněji si uvědomit, v čem spočívá (v podmínkách „rovné“, tedy ekvivalentní směny její okrádání, její znevýhodnění). Proto to, že řešení Nashova vyjednávacího problému s pozičním investováním je velmi jednoduché a názorné, není na škodu, ale naopak ku prospěchu teorie, resp. jejímu potenciálnímu dopadu na to, aby lidé lépe pochopili, o co jde.

Praktický závěr: **Podívej se, jaké má subjekt, se kterým jednáš, možnosti pozičního investování (případně se podívej na své vlastní), a vyjednej rozdělení podle toho.**

V příštím pokračování si řekneme něco o netriviálních závěrech z použití funkce neutrality pozičního investování k analýze reálných situací.

Dostáváme se k první netriviální aplikaci konceptu založeného na vyjádření pozičního investování prostřednictvím funkce neutrality pozičního investování.

Obrázek č. 7: Interpretace změny sklonu linie pozičního investování

Zdroj: Vlastní výtvar

Jak interpretovat změnu sklonu linie neutrality pozičního investování a co ji může způsobit?

Předpokládejme, že výhodu pozičního investování může využít **pouze** hráč Y.

V našem případě na obrázku platí: $x_2 < x_1$

To znamená, že k tomu, aby nedošlo ke zhoršení v oblasti pozičního investování, stačí po výše prezentované změně sklonu linie pozičního investování tomu hráči, který nemá možnost pozičního investování, získat méně. To neznamená, že méně získá, ale nebezpečí pozičního investování se snížilo.

K tomu poznámka: V realitě je situace vždy „neostrá“, nikdo nedokáže přesně odhadnout, jak velké jsou hodnoty jednotlivých veličin, co se může stát v budoucnu, jak situaci vidí druhý hráč. Proto takový posun můžeme hodnotit spíše pozitivně. Ale uvedená situace si vyžaduje hlubší analýzu, ve které si musíme připomenout, co může změnu sklonu linie neutrality pozičního investování způsobit.

Předešlu: **Sklon linie pozičního investování dán přímo a výlučně tím, jaké jsou ve společenském systému vytvořeny podmínky pro využívání investičních příležitostí spojených s nabýváním, uchováním a uplatněním lidského kapitálu (rozvojem, uchováním a uplatněním lidských schopností) podle míry jejich výnosnosti a nezávisle na výhodách vyplývajících z majetkové převahy.** (K podrobnějšímu zdůvodnění tohoto tvrzení se ještě dostaneme, v tuto chvíli by se jednalo o příliš velkou odbočku ve výkladu.)

Na první pohled by se mohlo zdát, že pokud je možnost pozičního investování asymetrická, měly by mít obě strany (ta, která možnost pozičního investování má, i ta, která ji nemá) zájem o vytváření podmínek pro využívání investičních příležitostí spojených s nabýváním, uchováním a uplatněním lidského kapitálu (rozvojem, uchováním a uplatněním lidských schopností) podle míry jejich výnosnosti a nezávisle na výhodách vyplývajících z majetkové převahy, tak jak je uvedeno výše. A to z následujících důvodů:

1. Zvyšuje se produktivita systému a tudíž množství prostředků, které lze rozdělit.
2. Snižuje se napětí ve společnosti, rozšiřuje se oblast rozdělení, na kterém se mohou obě stany dohodnout.

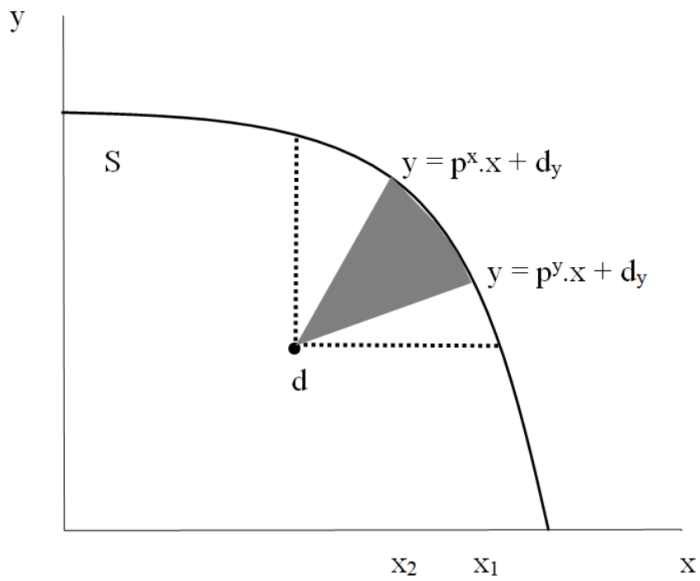
Bohužel tomu tak není. Musíme vzít do úvahy ještě jeden podstatný moment. Totiž to, že obě strany (máme na mysli subjekty, které figurují ve vyjednávacím problému), mohou vidět a zpravidla i vidí situaci odlišně.

Dostáváme se k další netriviální aplikaci konceptu vycházejícího z funkce neutrality pozičního investování. V předcházející části jsme uvedli, že jedním z vysvětlení, proč se subjekty (hráči) nedohodnou v případě, že se může společnou akcí zvýšit efektivnost systému (tedy to, co si mohou rozdělit) a současně rozšířit prostor pro vyjednávání tak, aby nikdo nebyl znevýhodněn, je **odlišné vidění, resp. vyhodnocení reality**.

Jedná se o zobecnění *Nashova vyjednávacího problému*. Ten předpokládá, že všichni (hráči, příp. i arbitr) vidí situaci shodně. To je samozřejmě příliš omezující předpoklad, ale na druhé straně bez vhodných interpretací obecnějšího přístupu bychom dále nepokročili. Zde se ovšem jedná o jedna z interpretací přímo vnucuje.

Kromě již zmíněné výchozí situace, kdy oba subjekty vidí parametry hry stejně, můžeme uvažovat dva odlišné případy znázorněné obrázky č. 8. a č. 9.

Obrázek č. 8: Příklad, kdy existuje prostor pro vyjednávání

Zdroj: Vlastní výtvar

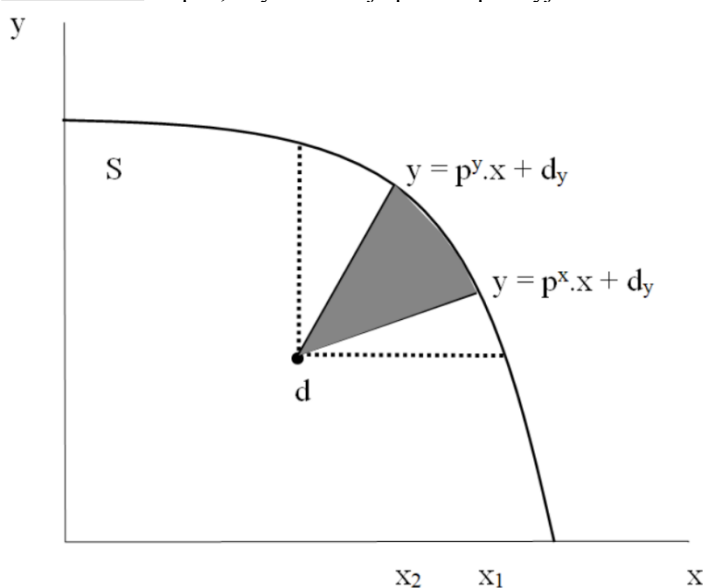
$y = p^x \cdot x + d_y$ je linie neutrality pozičního investování, jak ji vidí hráč **X**

$y = p^y \cdot x + d_y$ je linie neutrality pozičního investování, jak ji vidí hráč **Y**

(Linie se odlišují sklonem, na což odkazujeme horním indexem u koeficientu **p**)

Šedě zvýrazněná je oblast, ve které jsou všechna rozdělení výplat přijatelná jak pro hráč **X**, tak pro hráče **Y**.)

Obrázek č. 9: Příklad, kdy neexistuje prostor pro vyjednávání

Zdroj: Vlastní výtvar

Zde figurují stejné veličiny, ale sklony linií neutrality pozičního investování jsou přehozeny. V šedě zvýrazněné oblasti a tím spíše mimo ni není žádné rozdělení výplat přijatelné jak pro hráč **X**, tak pro hráče **Y**.)

V tomto případě se hráči nejen nedohodnou, ale nutně dojde k jejich střetu. K tomu, abychom tento střet popsali, musíme doplnit arzenál teoretických nástrojů, kterými tuto situaci popíšeme. Tyto nástroje, jak si ukážeme, vycházejí z vícebodového rozšíření *Nashova vyjednávacího problému*.

Kam až došla teorie před definováním a teoretickým uchopením pozičního investování

Dříve než přejdu k výkladu dalších netriviálních závěrů z konceptu, který využívá funkci (resp. v našem zjednodušeném případě) linii neutrality pozičního investování, ukážu podobný přístup zaměřený na poněkud jiné aplikace. Je přesahem oproti témuž *Nashovu vyjednávacímu problému* a jde obdobným směrem.

Čtenáře, který se profesionálně nevěnuje dané problematice, poprosím, aby se neděsil toho, že nepohybuje v oblasti, která je mu hodně vzdálena. Určitou představu je dobré mít a do detailů není nutné vnikat. V příštím (stále ještě přípravném) dílu série se setká s opačným typem článku. Snadno představitelnými samozřejmostmi. S tím, čemu lze bez problému porozumět, ale co je moc a moc důležité, ale co si mnohdy neuvědomujeme. Takže vydržte. Toto je pro obecnou informovanost, hned zítra se dostaneme na půdu, kde budeme každý doma.

Jedním z autorů článku, o kterém budu v populární rovině referovat, je William Thomson. Sympatický badatel v nejlepších létech se schopností organizovat týmovou práci a soustředit kolem sebe kvalitní tým. Má široký záběr a uplatňuje komplexní přístup. Patří k současné špičce odborníků zabývajících se teorií her. Měl jsem možnost setkat se s ním osobně na jedné přínosné odborné akci, kterou pořádal v Římě před dvěma léty. Kromě jiného vydal obsáhlou monografii, do které zařadil vše podstatné, co bylo v teorii kooperativních her dosaženo.

Zde je odkaz na článek, o kterém budu informovat:

Bargaining with Uncertain Disagreement Points

Youngsub Chun and William Thomson

Econometrica, Jul., 1990, Vol. 58, No. 4 (Jul., 1990), pp. 951-959

URL: <https://www.jstor.org/stable/2938357>

Název článku „*Vyjednávání s body nejistého nesouhlasu*“ vznikl nezávisle na tom, který používáme („*vícebodové rozšíření Nashova vyjednávacího problému*“).

Ve stručné charakteristice obsahu článku (ze kterého vybírám nejdůležitější a mírně rozšiřuji o kontexty, které jsou známé specialistům v této oblasti, ale běžnému čtenáři nikoli) autoři píšou:

Velká nejistota panuje, pokud jde o výsledek typického konfliktu, který může vzniknout mezi vedením firmy a vlastníky práce. Budeme předpokládat, že výhody kooperace jsou známy (množina S, v rámci které probíhá vyjednávání, se nemění). Při analýze vyjdeme z Nashova vyjednávacího problému (zformulovaného a analyzovaného Nashem v roce 1950). Nash popsal problém vyjednávání jako hledání takového rozdělení výplat mezi management firmy a zaměstnance, které je určeno množinou dostupných rozdělení výplat a výchozím

bodem nedohody. Pro nalezení adekvátního řešení předpokládal odhalení „přitažlivých“ vlastností nejhodnějšího rozdělení, tj. to, aby řešení odpovídalo intuitivně zřejmým axiomům.

V našem přístupu předpokládáme, že existuje množina dostupných rozdělení S , ale nikoli bod nedohody d . Objevilo se několik studií, v nichž je zobecnění vedeno opačným směrem – je znám bod nedohody, ale množina dostupných rozdělení výplat se může měnit. Aniž bychom popírali význam tohoto pohledu, domníváme se, že při vyjednávání o mzdách s možností použití takového nástroje, jakým je stávka, je náš přístup vhodnější, zejména proto, že důsledky případného konfliktu je velmi obtížné odhadnout. **Budoucí ziskovost podniku lze totiž předvídat s přiměřenou přesností na základě jeho výkonnosti v předchozích letech, zatímco dopad stávky může záviset na řadě faktorů, které je podstatně těžší vyhodnotit.** Je to dáno mj. tím, že stávky jsou vzácné a dohady o jejich důsledcích často nejsou testovány (stávka je hrozba, která se často ani nerealizuje). Rovněž tak zahrnují řadu parametrů, které je obtížné kvantifikovat, například psychologické připravenost stávkujících, podporu, kterou mohou získat od populace a médií, a pravděpodobnou reakci konkurenčních a příbuzných průmyslových odvětví.

Požadujeme od řešení další podmínku, kterou je konkávnost bodu nedohody, která zaručuje, že strany, které vyjednávají, se dohodnou na kompromisu, dokud nebude vyřešena nejistota (neznalost rozdělení výplat) v bodě nedohody. Abychom tento požadavek konkrétněji ilustrovali, předpokládejme, že vyjednávání probíhá dnes, aniž by bylo známo přesné umístění bodu nesouhlasu, přičemž tato nejistota bude vyřešena zítra. Vyjednávající strany mají dvě možnosti:

- První možností je jednoduše počkat do zítřka a poté vyřešit jakýkoli problém. Výsledná dvojice podmíněných kompromisů, kterou oceňujeme v danou chvíli (dnes), bohužel v obecném případě není pareto-optimální (nesplňuje podmínku kolektivní racionality a obě strany si oproti takovému rozdělení mohou polepšit).

- Druhou možností je **vyřešit problém nahrazením bodu nedohody jeho očekávanou hodnotou (to představuje určení nákladů na současné vyhodnocení očekávaného konfliktu) aktuálně (dnes).** Tím způsobem řešení neodkládat a vyřešit výsledný problém již dnes. Tato druhá možnost má tu výhodu, že poskytuje kompromisy, které mohou být pareto-optimální (samozřejmě za předpokladu, že by vyjednávající strany v případě nejistoty takové kompromisy zvolili). Problém je v tom, že to může pro jednu z vyjednávajících stran vést k horšímu než rozdělení podle první možnosti.

Abychom zajistili, že všichni agenti dnes souhlasí s kompromisem, požadujeme, aby druhá možnost vždy dominovala té první.

Následně je v článku provedena analýza předpokladů (axiomů), za kterých odpovídá druhá možnost vyjednávání dosud známým řešením Nashova vyjednávacího problému. V závěru pak říkají:

Ačkoli ani jeden z autorů není odborníkem na laboratorní experimenty, dovolujeme si předpokládat, že výzkum kompromisů dosažených vyjednávajícími stranami na nejistotu v bodě nedohody, jak je zde nejistota formulována, by mohla být zvláště vhodná pro laboratorní testování. Bod nedohody je totiž jednoduchým parametrem, se kterým by se mělo manipulovat snadněji než s množinou přípustných výplat. Změny v bodě nedohody lze snadno vyjádřit a sdělit subjektům. Navzdory značnému nárůstu literatury zabývající se experimentálními testováními teorií vyjednávání se zdá, že žádná taková studie nebyla dosud provedena.

K tomu ještě názorná ukázka náročnějších pasáží textu:

An n -person bargaining problem, or simply a *problem*, is a pair (S, d) where S is a subset of \mathbb{R}^n and d is a point in S , such that

- (1) S is convex and closed,
- (2) $\exists p \in \mathbb{R}_{++}^n$ and $c \in \mathbb{R}$, such that $\forall x \in S, px \leq c$,³
- (3) S is *comprehensive*, i.e., $\forall x \in S$ and $\forall y \in \mathbb{R}^n$, if $y \leq x$, then $y \in S$,
- (4) $\exists x \in S$ with $x > d$.

Toto vypadá hrůzostrašně, ale jde o přesnou formulaci intuitivně srozumitelných předpokladů, které se týkají vlastností množiny a požadavků na řešení.

A takto vypadá důkaz jednoho z triviálních tvrzení, který ovšem vychází z již známých závěrů:

LEMMA 2: Let F be a solution satisfying *W.P.O.*, *I.R.*, and *D.CAV.* Also, let $(S, d) \in \Sigma$ be such that $F(S, d) \in r.int(PO(S))$. Then for all $x \in l \cap int(S)$, where l is the line passing through d and $F(S, d)$, $F(S, x) = F(S, d)$.

PROOF: First, note that l is well-defined and that $(S, x) \in \Sigma$ for all $x \in l \cap int(S)$. Let $x \in l \cap int(S)$ such that $x \neq d$ be given. We distinguish two cases.

(a) $x \in]d, F(S, d)[$. Let $\bar{\lambda} \in]0, 1[$ be such that $x = \bar{\lambda}d + (1 - \bar{\lambda})F(S, d)$, and $\{\lambda^\nu\}$ in $]0, 1[$ be such that $\lambda^\nu < \bar{\lambda}$ for all ν and $\lambda^\nu \rightarrow \bar{\lambda}$. Also, let $x^\nu \equiv (x - \lambda^\nu d)/(1 - \lambda^\nu)$ for all ν . Note that $(S, x^\nu) \in \Sigma$ for all ν . By *D.CAV.*, $F(S, x) \geq \lambda^\nu F(S, x^\nu) + (1 - \lambda^\nu)F(S, d)$. As $\nu \rightarrow \infty$, $x^\nu \rightarrow F(S, d)$ and by *I.R.* and the fact that $F(S, d) \in PO(S)$, $F(S, x^\nu) \rightarrow F(S, d)$. Therefore, we obtain $F(S, x) \geq F(S, d)$. Since $F(S, d) \in PO(S)$, $F(S, x) = F(S, d)$.

(b) $d \in]x, F(S, d)[$. By a similar argument, we could show that $F(S, d) \geq F(S, x)$. Since $F(S, d) \in r.int(PO(S))$ and by *W.P.O.* $F(S, x) \in WPO(S)$, we have $F(S, x) = F(S, d)$. *Q.E.D.*

Zde se neříká nic jiného, než to, kde hledat řešení, které vyhovuje určitým předpokladům.

Někdo by mohl říci: *Příliš to připomíná známé „s kanónem na vrabce“*. Jenže důslednost je v tomto případě na místě. Bez pevných základů příliš velká volnost (svévole) v interpretování modelů či konceptů. Proto je dobré mít alespoň dílčí představu o tom, co může teorie v dané oblasti dokázat.

Poučná pohádka o kouzelném dědečkovi

Dnes to bude jednodušší než včera. Pohádka o kouzelném dědečkovi s velmi silným ponaučením. Představte si, že jste s někým, koho znáte či neznáte (nejlépe, když si představíte oba případy a zaujmete postoj ke každému z nich) a najednou se před vámi objeví kouzelný dědeček se svazkem bankovek. Třeba deseti stokorunami. Nabídne je tomu druhému (kterého znáte či neznáte) a řekne mu: „*To jsou peníze pro vás oba. Vezmi si pro sebe, kolik chceš, a zbytek dej tomu druhému. Mám ovšem jednu podmínku. S tím, kolik dostane a až to dostane, musí ten druhý souhlasit. V případě jeho nesouhlasu nedostane žádný z vás ani korunu.*“

Dobrá nabídka, že? Tak jak se zachováte, když ten druhý bude uvažovat takto: „*Stačí, když dám tomu druhému stokorunu. Bude souhlasit, protože jinak nedostane nic. A já budu mít skoro všechno.*“ A dá vám stokorunu. Přijmete ji, nebo ho pošlete do háje, a to i za cenu, že o tu stokorunu přijdete? A když vám nabídne tři stovky? Kolik byste nabídli vy, pokud by stejnou nabídku udělal kouzelný dědeček vám? Nestřílejte od boku a dobře si vše promyslete.

Výše uvedená pohádka (v odborné sféře je považována za případ „ultimátního problému“) se mnohokrát experimentálně zkoušela (fiktivně i se skutečnými penězi, v případě, že se skutečnými penězi, zpravidla s menšími částkami, aby experimentátorovi nedošly peníze příliš brzy). Většinou ve studentském prostředí (studentů je hodně na jednom místě a jsou relativně levným pokusným materiálem, podobně jako octomilky pro genetiky).

Ukázalo se, že některé osoby důsledně požadují i navrhují rozdělení půl na půl. Ale i návrhy 600 : 400 bývají někde, ne vždy, akceptovány. Rozdělení 900 : 100 je téměř vždy odmítnuto.

Jak si to vysvětlit? Neodporuje to předpokladu racionality člověka? Jsme u zásadní otázky. Někteří (dokonce i odborníci) se domnívají, že odporuje. A mýlí se! Proč?

Zde je namísto postavit se na pevnou půdu přesných formulací. Teorie často používá princip **individuální racionality**, který říká, že **každý ze subjektů dá přednost té výplatě, která je větší**.

Na první pohled se zdá, že tady je tento princip porušen. Jenže právě tady se ukazuje několik důležitých věcí:

1. I velmi banální tvrzení či formulace mají často skryté předpoklady.
2. Každé rozhodnutí činíme v určitém kontextu, který si neumíme přesně reflektovat, ale který musíme respektovat i při hodnocení racionality.

Zkusme se z tohoto hlediska podívat na náš problém rozdělení deseti stokorun a položme si otázky:

- Stačí se dívat na problém rozdělení výplat jen z hlediska toho, kolik dostanu, nebo bych měl nějakým způsobem do komplexního ocenění mé výplaty zahrnout i důsledek toho, že ten druhý získá mnohem více než já?

- Skončila hra rozdělením peněz, nebo hra pokračuje tím, jak kdo peníze využije ve vztahu k druhému?
- Za jakých podmínek je moje „konečná výplata“ (v nějakém představitelném horizontu navazujících událostí) nezávislá na výplatě toho druhého a za jakých podmínek není?
- Která ze situací je bližší reálně nastávajícím situacím – ta, která končí jen rozdělením peněz, nebo ta, která uvažuje i navazující dění?

Pokud by hra byla „jednoduchá“, vně jakéhokoli kontextu, pak by jiné rozdělení než 900 : 100 bylo porušením předpokladu (axiomu) individuální racionality.

Pokud má hra nějaký kontext, pokud získané peníze ovlivní další dění, může být přijetí (a tudíž i navrzení) rozdělení 900 : 100 porušením předpokladu (axiomu) individuální racionality.

Mj., pokud se vrátíme k tomu, o čem jsem psal včera, zjistíme, že to nové, s čím William Thomson přichází, je založeno právě na tom, že **pracuje s představou pokračování hry**, které pak redukuje na rozhodování prvního a rozhodování druhého dne s prvky nejistoty.

Patrně je v tuto chvíli zbytečné uvést, že fenomén, který hraje klíčovou roli, je **poziční investování**, tj. možnost použít (zneužít) prostředky získané od „kouzelného dědečka“ k dosažení výhody v navazujícím dění. Pohádka, kterou jsme si vyprávěli, je z tohoto hlediska velmi poučná. A poučné je i její přesné „převyprávění“.

Pro názornost uvedu jen některé příklady, jak taková přeměna větší výplaty (majetkové výhody) v prvním kole může rozhodnout hru v dalším kole:

- Dva hoši soupeří o dívku, kterou milují. Pokud někdo z nich získá více peněz, může jí koupit hezčí kytku a získat ji pro sebe.

- Dva spolupachatelé se dostali k penězům nečestným způsobem. Ten, kdo získá více peněz, si může najmout lepšího (či vlivnějšího) právníka a svěst vinu na svého komplice.

Atd., atd.... Každý určitě bez problémů rozšíří sbírku případů, kdy poziční investování hraje roli.

Na závěr malá poznámka: O roli pozičního investování vím už hodně dávno. O dost víc, než desítku let. Jako alternativa investování do rozvoje schopností a investování do společenské pozice je popsán už v naší učebnici Mikroekonomie pro magisterské studium z roku 2010. Nepíšu to, abych se chlubil, ale naopak. Trvalo mně příliš (neodpustitelně?) dlouho, než jsem našel klíč k adekvátnímu a prakticky využitelnému uchopení tohoto fenoménu. A to právě formou **funkce neutrality pozičního investování** a návazně její vhodně zjednodušenou formou **linie neutrality pozičního investování**. Shodou okolností ten nejdůležitější podnět jsem získal na Mallorce při výstupu na stolovou horu Randa, v místě, kde v jeskyni žil na přelomu 12. a 13. století Ramon Llullus, jeden z největších mozků všech dob.

Reakce na jednu z průběžně vzniklých námitek:

Do textu zařazuji reakci na jeden z ohlasů, který jsem dostal na průběžně uveřejňované výsledky na mém blogu:

V té Nashově abstrakci se stírá rozdíl mezi vykořisťovatelem a vykořisťovaným, spočívající v nerovné pozici dané vlastnictvím výrobních prostředků. Proto je pro řešení problému vykořisťování nepoužitelná bez uplatnění dalších vědních oborů. Stejně jako bys chtěl řešit vykořisťování jen Hegelovou dialektikou. Ale pohled abstraktní matematiky může při řešení pomoci stejně jako dialektika. Nejsem odborník na Nashův teorém, ale trvám na svém. Vykořisťování není jen jednou z možných variant, ale reálným faktem v kapitalistické společnosti. Ale to co jsi napsal, může přinést (v abstraktní podobě) lepší pochopení, proč i vykořisťovaný neusiluje o zrušení vztahu vykořisťování. Ale podstatu vykořisťování neřeší.

Výše citovaný názor obsahuje dvě hrubé metodologické chyby, a to i z hlediska Marxovy metodologie. Začnu tou menší.

Menší hrubka:

K. Marx vždy zdůrazňoval, že **poznání se vyvíjí od abstraktního ke konkrétnímu**. Začínáme tou nejjobecnější abstrakcí (např. rozbor aktu směny), přitom tak, abychom už v abstraktním zárodku našli všechny rozpory, které odhalíme „nabalováním“ (to je můj pojem) konkrétna.

Mj. – ten, kdo brojí proti používání vhodných abstrakcí, nikdy Marxe nepochopil. Obávám se, že mnozí z těch, kteří si stěžují, že píšu příliš abstraktně, nikdy pořádně ani Marxe nečetli.

Ale k věci. To, že základní formulace Nashova vyjednávacího problému předpokládá symetrické postavení obou aktérů, není na škodu, ale ku prospěchu. K. Marx také vychází z předpokladu původního rovného postavení aktérů směny.

A ještě jedno mj. – Nashova formulace vyjednávacího problému (máme výchozí bod nedohody, máme možnost společnou akci dosáhnout větší společné výplaty, jde o to, jak si tento „přebytek“ rozdělit) konkretizuje vyjádření kromě jiného i aktu směny.

Proč je dobré začít předpokladem symetrického postavení aktérů? Jednak proto, že je to jednodušší (abstraktnější a lze tudíž konkretizovat ve více směrech, dle konkrétní situace), jednak – a především – proto, že to umožňuje mnohem jasněji a zřetelněji ukázat, co způsobuje nerovnost.

Marx nerovnost směny ve své teorii nadhodnoty (dělník prodá pracovní sílu, tj. plný počet hodin práce, ale dostane zaplacenou jen její část, náklady na její reprodukci, počet hodin k produkci prostředků nutných k jeho rodinnému životu v daných společenských poměrech) odvozuje od vlastnictví výrobních prostředků (kapitalista je vlastník, dělník ne).

A ještě další mj. – Kdo takto přesně umí zformulovat podstatu teorie nadhodnoty, kdo si dal práci s jejím pochopením a kdo by to neoznačil za „příliš abstraktní“, nebo „obtěžně srozumitelné“? – ale taková je teorie. Lenost myšlení stojí proti ní.

Takže můžeme očekávat, že nám dobrá konkretizace Nashova vyjednávacího problému (K. Marx by ji jistě uvítal jako dobrý teoretický nástroj) pomůže odhalit ledví vykořisťování či množná něčeho ještě horšího, co

ovlivňuje dění v současné době. Tj. využití konceptu Nashova vyjednávacího problému umožňuje přesněji obnažit podstatu nerovnosti vyplývající z existence majetkových rozdílů.

Větší hrubka:

Větší hrubka souvisí s problémem, o kterém věděl již K. Marx. Dejme tomu, že při dnešní pracovní době (8 hodin) a dnešní produktivitě práce si vlastník výrobních prostředků (kapitalista) přivlastňuje nadhodnotu odpovídající 4 hodinám nadpráce. Co s ní udělá? Může si ji v podmínkách konkurence užívat dle libosti?

K. Marx se snažil tento problém řešit v podkladech pro 2. díl Kapitálu, ale ne zcela úspěšně. Rozdělil nadhodnotu, kterou kapitalista získal, na tu, kterou musí investovat, aby obstál v konkurenci, a tu, kterou má pro osobní spotřebu. Ale co to znamená „osobní spotřeba“?

Zde si musíme uvědomit, že **čím více by fungovala konkurence v oblasti zdokonalování výroby, tím větší část nadhodnoty by kapitalista musel investovat do inovací ve výrobě**, protože platí Nerudovo, „*kdo chvilí stál, už stojí opodál*“ či lidově „*kdo zaváhá, nežere*“.

A nejde jen o investice do fyzického kapitálu. Kromě prostředků na realizaci investic musí investovat do své vlastní schopnosti inovovat (pokud se aktivně účastní výrobního procesu), nebo do schopnosti svých zaměstnanců inovovat, tj. do lidského kapitálu. Snadno domyslet, že v podmínkách konkurence a rostoucí poptávky po „všeobecné práci“ (v Marxově smyslu dobře popsané v *Rukopisech „Grundrisse“* z roku 1857-1859) **by se společnost vyvíjela směrem k vytvoření podmínek pro všestranný rozvoj lidských schopností, který se současně mění v nejvýraznější faktor určující dynamiku i kvalitu ekonomického růstu.**

Kde je tedy zakopán pes? Co brání této přirozené vývojové tendenci? Jeden z největších pomarxových ekonomů, znalec i ctitel Marxova díla J. Schumpeter (rodák z Moravy), díky kterému vstoupil pojem „inovace“ v příslušných kontextech do ekonomické teorie, se to snažil vyřešit tím, že odlišuje „podnikatele“ a „bankéře“, podnikatele přitom považuje za produktivního, zatímco bankéře za parazita a zdroj nepravosti. Ale také si uvědomoval, že nepostihl to pravé.

Závěrem k předešlému: Dobrá teorie, ke které Marxova patří, není zeď bránící dalšímu rozvoji teorie, ale trampolína, která reflexí odlišností modelu a reality umožňuje odrazit se od stávajícího poznání a poskočit dál.

V tom, co píšu, se snažím ukázat, že naprosto **zásadní problém je přeměna majetkové výhody ve výsadu, v privilegia, ve společenskou pozici, která druhému znemožňuje uplatnit se s využitím schopností, které nabývá vzděláním, studiem, vyhodnocením zkušeností apod.** To považují za zdroj nerovností a navazujících deformací, které se propojují s dalšími (jakými je například rozklad institucí v důsledku působení struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad). Přitom zdůrazňuji, že **přeměna majetkových výhod ve výsady je ekonomickou základnou pro bujení dalších deformací.**

K tomu ještě jeden ohlas: „*Přimlouval bych se za nějaké lidštější podání uvedeného textu. A to jsem VŠ, politicky v obraze, je to pro mě text obtížně uchopitelný. Což teprve pro obyčejného ovčana... Obávám se, že taková lidé to nebudou ani číst, natož aby tomu porozuměli.*“

Vím, že autor tohoto doporučení to myslí dobře. Ale já už o moc populárněji psát nedokážu. Nemyslím, že by třeba Marxův výklad teorie nadhodnoty byl vyložen „lidštěji“. Také je to drina pochopit ho v příslušných kontextech. Je možné, že to, o co se snažím, je zbytečné, protože lidé tak odvykli myslet, tak podlehli povrchnosti, tak zlenivěli duchem, že se jsou v současné době vydáni napospas manipulaci, která je povede k vzájemnému vyvraždění. Ale zůstávám optimistou a doufám, že stále více lidí bude chtít pochopit, o co jde, a vynaložit na to srovnatelné úsilí, s jakým vyplňují křížovku nebo sudoku.

Nyní se vydáme na cestu zdokonalení aparátu, který vychází ze zavedení funkce (či ve zjednodušeném případě linie) neutrality pozičního investování.

Aplikace vícebodového rozšíření Nashovy vyjednávacího problému

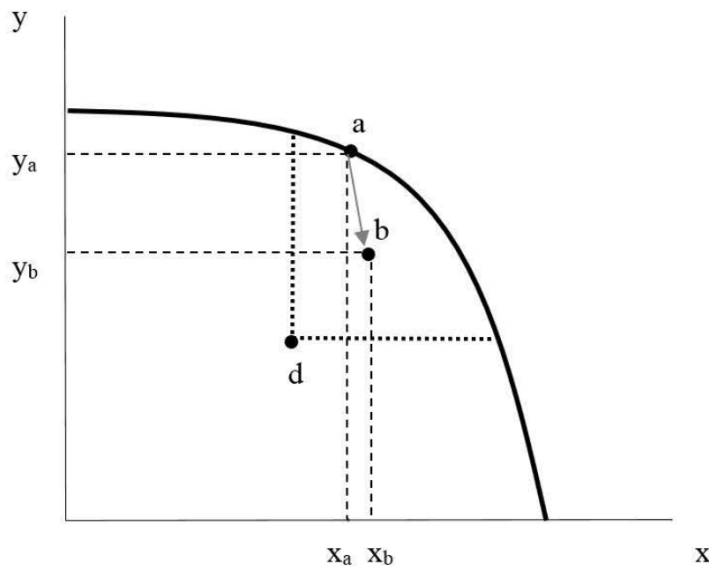
Zformulování standardní situace prostřednictvím obecně formulovaného Nashova vyjednávacího problému je velmi přínosné z mnoha hledisek. Především umožňuje rozlišit a definovat různé situace, se kterými se v realitě setkáváme. V některých případech lze toto rozlišení dotáhnout až do formulování axiomů jednoznačně vymezujících řešení, v jiných případech máme k dispozici alespoň určitý koncept, který můžeme porovnávat s tím, s čím se v dané oblasti setkáváme. I toto, spíše intuitivní, použití konceptu odpovídajícímu Nashovu vyjednávacímu problému bývá často přínosné.

Jak jsme si uvedli v 8/ pokračování W. Thompson poukázal na to, že kromě bodu nedohody lze uvažovat i další body v případě, že některý z hráčů bude mít možnost získat větší výplatu na úkor druhého hráče, a to i za cenu, že se efektivnost systémů sníží (tj. nebude možné dosáhnout rozdělení v paretooptimální oblasti).

Thomson W.: *Bargaining and the Theory of Cooperative Games: John Nash and Beyond*, Edward Elgar, Cheltenham, UK, 2010.

Jako příklad uvádí stávkou zaměstnanců za vyšší platy, což lze graficky vyjádřit například takto:

Obrázek č. 10: Nashův vyjednávací problém s více body (typ „hrozba stávkou“)

Zdroj: Vlastní výtvar

Výše uvedené zobrazení v intencích Thomsonových úvah o dopadech stávkové odpovídá například následující situaci:

- Vlastník odmítl ustoupit za hranici výplaty y_a , což znamená výplatu x_a pro zaměstnance.
- Zaměstnanci na to odpověděli hrozbou stávkové a požadují výplatu x_b , což pro vlastníka znamená výplatu y_b a současně ztrátu efektivity.

Na takové rozdělení výplat ovšem vlastník nemusí přistoupit a použije známé sankce (začne selektivně zaměstnance propouštět a najímat zaměstnance nové, což zpravidla znamená další snížení efektivity systému).

Na to mohou zase zaměstnanci reagovat empiricky rovněž řadou známých postupů (na příklad nepřipustit vstup stávkokazů do firmy). Vlastník zase může požádat o ochranu státní instituce (povolat policii k tomu, aby umožnila vstup stávkokazů do firmy). Atd.

V našich aplikacích jsme uvažovali jinou situaci. Příklad, kdy ten, kdo má majetkovou převahu, může použít prvek investování do své společenské pozice a z tohoto titulu si zvýšit své výplaty, a to i za cenu snížení efektivity celého systému. Na to ovšem mohou reagovat různou formou ti, kteří jsou pozičním investováním diskriminováni, což může dále snížit efektivnost systému.

Zdálo by se, že možností různých kroků, které posouvají výplaty ve prospěch jednoho či druhého hráče (pokud pracujeme s konceptem, který danou situaci vyjadřuje jako hru dvou hráčů) existuje těžko uchopitelné množství. V takových situacích je vhodné hledat obecný koncept, který by vhodným a současně výrazným způsobem snížil složitost popisu situace, odhalil v ní to, co je přítomné v každé konkrétní situaci a bylo možné jej upravit do podoby matematizovatelného modelu. Tak jako se podařilo Nashovi při formulování jeho (základního, resp. elementárního) vyjednávacího problému. Vhodné také je, aby koncept, který umožňuje popsat výše uvažované situace, na Nashův vyjednávací problém navazoval. V našem případě jsme to učinili zavedením **funkce neutrality pozičního investování**.

Z hlediska toho, s čím se setkáváme v reálném životě, můžeme předpokládat, že v každé etapě rozhodování, zda se chovat kooperativně či konfrontačně, má ten, kdo se rozhoduje, určitou představu o důsledcích delších rozhodnutí jednotlivých hráčů a finální situaci.

Upřesnění pojmu „kooperativní“ a „konfrontační“:

Kooperativní chování (použití kooperativní strategie) znamená, že se nesníží efektivnost systému a že hráč učinil krok, kterým se od bodu nedohody hráči přibližují k dosažení paretoovsky optimálního stavu.

Konfrontační chování (použití nekooperativní strategie) znamená, že jeden hráč získává výhodu na úkor druhého hráče, množina výplat se snižuje pod hranici paretového optima v důsledku ztráty efektivity systému.

Připomeňme si důležitý a netriviální závěr: Pokud se hráči liší odlišným viděním reality v tom smyslu, jak je to ukázáno na obrázku č. 9 s použitím linií neutrality pozičního investování, převáží konfrontační jednání. Tak tomu bývá velmi často tehdy, když si každý z hráčů myslí, že má – obrazně řečeno – „trumfy v ruce“ a netuší, že přesně tentýž dojem má i druhý hráč.

Stávající teoretické přístupy se možnosti různého vidění reality jednotlivými hráči snaží čelit tím, že navrhují zapojit roli nestranného arbitra. Viděli jsme to i při prezentaci toho, jak k problému přistupuje W. Thomson (dnes nejlepší z těch, kteří v dané oblasti pracují). Myslím, že v současné době spoléhat na arbitra a jeho nestrannost není zcela rozumný přístup k současným problémům.

Popis alternativ finálních stavů

Pokud tedy hru budeme považovat za vícekolovou, můžeme popsat situaci v každém kole formou představy hráčů o **alternativách finálních stavů**.

Alternativy finálních vztahů jsou odhady každého z hráčů, jaké rozdělení nastane po všech kolech vyjednávání při použití různých kombinací kooperativních a nekooperativních strategií.

Alternativy finálních stavů každý hráč jen odhaduje a může se mýlit. Právě tak jako se může mýlit v tom, jak situaci odhaduje druhý hráč. V souladu s vývojem toho, co se v realitě odehrává, pak může a zpravidla je i nucen svou představu o alternativách finálních stavů v každém dalším kole upřesňovat. To ovšem nic nemění na tom, že **před rozhodováním v každém kole pracuje s určitou představou o alternativách finálních stavů**. Svým způsobem s ní musí pracovat, protože by se jinak nemohl rozhodovat. A to i v případě, kdy je jeho představa neurčitá, zamlžená, spíše jen pocitová apod. Pocity jako obava, odhodlání, opatrnost, sebedůvěra apod. nám slouží k ocenění budoucího vývoje a k představě o alternativách finálních stavů.

Nyní můžeme udělat první zjednodušující krok a předpokládat, že existují čtyři krajní body, které hráč, pokud jde o finální alternativy, v každém kole uvažuje (a představu o kterých postupně v každém dalším kole reviduje):

- Oba hráči se budou chovat kooperativně.
- Daný hráč se bude chovat jen kooperativně, druhý jen nekooperativně.
- Daný hráč se bude chovat jen nekooperativně, druhý jen kooperativně.
- Oba hráči se budou chovat nekooperativně.

To lze vyjádřit následující maticí (přesněji dvojmaticí v příslušné hře dvou hráčů s nenulovým součtem, z hlediska označení tabulkou č. 1):

Tabulka 1: Dvojmaticová hra

		Hráč B	
		K	N
Hráč A	K	kk : kk	kn : nk
	N	nk : kn	nn : nn

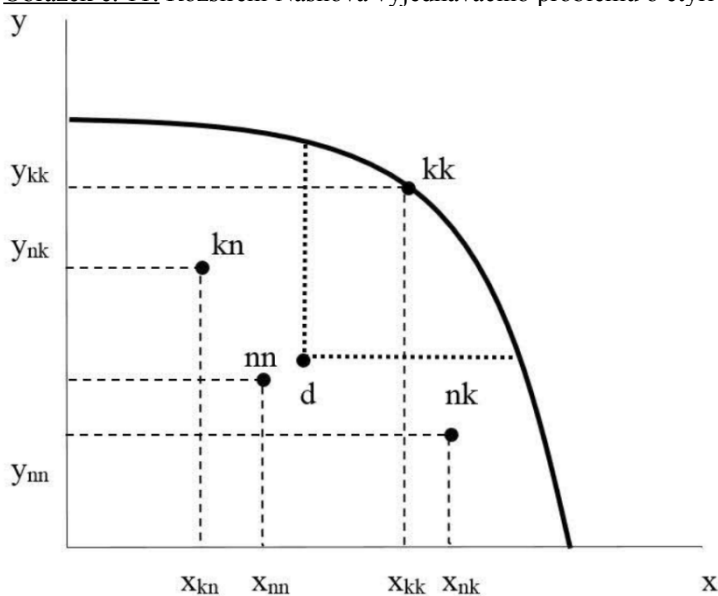
Zdroj: Vlastní úprava

Zde **K** znamená, že hráč zvolil kooperativní strategii, **N** že zvolil nekooperativní strategii, **kk**, **kn**, **nk**, **nn** jsou výplaty hráčů v jednotlivých případech.

To má i bezprostřední praktický význam. Rozšířený Nashův vyjednávací problém přenášíme do situace, kdy lze v realitě identifikovat konkrétní faktory, které ovlivňují příklon hráče ke kooperativní či naopak nekooperativní strategii. Zpravidla najdeme celou řadu takových faktorů, z čehož pak vyplývají cenná praktická doporučení. Ukážeme si to na konkrétních situacích po té, co budeme mít k dispozici větší soubor teoretických nástrojů.

Dvoutmaticové hře odpovídají následující čtyři body umístěné do grafického vyjádření Nashova vyjednávacího problému:

Obrázek č. 11: Rozšíření Nashova vyjednávacího problému o čtyři krajní alternativy

Zdroj: Vlastní výtvar

Pokud se na hru díváme z pozice hráče X (s výplatami x), pak:

kk odpovídá situaci, kdy oba hráči se budou chovat kooperativně

kn odpovídá situaci, kdy daný hráč se bude chovat jen kooperativně druhý jen nekooperativně.

nk odpovídá situaci, kdy daný hráč se bude chovat jen nekooperativně druhý jen kooperativně.

nn odpovídá situaci, kdy oba hráči se budou chovat nekooperativně.

Tomu pak odpovídají výplaty jednotlivých hráčů, přičemž můžeme uvažovat například následující situaci:

$$x_{kn} < x_{nn} < x_{kk} < x_{nk}$$

$$y_{kn} < y_{nn} < y_{kk} < y_{nk}$$

To odpovídá rozložení výplat v případě hry typu „věžňovo dilema“. Lze uvažovat i jiné typy her.

Připomeňme, že uvažované čtyři body odpovídají krajním situacím, když každý z hráčů na všechny kroky jednoho z hráčů odpovídá výlučně buď kooperativní, nebo konfrontační (nekooperativní) strategií. Protože se jedná o představu hráče o procesu, který má několik kol, měli bychom uvažvat množinu bodů vymezenou čtyřmi body krajních forem chování, což je graficky vyjádřeno na následujícím obrázku:

(Pokračování v příštím čísle)

3. Ohlasy na zajímavé publikace

3 x Z aneb knižní okénko 7.

Pavel Sirůček

Dnešní lidé, především zasíťovaní digitální domorodci, čtou – míněno opravdové, tedy tištěné knihy – zoufale málo. Přitom se na pultech povalují hromady titulů. Hodně proměnlivé kvality a za nemravný peníz. Mnohdy se nabízí otázka, kdo mohl něco takového vydat? A proč? Nezřídka je drzá neprofesionalita a tragikomická lidová tvořivost (zde v krajně pejorativním smyslu) až neuvěřitelná. Pachatel dílka však patří do správné partičky, která si přihrává granty, projekty. Na straně druhé jsou autoři nuceni shánět si těžce sponzory a uboze škemrat o milodary, aby mohli publikovat i bez nároků na honorář. Prostě liberalismus ... Pravidelně nepravidelná rubrika 3 x Z¹ telegraficky představuje pel-mel knížek, které z různých důvodů nejsou recenzovány samostatně. Nicméně pozornost, samozřejmě i kritickou, si snad zaslouží.

Díl 007 – stručnější, místy až přímo telegrafický, s kovidovým otiskem – přináší tipy, úvahy a postřehy ohledně titulů:

- Brandejs, P.: *Příběhy bechyňských domů a jejich obyvatel*. Bechyně: Pavel Brandejs 2021. 357 s. ISBN nemá.
- Pošta, V., Šumpíková, M.: *Ekonomie středně pokročilý kurz*. Praha: Martin Koláček – E-knihy jedou 2021. 427 s. ISBN 978-80-7644-843-8 + materiály související.
- Pel-mel knih přečtených během lockdownů v roce 2020 a první polovině roku 2021.

Bechyně nejenom Šťávova (a Kalouskova)

Stavař Pavel Brandejs náleží k spoluzakladatelům Spolku rodáků a přátel Bechyně (<https://rodacibechyne.cz>). Coby hrdý bechyňský patriot píše a vydává texty o dějinách města. Není profesionálním historikem, nýbrž nadšeným amatérem, který historii rodné Bechyně často nahlíží z hlediska své profese, jak ostatně naznačuje i název představované knihy – příběhy domů. V edici *Bechyně*, za sponzorského příspěví, zpracoval a vydal publikace: *Bechyně na starých pohlednicích*, *Bechyně zmizelá*, *Bechyně filmová stezka*, *Bechyně na letním bytě*. V létě 2021 se objevují *Příběhy bechyňských domů a jejich obyvatel*.

V titulu *Bechyně na starých pohlednicích* (Bechyně: Pavel Brandejs 2016. 111 s. ISBN nemá) za pomoci starých pohlednic ze své sbírky autor vypráví o Bechyni konce 19. a první poloviny 20. století. Po textu *Bechyně zmizelá* (Bechyně: Pavel Brandejs 2017. 74 s. ISBN nemá)² následují brožura *Bechyně filmová stezka* (Bechyně: Pavel Brandejs, resp. Písek: Hemala. 28 s. ISBN nemá)³ a kniha *Bechyně na letním bytě* (Bechyně: Pavel Brandejs 2019. 182 s. ISBN nemá). Posledně jmenovaná mapuje „fenomén, který změnil Bechyni“. Tímto fenoménem je vznik řady vil, sloužících od konce 19. století a následně za první republiky jako letní byty a sídla dobře situovaných hostů lázeňského města, hledajících v Bechyni odpočinek a klid. V přehlídce „letních staveb“ figurují rozličné typy moderní architektury období konce 19. a první třetiny 20. století (secese, kubismus, funkcionalismus, tyrolský styl, hrázděné lázeňské vily i pseudoslohy).⁴ Brandejs dokumentuje, kterak bechyňské lázeňství s okolní přírodou přitáhlo tzv. letňáky, kteří se tu začali usazovat a měnit ospalé městečko v dobově kulturní a živnostenskou „perlu Jižních Čech“. Brandejs je i spoluautorem brožury *Po stopách slavných rodáků a osobností města: Naučná stezka z edice Přivítivá Bechyně* (Davey I., Brandejs, P., Bechyně: Spolek rodáků a přátel Bechyně 2021. ISBN nemá).

Zmíněné publikace obsahují vedle textu četné fotografie (barevné i černobílé), ilustrace, portréty, mapy, faksimile. Brandejs snáší bohatý faktografický i obrazový materiál k dějinám Bechyně. V titulu *Příběhy bechyňských domů a jejich obyvatel* fotografie nechybí téměř na žádné stránce a reprezentují cca polovinu celé knihy, možná dokonce více než polovinu.

1 Zalistujme – Začtème se – Zapřemýšlejme.

2 Tématice zmizelá Bechyně je věnován taktéž text Trčková, J.: *Obzory ztracených osudů. Historie židovských obyvatel Bechyně*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov 2016. 79 s. ISBN 978-80-7415-139-2. Bechyňská kantorka zde popisuje historii židovských obyvatel Bechyně.

3 Brandejse a jeho práci evidující lokace, na kterých v městě Bechyně vznikaly záběry řady českých hraných filmů (v čele s komedií *Ryba na suchu* a TV filmem *Zlatí úhoři*), televizních seriálů a dokumentů, představuje TV pořad na <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096008034-tristatricettri/220562254200006/video/790736>.

4 O bechyňských letních sídlech pábitelsky vypráví P. Brandejs v podcastu na <https://vtava.rozhlas.cz/na-letni-byt-do-bechyne-jake-jsou-pribehy-mistnich-domu-ktere-mapuje-pavel-8556475>.

Anotovaný titul je bez úvodu i závěru a sestává z devatenácti kapitol. Úsporným jazykem vypráví a především bohatě dokumentuje devatenáct příběhů bechyňských domů. Obsahuje i přepisy drobníček z dobového tisku ilustrující každodenní život v představovaném objektu.

Vlastní úvod do jisté míry doplňuje „*Příběh první O Bechyni*“. Uvádí do novodobé historie města Bechyně, připomíná jeho založení a vznik kraje⁵ – a to na pozadí bechyňského náměstí jako celku. Přichází „*Příběh druhý Okresní záložna hospodářská*“, který se soustředí na stavební vývoj a historii budovy, včetně přiblížení jejich obyvatel, stojící na severovýchodní straně náměstí. Dnes v přízemí sídlí cukrárna s nezvyklým reklamním nápisem CUKRÁRNA-GELATERIA VEIS. Obdobnou strukturou se vyznačují též kapitoly následné. „*Příběh třetí Hospoda U Šašků*“ je věnován nárožnímu objektu v horní části náměstí. Příběh nenápadného domu na východní straně náměstí přibližuje „*Příběh čtvrtý Dům u Šimáků*“ s představením několika generací rodiny Šimáků. V jejím vlastnictví zůstává objekt po celou dobu existence.

Na historii domu v horní části náměstí s několika let zavřenou, a smutně chátrající, pivnici cílí „*Příběh pátý Hostinec a řeznictví U Pichlů*“. Opomenuty nejsou ani další lokality, v nichž v minulosti fungovala hospoda U Pichlů. Věrně zachycena je téměř dvoustletá anabáze pichlovských hospod a obvykle i řeznictví po bechyňských domech. Šest adres, na kterých zcela jistě visel vývěsní štít „*U Pichlů*“. Současný penzion s vyhlášenou restaurací U Pichlů sídlí na náměstí dole, v rodném domě skladatele V. Pichla. Portrét jednoho z nejslavnějších (a skoro zapomenutých) bechyňských rodáků je součástí šesté kapitoly („*Příběh šestý Zájezdni hostinec Antonína Krause*“). Zachyceny jsou proměny historické, válečné i nové období. Po válce tady hospoda i řeznictví skončily, restaurace se do domu vrátila po čtyřicetileté pauze. Penzion a restaurace U Pichlů (dříve vinárna) se chlubí oceněním Hospůdka roku 2010.

Bechyňským lázním je věnován „*Příběh sedmý Historie lázní, zvaných Libušiny*“, patří k nejobsáhlejším kapitolám celé knihy. Obsahuje subkapitoly „*První zmínky o lázních*“, „*Nájemci lázní, kdo provozoval lázně a jak lázně fungovaly*“, „*Třicátá léta*“, „*Třicátá léta v lázních objektivem Gustava Vaňka*“, „*Válečná léta*“ a „*Nová doba*“. Prohlídka bechyňských domů pokračuje v Zářečí. „*Příběh osmý Dolní lázně v Zářečí*“ představuje objekt bývalých panských lázní, později hostince místními zvaným „*U Janků*“, který hrál hospodu U rozvědčika ve filmu *Zlatí úhoři*. Zdokumentovány jsou i sochy a další zajímavosti bývalého Vodního předměstí. „*Příběh devátý Dolní mlýn v Zářečí*“ seznamuje s historií areálu Dolního mlýna, včetně fotografií z povodní 2002 a 2013 anebo pasáží „*Mlýn v hledáčku filmařů, malířů a vydavatelů pohlednic*“. Další mlýn poblíž Bechyně stojí na pochmurné říčce Smutná. Mlýn na Prádle blíže přibližuje „*Příběh desátý Mlýn na Prádle*“.

„*Příběh jedenáctý Truhlářství Chmel a pivovarská lednice*“ líčí historii rohového domu na konci Libušiny ulice, ze kterého je dnešní Hotel U draka, který se stal součástí Lázní Jupiter. Před hotelem tradičně startuje bechyňská koloběžková Grand Prix, propukající vždy koncem července. Letos se slavně jel již 49. ročník.⁶ Neobvyklý nárožní objekt je předmětem dvanácté kapitoly, s názvem „*Příběh dvanáctý Pštrosova vila*“. S představením stavebníka a docenta architektury Z. Pštrosse. Původně letní vila slouží v současnosti jako penzion. Pět mírně nostalgických zastavení na čtenáře dýchne smolná třináctka – „*Příběh třináctý Domy, které neměly štěstí*“. Připomíná objekty, které definitivně zmizely. Zbourány ustoupily moderní zástavbě. Prvním zastavením je Poprův obchod, druhým Burdův dům (s knihupectvím E. Kučery), třetím Jägerhaus, čtvrtým prvorepublikový Hotel Čihák a pátým secesní vila Louisa.

Proměny ulice a příslušné městské zástavby zachycuje obsáhlý „*Příběh čtrnáctý Od Stodolní k Písecké ulici*“. S paragrafy „*Proměny jedné ulice*“, „*Mezi Libušinou a Čechovou ulicí*“, „*Za Čechovou ulicí ke Kerasu*“, „*Sportu zdar*“, „*A čím byly stodoly nahrazeny?*“, „*U Dobiášů*“, „*Kdo byli otec a syn Dobiášovi ...*“, „*Bílková strojírna*“, „*Stavebník domu Josef Bílek starší*“, „*Strojírna, výroba a prodej*“. Faru a s ní související kostel sv. Matěje představuje „*Příběh patnáctý Budova bývalého děkanství-fara*“. Rekapitulována přitom jsou na třiceti stranách dějinná data i významné osobnosti vztahující se k Bechyňské farnosti.

„*V Bechyni druhé poloviny devatenáctého a první třetiny dvacátého století bývalo okolo patnácti hospod. Na dvoutisícové město to nebylo tak málo ...*“ (s. 292 anot. publ.).⁸ Některé dávno neexistující ožívuje „*Příběh šestnáctý Zaniklé hospody*“. Připomenuty jsou bývalé hospody U Lendřů, U Simonů, Na Táborce nebo U

5 P. t. zájemci vizte např. <https://www.mestobechyne.cz/cs/mesto-bechyne/z-historie/>.

6 Srov. <https://www.mestobechyne.cz/cs/kultura-sport-spolecnost/aktualne/grand-prix-bechyne-2021.html>.

7 Keras (Keramická akciová společnost) byl založený LP 1922 jako nástupce předválečného Výrobního keramického družstva. Keras více jak sedmdesát let produkoval drobnou keramickou plastiku. S Kerasem je neodmyslitelně spojena i bechyňská Keramická škola. Dnes Střední uměleckoprůmyslová škola Bechyně. Ke známým absolventům patří K. Kryl, který původně chtěl být hrnčířem. Výrobu keramické plastiky nahradil minipivovar Keras s restaurací (<https://www.pivovarkeras.cz>).

8 Bechyně mívávala i dva pivovary. Což P. Brandejs popisuje ve – výše zmíněné – knize *Bechyně na letním bytě*. Podrobněji historii bechyňského pivovarnictví, které se rozvíjelo ve dvou základních liniích (městské-obecní a později i vrchnostenské), zachycuje encyklopedie Jákl, P.: *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska. II. díl. Jižní Čechy*. Praha: Libri 2010. 791 s. ISBN 978-80-7277-227-8. Heslo Bechyně (tamtéž, s. 11-16) shrnuje historii pivovaru městského (v místě restaurace Protivínka) a postupně dominujícího panského-zámeckého.

Ctiborů. Chybět nemůže ani dříve známá hospoda Na růžku, ze které je v současnosti pouhá samoobslužná jídelna otevřená v pracovní dny. S historií seznamuje „*Příběh sedmnáctý Restaurace U Podlahů, dnes Na růžku*“.

Objekty spojené s péčí o potřebné (a její bechyňskou historii) přibližuje „*Příběh osmnáctý Jak se Bechyňe starala o potřebné*“. Zmapován je špitál, řádové sestry, které zde působily, Ústav sv. Josefa či dům u Švestků anebo obecní chudobinec. Závěrečná kapitola je věnována bechyňským hákům. „*O co jde? O střešní krytinu, a ne ledajakou*“ (s. 338 anot. publ.). „*Příběh devatenáctý Bechyňské háky*“ vypráví o specifické krytině ve tvaru ležatého S. Tato se nikde jinde ve Střední Evropě nevyrobila. Také její používání bylo omezeno na Bechyni a nejbližší okolí. Háky totiž nebylo na střeše možné kombinovat s jinými druhy pálené krytiny. Popsána je historie a výroba háků a v úplném závěru je dokumentováno, „*Kde ještě v Bechyni najdete na střeších háky*“. Publikace končí zdůrazněním krásy a kouzla bechyňských střešů.

Knih je čtenářsky přívětivá a vlastně pořád veselá. Vybízí k opětovnému zalistování, leč dá se bez námahy zvládnout i najednou. Z jejích stránek doslova sálá nostalgie starých, dobrých časů. Časů, a to i časů docela nedávných, kdy byl svět ještě (alespoň relativně) v pořádku a destrukce normalnosti a zdravého rozumu neutočily až tak brutálně a dramaticky jako dnes. Práce věrně zachycuje historické proměny města Bechyňe a vtaňuje do poklidné a ospalé maloměstské atmosféry. Maloměstské v tom nejlepší slova smyslu. Titul může být nejenom vhodným dárkem a půvabným obohacením knihovničky, ale i námětem k návštěvě a na výlet.

Brandejsovy publikace o Bechyni je možné doporučit všem zájemcům „*odněkud*“.⁹ Nicméně primárně jsou orientovány na čtenáře, mající k městu Bechyni hlubší vztah. Kterak ke knize přišel autor recenze? Zakoupil tuto v trafice poblíž Hotelu U draka o tradičním prázdninovém pobytu právě na bechyňsku. U Lužnice, na školní základně Fort Dobronice (v žargonu přezdívané Díra s Horní a Dolní Lhotou). Na pobytu, s cyklistickými vyjížděkami za dobrým pivkem a dobrým jídlem, nazvaném Tour de Putyk. Letos probíhal ročník s pořadovým číslem kolem pětadvaceti.¹⁰ Bechyni zná a pravidelně rád navštěvuje plně čtvrtstoletí. Hodlá i nadále.

P.S. (1) Kvíz: Co je bechyňka? A) Bechyňská dráha,¹¹ B) místní obdoba egyptské faraonovy pomsty.¹² P.S. (2) Proč v názvu figurují pánové Štáva a Kalousek? Většina tuší, pro ostatní platí „Kdo hledá, najde!“ (Že by výhledově nejen na zámku, nýbrž i na Hradě? Pražském?).

Jak učit ekonomii v 21. století?

Během koronakrize 2020-21 probíhaly tři semestry vyučování distanční on-line formou. Tato do výuky (zdaleka nejenom) ekonomie přinesla řadu změn a proměn, s minimem čestných výjimek vždy k horšímu. České školství, zdaleka nejen vysoké, již tak brutálně zdecimované a těžce zbědované především neúměrnou liberalizací a tzv. modernizací¹³ dostalo další těžký direkt. Pokrokářští modernizátoři jásají nad tažením samoúčelné a nebezpečné digitalizace i nad dalším brutálním snižováním nároků. Oslavují chystané další výrazné redukce učiva¹⁴ a pokračující destrukci pořádku a autorit. Na fakultách vznikají školní ombudsmeni. Co přivane kulturní válka šlejičícího liberalismu dalšího? Čekají také nás safe spaces a dekolonizace věd?

Následující řádky dopadům koronakrize na školství a výuku však věnovány nejsou. Zmíněné by vyžadovalo hlubší rozbor i ponor a daleko větší prostor. Námětem na samostatný materiál jsou taktéž zkušenosti s technickou apod. podporou on-line výuky a neposlední řadě ohledně stránky pedagogické. Učit on-line je v mnohém odlišné od výuky tradiční a vyžaduje i odlišný způsob přípravy, který se netýká pouze podkladů a pomůcek k výuce, nýbrž i výuky samotné.

Cílem příspěvku je pokusit se alespoň nepatrně přispět k překonání zoufalé teoretické vyprázdňenosti a obnovení vážných politicko-ekonomických diskuzí, a to i ohledně výuky ekonomie. Míňena výuka

9 Nikoli kosmopolitním světo- či euroobčanům bez kořenů – „*odnikud*“, resp. „*odkudkoliv*“ a „*odevšad*“. Zuřící již zdaleka nejen kulturní válka mezi „*somewheres*“ a „*anywheres*“ není pouhou novinářskou zkratkou. Srov. Goodhart, D.: *The Road to Somewhere: The Populist Revolt and the Future of Politics*. London: Hurst 2017. 256 s. ISBN 978-1849047999. Aneb jak glosuje V. Klaus v roce 2019 u příležitosti kulatého výročí M. Kundery: „*Před deseti lety ještě nebylo napsáno známé dílo Davida Goodharta, v němž odlišil takzvané „somewheres“ (lidi patřící někam) od „anywheres“ (nepatřících nikam, ve staré terminologii světoobčanů). Napadlo mne použít tuto analogii při porovnávání Havla a Kundery. Světověznámý, už čtyři desetiletí v cizině žijící Milan Kundera je v každém případě člověkem kategorie somewheres. Je českým spisovatelem. Václav Havel, žijící celý život zde u nás, byl naopak člověkem kategorie anywhere*“ (<https://www.institutvk.cz/clanky/1316.html>).

10 Gastro a pivní postřehy z Tour de Putyk mapují letní díly BPH (Bertíkova Pivní Hlídka), resp. ZN (Zrzavé Novosti). O Tour 2021 hlášení podává díl ZN 65. P.t. zájemci vizte <https://bertikovapivnihlidka.webnode.cz>.

11 Někdy se o této hovoří též jako o Elince. Trať Tábor – Bechyň je první tuzemskou elektrizovanou železniční tratí. Projektovaná F. Křížikem, v provozu od roku 1903. V Bechyni je od roku 1928 vedena na unikátním železobetonovém obloukovém mostu přes Lužnici. Bechyňský Most Duha (původně pojmenovaný jako Jubilejní se slavnostním otevřením 28. 10. 1928 k 10. výročí vzniku republiky) se stal symbolem města Bechyňe.

12 Správně je A) i B).

13 Srov. materiál Pokrokářské mýty vzdělání 4.0. *Marathon*, 149, 2018, roč. 22, č. 1, s. 2-11. ISSN 1211-8591.

14 Smutně pravdivý je kreslený vtip z jarního vydání humoristického – sice kavárenského, leč nekorektního – časopisu *Sorry*. Dva studenti si povídají: „*Letos dostane maturitu každý, kdo udělá antigenní test*“.

vysokoškolská a ekonomie ve smyslu ekonomických teorií. V tomto smyslu navazuje, resp. doplňuje text *Quo vadis*, „nobelovské“ ocenění za ekonomické vědy?¹⁵

Vedle otevřené otázky „*Jak*“ učit ekonomii? lze mnohostranně diskutovat otázky „*Proč*“ učit ekonomii? a „*Kterou*“ ekonomii učit? Teorii doba nepřeje. Módní, a pro získání pofidérních akreditací i bodů v nejrůznějších žebříčcích snad i přímo nezbytné, je zavádění výuky aplikované makroekonomie a mikroekonomie. Leč nezřídka (přesněji v drtivé většině) není, co aplikovat. Smysluplné aplikace na konkrétní hospodářsko-politické problémy anebo na manažerské rozhodování – jakkoli jsou tyto diskutabilní již ze své podstaty¹⁶ – vyžadují alespoň minimální povědomost o problematice a znalost příslušných teoretických modelů i aparátu. Bez tohoto jde o povrchní plkání, banální žvásty a neumětelskou lidovou tvořivost.¹⁷

Šířeji lze ohledně otázky „*Proč?*“ varovně připomenout, že ekonomický způsob myšlení a ekonomické vidění světa přestalo být nejenom „*cool*“, nýbrž i politicky korektní. Což ještě umocnila koronakrize. Každé volání po návratu k normálu i sebemenší zmínka o zjevné manipulativnosti oficiálního modelování a mediální prezentace pandemie jsou moralisticky cejchovány coby cynický a zvrhlý trade off mezi mrtvými a stavem ekonomiky.¹⁸ Absence ekonomického pohledu je navýsost aktuální ve světle zelených fantasmagorií hyperliberálního Západu, dluhové unie či tzv. moderní monetární teorie. Ekonomika přitom stále zůstává rozhodujícím prvkem lidských osudů. A konec konců takový marxismus bez ekonomických fundamentů, žádným marxismem opravdu, ale opravdu není. Ani být nikdy a nikde nemůže.¹⁹

K otázce „*Kterou?*“ ekonomii je možné poznamenat, že tvůrčím a kritickým způsobem lze čerpat zdaleka nejen od ekonomických „*dogmatiků*“, nýbrž i od ekonomických „*disidentů*“. Přitom i případnou kritiku je nezbytné provádět s adekvátní znalostí věci a pramenů, což naprostou samozřejmostí mnohdy, bohužel, nebývá. Na místě je připomínání nadčasového výroku J. A. Schumpetera, který bývá připisován i J. M. Keynesovi. Volněji parafrázujeme: Dobrý ekonom potřebuje: 1) Teorii, aby jej vedla. 2) Statistiku, aby mu poskytla potřebné údaje. 3) Znalost historického rozměru. S tím, že tehdejší ekonomům nejvíce, a nejfatálněji, dobově chyběla právě znalost historického rozměru ekonomických doktrín. Jakkoli možná tehdy²⁰ mnohým ekonomům opravdu chyběla, horší nežli dnes, a u nás, to pravděpodobně ale být nemohlo.²¹ Šlo by opětovně lkát nad tím, že dějiny ekonomických učeních se staly nechtěnou a trpěnou Popelkou. Přesněji byly povětšinou zlikvidovány zcela a definitivně.²²

Odrasovým můstkem, možná ale přesněji jistou záminkou, k pokusu o naplnění naznačených cílů se stalo vlastně náhodné seznámení s učebním materiálem *Ekonomie: Středně pokročilý kurz* dvoučlenného autorského týmu, vydaného jako elektronická publikace. Po zaplacení licence a vytištění získáváte téměř plnohodnotnou

15 Uveřejněný v papírové podobě in *Politická ekonomie*, 2021, roč. LXIX, č. 4, s. 479-504. ISSN 0032-3233. <https://doi.org/10.18267/j.polek.1321>. On-line podoba je zavěšena na <https://polek.vse.cz> pod ISSN 2336-8225.

16 Autor recenze nepatří ke stoupencům standardní ekonomie (dominantní neoklasické anebo s více či méně keynesiánským nátěrem), přičemž rezervovaně se staví hlavně k pokusům roubovat standardní instrumentarium na tzv. vysvětlení konkrétních hospodářsko-politických problémů. Přitom však nepochybňuje nezbytnost fundované znalosti standardní ekonomie. Ekonomická teorie představuje východisko ke zvládnutí dalších disciplín. S oblíbeným přirovnáním neoblíbené ekonomie na ekonomických fakultách s anatomii na fakultách lékařských, kde i tato bývá tradičním strašákem. Ovšem na fakultách lékařských si nikdo přičetný nepokládá otázku, proč se s anatomii mořit (a učit se např. názvy kostí či svalů, vždyť se všechno má dát rychle a bezpracně vygooglovat). Na fakultách ekonomických je však otázka, k čemu má např. manažerům či daňářům být dobrá ekonomie, naprosto běžná. Nejen to, mnohdy je její výuka redukována či přímo rušena, resp. měněna na plytké plkání. Vyžadováno je stále méně. Cílem by v neposlední řadě přitom mělo být i naučit studenty ekonomicky myslet a porozumět principům, s osvojením si základního kategoriálního aparátu. Mikro- a makroekonomické modely mají význam pro chápání ekonomických jevů, ale např. predikce pomocí těchto jsou věštěním z logru.

17 V souvislosti s trendem neustálých diskuzí a debat bez znalostí a vědomostí, ve skutečnosti povrchního plácání a nezávazného tlachání, si nelze nevzpomenout na historiku jedné osobnosti ze staré školy. Jakýsi modernistický popleta nadšeně líčil, kterak se svými školáky báječně diskutují na téma duše. Zkušený pedagog mu suše doporučil, aby nepomněl pozvat někoho z pneuservisu, kde o duších také vědí hodně ... Srov. Piřha, P.: *Velká iluze českého školství*. Přednáška u příležitosti zahájení Pedagogických dnů na Univerzitě Hradec Králové 2. 4. 2008. <http://kdm.karlin.mff.cuni.cz/konf-cd/data/ostatni/piřha2.pdf>.

18 Srov. Sušová-Salminen, V., Švihlíková, I. (eds.): *Pandemie covid-19: Konec neoliberální globalizace?* Praha: OVIA Argument 2020. 124 s. ISBN 978-80-907365-6-6, resp. recenzi in *Alternativy (časopis CSTS)*, 2021, č. 9, s. 159-195. ISSN nemá. https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/alternativy_-_casopis_csts_09_2021.pdf.

19 Ostatně důležitost ekonomiky zdůrazňuje i známá fráze „*It's the economy, stupid!*“. Vztahována bývá hlavně k volební kampani W. J. Clintona, kde se stala mantrou. Dodnes slogan slouží ke zdůraznění jednoho klíčového problému. Za připomenutí v neposlední řadě stojí taktéž, že v kapitalismu vždy jsou peníze až na prvním místě.

20 Míněna 30.-40. léta 20. století.

21 To, co stále častěji zaznívá od mnoha studentů namátkou u inženýrských státnic z ekonomie tragikomicky připomíná TV show *Nikdo není dokonalý*. Naproti tomu figurují mezinárodní i tuzemské žebříčky s oceněními, jak si příslušná instituce skvěle vede a zlepšuje svou úroveň. Někde bude chyba. Možná v autorovi těchto stesků.

22 Autor recenze je hlavním zaměřením právě dějinář. Nepopírá, že i makroekonomii učí spíše jako dějiny teorií.

knihu. S textem tištěným se samozřejmě pracuje mnohem lépe a účinněji nežli se stránkami na monitoru počítače, tabletu či telefonu.

Oba dva autoři jsou recenzentovi dobře známi a také s nimi spolupracoval. Neboť kritizovat kolegy není úplně košer, nepůjde o obvyklou recenzi, nýbrž o představení textů s ryze subjektivními postřehy, náměty a úvahami. Za drobná rýpnutí, místy až téměř osobního charakteru, které do vědecké recenze samozřejmě nepatří, se autor p.t. čtenářům omlouvá. Ze stejných důvodů je volena i forma právě v rubrice 3 x *Z in Marathon*. Též nebude provedena hlubší komparace s učebními texty (tuzemskými ani zahraničními), včetně těch, které autor recenze doporučuje studentům.²³ Přičemž text *Ekonomie: Středně pokročilý kurz* nově uvádí mezi doplňkovými prameny, doporučovanými ke studiu obou částí předmětu *Ekonomie II*.²⁴

Přesněji dále půjde o představení nikoli textu, nýbrž textů. Množné číslo je důležité. Již po letmém prolistování se totiž rýsuje, že něco nehraje. Má to být učebnice anebo pomocný a doplňkový učební materiál? Studijní opora? Pro koho je určena? Především makročást působí jako nedotažená a neúplná. Autoři (zde spíše autor) si hodně usnadnili práci. Pokud by text byl míněn jako opravdu plnohodnotná učebnice mikro- a makroekonomických témat středně pokročilé standardní ekonomie, tak je to tak trochu podvod na čtenářích-kupujících. Nicméně při detailnějším pohledu je poctivě uzнат, že samotní autoři o plnohodnotné učebnici pokročilejší ekonomie nikde nehovoří (kromě vlastního názvu) a nic takového ani čtenářům neslibují. Vlastně ani anotace na prodejních portálech tak nečiní.²⁵ A v textu samotném úvod k celé práci prostě a jednoduše není. Ani slůvko o tom, komu je materiál určen ani, jak s tímto zacházet. Což může být interpretováno různě, v neposlední řadě také jako vcelku mazané. Minimálně z důvodů komerčních. Jmenování konkrétních škol či ústavů (zvláště, když jejich názvy nemusí každému znít zrovna atraktivně) by možná prodejnost významněji limitovalo.

Takže dále bude na představovaný titul nahlíženo nikoli jako na plnohodnotný a úplný učební text, který by mohl být využíván coby hlavní, a především jako jediný,²⁶ studijní pramen k adekvátnímu zvládnutí mikro- a makroekonomických témat středně pokročilé ekonomie. V části mikroekonomické by, s jistými výhradami, jako kompletní výklad snad ještě i obstál. Nikoli však v části makroekonomické. Nepříjemným překvapením je, že většina makrokapitol začíná upozorněním, že téma předpokládá, přímo vyžaduje, zvládnutí uvedených pasáží knihy jiné. Nikoli však učebního textu základního kurzu makroekonomie, jak by se snad nabízelo. Nýbrž publikace odlišné, z poněkud jiné oblasti, v neposlední řadě od jiného nakladatele. A to publikace náročné. Byl by-li autor těchto řádků na místě čtenáře-studenta s problematikou blíže neobeznámeného, tak by se mu uvedené nelíbilo. Hrubě nelíbilo. Odkazovaným textem je titul Pošta, V.: *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky*. Praha: C. H. Beck 2018. 395 s.²⁷ ISBN 978-80-7400-720-0. Ostatně v úvodu makročásti figuruje jasné a zřetelné upozornění: „*Nedílnou součástí studia tohoto předmětu je kniha Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky, Pošta (2018) ...*“ (s. 258 anot. publ.). Předmětu ale jakého?

To autoři cudně zamlčují, přesněji záměrně skrývají. Má jít o předmět ekonomie, resp. makroekonomie (ve smyslu teorie), o kurz aplikované makroekonomie či makroekonomické analýzy? Anebo hospodářské politiky? Jmenované předměty spolu sice bezesporu souvisejí (koneckonců nejenom těžkotonážní dialektik ví, že všechno souvisí se vším), ovšem jejich ztotožňování a zaměňování správné ani prospěšné není. I když se stalo nikoli ojedinělým nešvarem, alibismem a ulehčováním si práce (studenty i učiteli). Kurz makroekonomie přitom ostatní suplovat ani nahradit nemůže. Někomu se ale tato překrývání a nevyjasněnosti mohou jevit nikoli jako problém, nýbrž i jako přednost. První věta makročásti anotované knihy zní: „*Tento materiál slouží především jako přehled modelového aparátu, který je využit pro výklad a analýzu makroekonomických otázek*“ (s. 258 anot. publ.). Druhá pak: „*Na rozdíl od mikroekonomické části se nejedná o kompletní výklad*“ (dtto), s následným upozorněním, že vzhledem u uvedenému je makročást „*tohoto materiálu ... kratší, což však neznamená, že by byla méně obsažná ...*“ (tamtéž). Takže přece jenom alespoň drobný podvůdek na kupujících.

Asymetričnost zpracování mikro- a makroekonomické části lze označit za jedno z hlavních problémových míst knihy. Mikročást kompletní výklad přináší, makročást nikoli. Proč? Autor anotace odpověď tuší. Leč

23 Pro základní orientaci srov. aktuální podkladové materiály ke kurzům *Ekonomie* na <https://nb.vse.cz/~sirucek/>.

24 Níže představený text *Průvodce studiem ekonomie pro studenty bakalářských a navazujících magisterských studijních programů* pak autor recenze nově uvádí mezi doplňkovými materiály doporučovanými k zopakování základních kurzů mikro- a makroekonomie, především ohledně matematického instrumentária.

25 Plné znění anotace na stránkách Kosmas: „*Středně pokročilý kurz ekonomie rozšiřuje analýzu tradičních témat a nabízí témata nová (rozhodování v riziku a ekonomický růst). Publikace má mikroekonomickou a makroekonomickou část. Na hlubší mikroekonomickou analýzu rozhodování domácností a firem na trzích statků a služeb a na trhu práce navazuje makroekonomická část o spotřebě, investicích, vládním sektoru, čistém exportu, měnovém kurzu a cílování inflace. Následuje analýza ekonomiky pomocí AD-AS, Phillipsových křivek a model ekonomického růstu*“ (<https://www.kosmas.cz/knihy/286510/ekonomie/>).

26 Autor recenze samozřejmě vždy důrazně doporučuje studovat z více zdrojů, učebnic, cvičebnic, pramenné literatury etc. Ovšem jaké procento studentů takto opravdu činí? Drtivá většina dnes nepoužije pramen ani jeden.

27 Ve vzorové citaci na začátku knihy je však uváděno 421 s. Ve skutečnosti má publikace 395 číslovaných stran, 3 volné strany na konci + přebal. Správnost vzorové citace by si natolik renomované nakladatelství ohlídat mělo.

nepoučený čtenář může být zmaten a cítit se ošizen a poškozen. Zčásti i oprávněně. Dodat je ale nutné, že kritické výhrady ke koncipování makropasáží knihy neznamenají, že by tyto byly méně inspirativní ve srovnání s mikropasážemi. Spíše naopak.

Dalším diskutabilním aspektem je, že text nazvaný *Ekonomie středně pokročilý kurz* nikde neobsahuje sebemenší odkaz či zmínku ohledně ekonomie základní úrovně. Učit se pokročilejší ekonomii bez elementárních znalostí základního kurzu ekonomie je obdobné jako zkoušet stavět dům od střechy. Případně jako chtít nastudovat diferenciální počet bez znalosti sčítání a odčítání. V seznamu literatury (o kterých ještě bude zmínka) k mikro- i makročásti žádný titul učebního textu základní (mnohde bakalářské) úrovně ekonomie nefiguruje. Což je zvláštní, minimálně kvůli tomu, že stejné autorské duo v roce 2020 obdobný text publikovalo.

Opět e-publikace se jmenuje *Ekonomie* (Pošta, V., Šumpíková, M., Praha: Martin Koláček – E-knihy jedou 2020. 361 s. ISBN 978-80-7644-697-7). Na první pohled vypadá jako učebnice ekonomie základní (s četnými přesahy do pokročilejší úrovně. Její určení, ani práce s ní, opětovně nejsou nikde upřesněny či alespoň zmíněny ani jedním slůvkem. Mikročást je opět výkladem (relativně) kompletním, část makroekonomická zase apeluje na nezbytné znalosti získané studiem zmíněné knihy Pošta, V.: *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky*. Praha: C. H. Beck 2018. 395 s. ISBN 978-80-7400-720-0. Což je z hlediska adepta právě začínajícího se studiem ekonomie (a nedisponujícího nezbytnými znalostmi z matematiky, statistiky, financí, hospodářské politiky, národního účetnictví aj.) neadekvátní.

Jak se zmíněné e-tituly *Ekonomie středně pokročilý kurz* a *Ekonomie* od sebe liší? Zlé jazyky by glosovaly, že barvou titulní strany. První je namodralý, druhý zelenkavý. Pohled na obsah odhaluje, že úplně stejné nejsou. Modrá kniha obsahuje další témata (rozhodování za rizika v části mikro či ekonomický růst v makročásti) a o něco více formalizace. Ovšem např. úvod k makroekonomické části je v knize s první stranou zelenkavou i modrou prakticky totožný. Takže lze opět pouze spekulovat. Je (či byl) zelenkavý titul *Ekonomie* opravdu míněn jako učební materiál základního kurzu ekonomie? Čtenář neví.²⁸ Anebo jde o podklady k výuce pokročilejší ekonomie na nejmenovaných školách, resp. ústavech soukromých i veřejných? A text *Ekonomie středně pokročilý kurz* vznikl přilepením dalších témat? Tímto způsobem by ze základního kurzu ekonomie jeho pokročilejší úroveň však vznikat neměla. Tedy snad neměla. Zavání to dalším drobnou nepoctivostí, podvůdkem, resp. minimálně vykutálenou kulišárnou.

Do třetice. Totožným způsobem lze získat e-text Pošta, V., Šumpíková, M.: *Průvodce studiem ekonomie pro studenty bakalářských a navazujících magisterských studijních programů*. Praha: Martin Koláček – E-knihy jedou 2021. 333 s. ISBN 978-80-7644-750-9. Zde již oficiální anotace ohledně charakteru knihy cosí napoví. U Kosmase stojí: „*Průvodce studiem ekonomie je určen pro studenty bakalářských a navazujících magisterských především aplikovaných ekonomických oborů s cílem zopakovat si a ujasnit si poznatky z mikroekonomie a makroekonomie. Pro tyto účely publikace obsahuje rovněž dvě kapitoly, které se věnují nezbytným matematickým a statistickým základům. Pro jejich prezentaci používáme méně formální výklad a velké množství příkladů. Mikroekonomická část vysvětluje jednotlivé podmínky optimální volby domácností a firem v různých situacích. Vysvětlení jde vždy od neformálního představení až po algebraické odvození dané podmínky. Jednotlivé stupně výkladu jsou jasně odděleny, a pokud čtenář s ohledem na stupeň studia nepotřebuje např. algebraickou prezentaci, lze ji bez problémů přeskočit. Makroekonomická část začíná nejprve neformálním představením klíčových vztahů a následně je formalizuje prostřednictvím modelů IS-LM-BP, AD-AS, včetně Phillipsových křivek, a Solowova modelu ekonomického růstu“ (<https://www.kosmas.cz/knihy/290086/pruvodce-studiem-ekonomie/>). Tolik k vysvětlení množného čísla anotovaných knih. Dále seznámíme s obsahem tří inkriminovaných e-titulů.*

Neboť bývá dobré, začínat od začátku, přibližme nejdříve obsah materiálu tvářícího se jako učební text ekonomie základní úrovně. Tedy publikace *Ekonomie*. Otevírá ji zelenkavá obálka a poté identifikace knihkupce i kupujícího (jméno s ID adresou). Plus strašení před postihy za neoprávněná šíření a apelem na férovost.²⁹ Práce

28 Ovšem oficiální anotace na prodejních portálech naznačují, že ano. Ano, snad má jít o učební text ekonomie základní úrovně. Ocitujme opět plné znění od Kosmase: „*Publikace umožňuje pochopit základní pojmy, principy a důsledky rozhodování ekonomických subjektů na mikroekonomické i makroekonomické úrovni. Poskytuje základní rámec a nástroje pro analýzu tohoto chování. Mikroekonomická část vychází z analýzy rozhodování domácností a firem a prezentuje zejména podstatu tvorby cen na trzích statků a služeb a trzích práce a kapitálu. Na tento výklad navazuje makroekonomická část přinázející výklad základních pojmů, vztahů a nástrojů makroekonomické analýzy“ (<https://www.kosmas.cz/knihy/282817/ekonomie/>). Subjektivní resumé zní: Ne, uvedené tato publikace úplným začátečníkům neumožňuje. Lze souhlasit s hodnocením textu od čtenáře u Dobrovského: „*Velice omezený materiál. Spíše doporučuji Holmana, který je sice obsáhlejší, ale problematiku vysvětlí do hloubky tak, že skutečně porozumíte základním principům. Tato kniha vám spíš bude zbytečně nutit spoustu zkratk a zbytečně abstraktních příkladů. Knihu jsem po pár kapitolách zahodil“ (<https://www.knihydobrovsky.cz/e-kniha/ekonomie-285002620>). P.S. Přičemž podezírat autora anotace ze členství ve fanklubu učebních textů R. Holmana by bylo opravdu, ale opravdu úsměvné. Výše míněna hojně rozšířená učebnice *Ekonomie* (nejnověji 6. vydání. Praha: C. H. Beck 2016. 720 s. ISBN 978-80-7400-278-6).**

29 Férový (a odpovědný) kapitalismus je cool. Ve větě: „*Tak nám, prosím, pomozte v rozvoji e-knih a chovejte se ke knize, k vydavatelům, k autorům a také k nám fěr“* (s. 2 anot. publ.) není zcela jasné, kdo je míněn oním „*také nám“*? Volným šířením může být poškozen autor, vydavatel, dílo samotné, ale kdo ještě? „*Nám“* erár? „*Nám“* jako kdosi přinázející digitální

bez společného úvodu je členěna na část mikroekonomickou, s úvodem, sedmi kapitolami a literaturou, a makroekonomickou, s úvodem, devíti kapitolami, literaturou. V úplném závěru je krátce představen autorský tým.

Letmý pohled na obsah dramatická překvapení snad nepřináší, nicméně připomíná více obsah učebního textu ekonomie úrovně pokročilejší a nikoli základní. Vybalit na studenta prvního ročníku bakalářského studia při jeho úplně prvním seznámení s ekonomikou hned optimalizační úlohu spotřebitele úplně šťastné není. Tedy pokud nepočítáme desetiřádkový první odstavec v úvodu k mikročásti. Parafrázuje triádu základních ekonomických otázek „Co?“, „Jak?“, „Pro koho?“ a zdůrazňuje údajně výstižné označení mikroekonomie termínem teorie cen. Kam se však poděl např. trh a tržní mechanismus?³⁰ Nebylo by na místě seznámit bakaláře-začátečníky s hlavními principy modelového fungování tržní ekonomiky? Určení textu pro bakalářský stupeň studia je přitom ve zmíněném úvodu přímo uváděno.³¹ Text svádí k závěru, že před jeho otevřením má čtenář prostudovat ještě i něco jiného. Co však, zůstává utajeno.

Pohled na obsah detailnější odhaluje, že v části mikroekonomické je obsáhlé problematice tržních struktur věnováno stránek pouze sedm, zato cenové diskriminaci plných dvanáct. Což je (ne)mírně zarážející. V obsahu figuruje i Marshallova poptávka či mzdová diskriminace, o kterých lze (obdobně jako o zmíněné cenové diskriminaci) diskutovat, zda do základního kurzu vůbec, případně nakolik, jsou tématy vhodnými. U části makroekonomické je možné pokládat otázky, zda je na místě studium základní makroekonomie zahajovat identitami. Autor anotace se kloní k názoru, že nikoli. Přesněji rozhodně nikoli. Dále překvapí absence témat inflace, nezaměstnanost a ekonomický růst i elementárních úvodních informací o politice fiskální a monetární. Názvy i struktura makroekonomických pasáží mnohem více nežli základní kurz makroekonomie připomínají text z oblasti makroekonomické analýzy.

V neposlední řadě již obsah provokuje zásadní otázku, s jakými makroekonomickými modely výklad vlastně pracuje? Připomeňme a zopakujme, že i v této knize (stejně jako v titulu *Ekonomie: Středně pokročilý kurz*) první věta úvodu k makroekonomické části praví: „*Tento materiál slouží především jako přehled modelového aparátu, který je využit pro výklad a analýzu makroekonomických otázek ...*“ (s. 228 odkaz. publ. 2020).³² Jaké modely v obou knihách přitom čtenář nalézá? Části modelu důchod-výdaje (leč nikoli model samotný) a v ucelenější podobě pouze něco z modelu AS-AD a souvisejících Phillipsových křivek. Není to trochu málo? Pro základní kurz ekonomie to je trochu málo, pro kurz pokročilejší zoufale málo. Leč d'ábel tkví v detailu. Autoři čtenářům neslibují ucelenější makromodel, nýbrž „*přehled modelového aparátu*“. A jakýsi přehled vybraného makroaparátu opravdu poskytují.

Sedm kapitol mikroekonomické části nese označení: „*Rozhodování domácností na trzích statků a služeb a poptávka*“ (kap. 1), „*Analýza poptávky*“ (kap. 2), „*Produkce, náklady a příjmy firmy*“ (kap. 3), „*Rozhodování firem na trzích statků a služeb a nabídka*“ (kap. 4), „*Trh práce*“ (kap. 5), „*Trh kapitálu*“ (kap. 6) a „*Tržní mechanismus a jeho problémy*“ (kap. 7). Vcelku přehledné i logické kapitoly jsou členěny na subkapitoly a vždy zakončeny pasáží *Otázky a úkoly*. Bez uvedení správných řešení. I když rozdělení kapitol mezi oba autory není nikde upřesněno v žádné ze tří představovaných e-publikací, mikročást nese zřetelný otisk způsobu výkladu, resp. studijních materiálů M. Šumpíkové. U makropasáží jasně V. Pošty.

V úvodu mikročásti by neměla být přehlédnuta zmínka o určení kurzu zejména pro obory se zaměřením na podnikatelskou sféru. Kurzu ekonomie, resp. mikroekonomie nikterak blíže nespecifikovaného, nicméně uvedené by měl výklad údajně odrážet. Takže se znovu a znovu vracíme k otázkám formulovaným výše, zejména v kontextu makroproblematiky. Komu jsou představované texty vlastně určeny? Jedná se o učební materiál k výuce mikroekonomie (ve smyslu mikroekonomické teorie), aplikované mikroekonomie anebo módní (a mezinárodními standardy vyžadované) ekonomie manažerské, která lopotně, a spíše kontraproduktivně, někde dnes supluje pokročilejší mikroekonomii, resp. aplikovanou mikroekonomii?³³

K mikroúvodu lze ještě kriticky poznamenat, že vyloženě odfláknuté je vymezení předmětu mikroekonomie. S dovětkem, že v případě makroekonomie je to ještě horší. V rovině obecnější, s platností nejen pro tuto knihu, nýbrž pro všechny tři představované e-publikace, konstatujeme, že používané kategorie v mikročástech, a snad ještě zřetelněji v makropasážích, nejsou rigorózněji vymezeny. Text se odvíjí jako přátelské povídání a vyprávění o ekonomii.

Dobro? Zřejmě však „*nám*“ jako zprostředkující mezičlánky (tedy knihkupec).

30 Jeho některé problémy jsou předmětem kap. 7 mikroekonomických pasáží odkaz. publ. 2020.

31 „*Výklad rovněž respektuje bakalářský stupeň studia ...*“ (s. 8 odkaz publ. 2020). Zde v kontextu toho, že není nutno umět derivovat a logaritmovat.

32 In *Ekonomie* věta pokračuje „... na úrovni bakalářského kurzu makroekonomie“ (s. 228 odkaz. publ. 2020). In *Ekonomie: Středně pokročilý kurz* uvedené pokračování věty chybí – srov. s. 258 anot. publ. Makroekonomické pasáže v obou textech se mnohde liší skoro právě pouze v takovýchto detailech.

33 Srov. v tuzemských kulisách pionýrský počín v podobě textu Macáková, L., Rusmichová, L., Soukup, J., Soukupová, J., Löster, T.: *Manažerská ekonomie*. Slaný: Melandrium 2019. 392 s. ISBN 978-80-87990-19-3. Manažerská ekonomie (včetně již samotného názvu) zůstává námětem pro samostatné pojednání i další diskuze.

K mikroekonomickým pasážím uvedme několik postřehů. Psané jsou vcelku fundovaně, místy i s nadhledem a obvykle čtivě a taktéž srozumitelně. Nicméně právě ohledně srozumitelnosti (a náročnosti) nikoli úplně vhodně pro začínající bakaláře. V úvodu stojí, že výklad údajně respektuje, že na bakalářském stupni studenti neumí derivovat. Ovšem hned na s. 13-14 (odkaz. publ. 2020) však autoři vystartují s derivacemi parciálními. Což není míněno vyloženo jako kritika, nýbrž jako konstatování. Na s. 23 (odkaz. publ. 2020) je uváděn vzorec elasticity substituce s dovětkem, že „na bakalářském stupni není třeba se jej učit ...“ (tamtéž), ale má být nutno pochopit princip elasticity substituce. Opět konstatování, nicméně nejsou pasáže namátkou ohledně ryzí kvazikonkávnosti pro základní kurz (zvláště pro podnikatelské obory) dost přehnané a trochu „mimo“? V textu nechybí ani diferenciály či odvozování mezních měr substituce, následně pak vzorce elasticit – vedle cenové – i důchodové a křížové.

Produkční funkce, krátko- i dlouhodobé náklady a příjmové veličiny jsou vysvětleny názorně, srozumitelně i adekvátně. Při výkladu nabídky firmy se v kontextu maximalizace zisku, resp. minimalizace ztráty operuje s křivkami nedokonalé konkurenčních tržních struktur. Následují pasáže o různých stupních cenové diskriminace a strategii maximalizace tržeb. Těžce nedostatečná je pouze několikastránková analýza tržních struktur (slovní, místy vyložené plkání, bez jediného grafu), přičemž nepomůže silně alibistická věta na konci výkladové části kapitoly 4 o tom, že jejich podrobnější analýza je předmětem až kurzu pokročilejšího. Právě tady je hlavní slabina mikroekonomické části. Nejenom v této knize se přehlíží základní tržní struktura v podobě dokonalé konkurence. Přitom jde o model výchozí i o základ srovnání (např. z hlediska alokační efektivity). Neoklasický systém funguje pouze v podmínkách dokonalé konkurence, prvky konkurence nedokonalé představují již „nečistoty“, jak je ostatně naznačováno v pasážích věnovaných tržním selháním. Obvyklý argument, že dokonalá konkurence je pouhý model a nikde neexistuje neobstojí. I modely nedokonalé konkurence jsou pouhými modelovými abstrakcemi (se svými – často záměrně zamlčovanými – předpoklady, dalšími zjednodušeními a problémy). Výklad bez dokonalé konkurence byl, je i zůstane neúplný. Při naprostém vynechání dokonalé konkurence např. právě efektivnost ztrácí svůj význam. Což platí taktéž pro mikropohled na aparát trhu práce. Výchozí model dokonalé konkurence – coby nerealistický a nikde neexistující – není ani naznačen. Výklad je směřován k situaci monopsonu, o jejíž existenci v čisté podobě lze také minimálně diskutovat.

Rozhodování firem na trhu práce, místy zbytečně složitě, tedy operuje s křivkami nedokonalé konkurenčních trhů práce, konkurence dokonalé opětovně absentuje. V kapitole trh kapitálu je značná pozornost kladena na spotřební rozhodnutí modelovaná aparátem volby mezi spotřebou současnou a budoucí. Následují hodně komplikované, a nepříliš srozumitelné, pasáže o investičním rozhodování. Nic více. Autor anotace si plně uvědomuje šíři, přesahy, problémy i mnohorozměrnost problematiky trhů kapitálu, včetně jejich dimenze nejen mikro-, nýbrž i makroekonomické. Právě v pasážích věnovaných trhům kapitálu se učební texty mikroekonomie – často jinde téměř totožné – liší. Nicméně jako student-začátečník by z kapitoly 6 byl totálně zmaten a neodnesl si toho mnoho. Ke kapitole 7 lze poznamenat, že výklad tržních selhání (skoro úplně) bez kategorie alokační efektivnost je zvláštní. Ještě více zvláštní je do výkladu montovat text R. Maialeha.³⁴ Nelze interpretovat jinak nežli jako úlet. V krátkém seznamu mikroliteratury, řazeném netradičně podle významu k publikaci, udeří do očí, vedle zařazení zmíněného Maialeha, i to, že na prvním místě stojí učebnice Gravelle & Rees.³⁵ Což je materiál obvyklý v kurzech mikroekonomie doktorských, nikoli bakalářských.

Makroekonomická část, jak bylo řečeno, obvyklé bakalářské makroekonomii příliš (přesněji téměř vůbec) neodpovídá. Strukturou, obsahem i použitou terminologií silně připomíná, resp. v mnohém doslova kopíruje text *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky* (Pošta., V. Praha: C. H. Beck 2018. 395 s. ISBN 978-80-7400-720-0), na kterou se ostatně často přímo odkazuje. Předpokládá již znalosti nastudované jinde. Opravdu autoři myslí vážně, že by začínající bakalář měl jako úplně první knihu při studiu makroekonomie otevřít právě zmiňovaný titul Pošta 2018? Z textu uvedené (minimálně nepřímou) totiž vyplývá.

Makroekonomická část je složena, vedle úvodu k makroekonomii a seznamu literatury, z devíti kapitol: „Základní identity národního účetnictví“ (kap. 1), „Spotřeba domácností“ (kap. 2), „Investice firem“ (kap. 3), „Spotřeba vlády“ (kap. 4), „Zahraniční obchod“ (kap. 5), „Měnový kurz“ (kap. 6), „Trh peněz a cílování inflace“ (kap. 7), „Agregátní poptávka a agregátní nabídka“ (kap. 8), „Analýza ekonomiky z pohledu hospodářského cyklu“ (kap. 9). Nedostatečné vymezení předmětu makroekonomie bylo výše konstatováno. Seznam makroliteratury je velmi stručný, přitom ovšem zahrnuje i diplomovou práci z jisté soukromé školy. Opět úlet (či přesněji úlitba). Pokud si tedy myslíte (jakožto potenciální zájemci o koupi), že se jedná o univerzální učební text ekonomie, nikoli o knižní zpracování podkladů k výuce pro nejmenované školy. Jak tomu ve skutečnosti je. Což potvrzuje plně i to, že makročást se opakovaně odkazuje na jakési komentované prezentace spoluautorů. Bez těchto (které autor anotace blíže nezná) či jiných materiálů totiž problematiku základního kurzu makroekonomie z představovaného textu nastudovat ani pochopit opravdu možné není.

34 Maialeh, R.: *Dynamic Models and Inequality: The Role of the Market Mechanism in Economic Distribution*. Cham: Springer Nature 2020. 179 s. ISBN 978-3-030-46312-0.

35 Gravelle, H., Rees, R.: *Microeconomics*. 3. vydání. Hoboken: Prentice Hall 2004. 749 s. ISBN 0-582-40487-8.

Výklad-nevýklad makrokapitol inspirativní pasáže obsahuje, nicméně učit podle nich základní kurz? Např. kapitoly o měnovém kurzu,³⁶ a nejenom tyto, dokumentují nespornou hlubokou orientaci autora v problematice. Ovšem, jak se bude tvářit bakalářský student, který o teoriích měnového kurzu před tím nikdy neslyšel? Co si odnese? V pasážích o trhu peněz a cílování inflace zaujme, že je operováno s horizontální nabídkou peněz. Lze diskutovat, zda z cílování inflace průběh horizontální (či rostoucí, mírně či více) opravdu vyplývá, nicméně na místě je ocenit, že se autoři snaží zachytit i (relativně) nové skutečnosti.³⁷ Přehlédnuty by také určitě zůstaly neměly pokusy o propojení mikro- a makroekonomické části. V makročásti jsou využity poznatky z mikrokapitol, věnovaných trhům práce, kapitálu anebo tržním selháním.

Model AD-AS je kreslen s rostoucí křivkou krátkodobé agregátní nabídky (AS), kdy na osách figuruje poměr produktu skutečného a potenciálního (osa x) a míra inflace (osa y). Což je smysluplnější nežli zjednodušená verze, kdy na ose vodorovné bývá nanášen aktuální produkt. Křivka agregátní poptávky (AD) je z cílování inflace vyvozena pouze slovně. Velmi stručně vysvětlení její průběhu je přitom vztaženo k efektům bohatství, úrokové míry a zahraničněobchodnímu. Problematičtější situace nastává u nástinu agregátní nabídky, makroekonomické pohledy na trhy práce totiž citelně absentují. Analýzu poptávkových a nabídkových šoků i opatření fiskální a monetární politiky rekapituluje kapitola poslední. Přehledně, fundovaně, zajímavě. To ano. Leč skutečně uchopitelně pro bakaláře? Opakované odkazy na komentované prezentace spoluautorky to opravdu, ale opravdu nezachrání.

Přejdeme konečně podrobněji k obsahu ústřední recenzované publikace *Ekonomie středně pokročilý kurz*, s titulní stranou namodralou. Následovanou identifikací knihkupce i kupujícího, varováními a morálními apely. Kriticky zopakujeme zarážející absenci společného úvodu, resp. základních informací ohledně určení knihy. Dva oddíly již nenesou názvy mikroekonomická a makroekonomická část, nýbrž mikroekonomie a makroekonomie. Mikroekonomie sestává z úvodu k mikroekonomii, osmi kapitol a seznamu literatury k mikroekonomii. Dále členěné kapitoly jsou pojmenovány: *Rozhodování domácností na trzích statků a služeb a poptávka* (kap. 1), *„Analýza poptávky“* (kap. 2), *„Produkce, náklady a příjmy firmy“* (kap. 3), *„Rozhodování firem na trzích statků a služeb a nabídka“* (kap. 4), *Tržní struktury* (kap. 5), *„Trh práce“* (kap. 6), *„Riziko a přístup k riziku“* (kap. 7) a *„Tržní mechanismus a jeho problémy“* (kap. 8). Závěr každé kapitoly je opět – v mikro i makroekonomii tvořen paragrafy – *Otázky a úkoly*. Neřešenými. Nikoli úplně stejnými jako v e-knize *Ekonomie*. Přesněji uvedené platí pro část mikroekonomickou, u kapitol makroekonomických totožnost častá je.

Oproti titulu *Ekonomie* přibýly nové mikrokapitoly 5 a 7. Trochu překvapivě zmizela kapitola věnovaná mikropohledům na problematiku kapitálu. Nová kapitola o riziku má totiž tvořit východiska *„pro případné další studium a analýzy, například v podnikání obecně a zejména v oblasti investování na finančních trzích“* (s. 11 anot. publ.). O pár řádek výše lze taktéž nalézt poznámku o tom, že rozhodování firem na trzích kapitálu je součástí makroekonomické kapitoly *„Investiční výdaje“*.³⁸ Obdobně rozhodování domácností není předmětem pouze mikropasáží ohledně trhu práce, nýbrž především makrokapitoly *„Spotřební výdaje“*.³⁹ Znovu oceňme snahu autorů o užitečná propojování mikro- a makroekonomie, resp. zdůrazňování mikroekonomických fundací makroekonomických modelů. Nicméně nebude čtenář zmaten?

Jak se mikroekonomické pasáže obsažené v titulech *Ekonomie a Ekonomie středně pokročilý kurz* odlišují? Stejně úplně nejsou, ale ... Hodně podobné ano. Mnohé odstavce jsou totožné. Což není míněno apriori jako výtka, nýbrž opět jde o konstatování. Problém ovšem spočívá ve způsobu podání látky. Který v obou případech odpovídá mikroekonomii úrovně pokročilejší a nikoli základnímu kurzu. Např. v kapitole 1 je optimalizační problém domácností na trhu statků v knize *Ekonomie* řešen pouze v podobě maximalizační (s naznačením odvození Marshallovy poptávky), v publikaci *Ekonomie středně pokročilý kurz* následně taktéž jako minimalizační (s odvozením Hicksovy poptávky). Což bývá obvyklé i v jiných učebních textech. Zdůrazněme, že výhrada směřuje ke způsobu výkladu, který pro začínající bakaláře vhodný a srozumitelný příliš není. S uznáním, že např. právě pasáže o Marshallově a Hicksově poptávce jsou přitom zpracovány přehledně a využitelně. Kromě zmíněného se první kapitoly mikročásti obou titulů příliš neliší a u pokročilejšího textu tak může překvapit absence indifferenčních křivek pro jiné než žádoucí statky atd. Opět lze diskutovat, zda výklad efektu módy a efektu snobské spotřeby v kontextu tržní poptávky je základnímu kurzu přiměřený.

Kapitola druhá textu *Ekonomie středně pokročilý kurz* přináší taktéž výklad substitučního a důchodového efektu cenové změny, úhledně zpracovaný pro statek normální a méněcenný. Studenty oblíbený Giffenův paradox absentuje. Oproti publikaci *Ekonomie* jsou vykládány i Engelovy křivky a v některých pasážích je využita sofistikovanější formalizace. Což platí také pro pasáže další. V kontextu kapitoly třetí jsou více formalizovány výnosy z rozsahu a hlavně duální problém nákladového optima. Oříškem bývají části věnované

36 V kapitole 6 se přitom také logaritmuje, přičemž v mikročásti je výslovně uvedeno, že bakalářští studenti základního kurzu derivovat ani logaritmovat umět nemusí.

37 K novým trendům v makroekonomii 21. století a jejím perspektivám srov. text Quo vadis, „nobelovské“ ocenění za ekonomické vědy? *Politická ekonomie*, 2021, roč. LXIX, č. 4, s. 479-504. ISSN 0032-3233.

38 Přesněji jde o kapitolu 3 makročásti, která nese název *„Investice firem“*.

39 Přesněji jde o kapitolu 2 makročásti, pojmenovanou *„Spotřeba domácností“*.

dlouhodobým nákladům. Výklad snad pochopitelný je, nicméně je otázkou, zda na středně pokročilé úrovni ještě blíže nerozvést komplikované souvislosti a vztahy nákladů krátkodobých a dlouhodobých. Kapitoly čtvrté jsou prakticky totožné, ovšem s výjimkou poslední subkapitoly textu *Ekonomie* (s obecnou charakteristikou tržních struktur). Problematika tržních struktur je v publikaci *Ekonomie středně pokročilý kurz* předmětem kapitoly samostatné, s pořadovým číslem pět.

Kapitola 5 startuje vyjmenováním tří tržních struktur – „*konkurenčního prostředí: monopol, oligopol a monopolistická konkurence*“ (s. 152 anot. publ.). Výklad monopolu a monopolistické konkurence přitom není příliš podrobný ani obsáhlý. Odbytá a přehnaně stručná je i charakteristika oligopolu. V pasážích věnovaných oligopolu jsou představeny učebnicové klasické modely (množstevní kartel, Cournotův model duopolu, Stackelberův model duopolu, Bertrandův model duopolu, model s cenovým vůdcem – dominantní firmou). O teorii her nikde sebemenší zmínka. Model oligopolu se zalomenou křivkou poptávky je netradičně zařazen až do makročásti, do pasáže o rigiditách cen u nástinu agregátní nabídky.

Vedle toho, že u tržních struktur nejde o ucelený výklad, nýbrž o telegrafickou rekapitulaci některých aspektů, lze znovu důrazně vznést námitku klíčovou. Ohledně vynechání dokonalé konkurence. S větou z úvodu k mikroekonomii, že „*z pohledu mikroekonomie jakožto nástroje pro praktickou tržní analýzu se jedná o zcela nadbytečné téma, protože dokonalá konkurenční tržní struktura se v praxi nevyskytuje*“ (s. 10 anot. publ.) totiž opravdu souhlasit nelze. Před tím v textu stojí, že analýza dokonalé konkurence „... *sice poskytuje některé podstatné závěry potřebné pro hlubší teoretickou analýzu ...*“ (tamtéž). Nejen pro teoretickou analýzu, nýbrž přece i pro praktické aplikace a hospodářsko-politická doporučení. Bez kategorie efektivnosti mnohé zcela postrádá smysl, teoretický, ale i praktický. Zmíněné naznačuje, že mikropasáže nemají být mikroekonomickou částí učebnice *Ekonomie středně pokročilý kurz*, nýbrž náleží do sféry mikroekonomie aplikované či ekonomie manažerské.⁴⁰

U kapitoly 6 oproti titulu *Ekonomie* přibyla pouze technika rozkladu na substituční a důchodový efekt u nabídky práce, resp. substituční a produkční efekt při rozhodování firmy v dlouhém období. Zopakovat lze otázku, zda problematika mzdové diskriminace či bilaterálního monopolu je adekvátní – v takové šíři – základnímu kurzu. S odpovědí, že není.

Rozhodování za nejistoty a rizika (s terminologickou nejasností a leckdy nejrůznějším žonglováním s kategoriemi nejistoty, neurčitosti, rizika, nedokonalé informace apod.) je pasáž, která se nepíše ani neučí lehce. Ne, že by stále převládající fundament v podobě teorie očekávaného užítku byl přehnaně těžký, nicméně jde o způsob podání, o srozumitelné vysvětlení podstaty a aplikaci principů. Autor těchto řádků z výkladu v doporučených učebnicích přehnaně nadšen není. Takže se těšil právě na tuto pasáž. Explicitně je zde využit text Variana,⁴¹ s představením rizikové situace pomocí loterie. Dojem z kapitoly 7 je silně rozpačitý. Nedotažené, obtížně srozumitelné. Přesněji výklad místy (složená loterie, jistotní ekvivalent, parametr averze k riziku etc.) srozumitelný není vůbec. Tohle se moc nepovedlo.

K inspiracím texty H. L. Variana⁴² doplníme, že v seznamu mikroliteratury ani v jedné z knih na prvním místě uveden není. Přesto, že prameny mají být řazeny nikoli abecedně, nýbrž „*dle významu pro tuto publikaci*“ (s. 256 anot. publ.). Na prvním místě vždy figuruje pokročilý Gravelle & Rees.⁴³ U obou titulů. Seznamy literatury k mikroproblematice jsou totiž u knih *Ekonomie středně pokročilý kurz* a *Ekonomie zcela totožné*. Opravdu lze tedy titul *Ekonomie* vydávat za učebnici základního kurzu? K zařazení a využití práce R. Maialeha⁴⁴ je možné zopakovat již výše vyřčené. S tím, že u pokročilejšího textu možná bije do očí o drtínek méně.

Čtenáře může napadnout kacířská otázka, proč studovat opisy Variana, když si může přečíst originál?⁴⁵ Otázka úplně korektní není. Originál ani překlad nemusí být dostupné, jsou letité (i když u mnoha mikroekonomických témat to příliš či vůbec nevádí), nejde o doslovné opisy apod. Přičemž argument by šel použít vlastně proti téměř všem mikroekonomickým skriptům a učebnicím. Nic moc zásadně nového se

40 Ovšem ani v manažerské ekonomii by model dokonalé konkurence úplně vynecháván být určitě neměl. Srov. materiál Macáková, L., Rasmichová, L., Soukup, J., Soukupová, J., Löster, T.: *Manažerská ekonomie* (Slaný: Melandrium 2019. 392 s. ISBN 978-80-87990-19-3), konkrétně pasáž 6.3. Výklad tržních struktur bez dokonalé konkurence je opravdu o ničem. Když by bylo eventuálně nutné něco vynechat, tak určitě nikoli toto téma.

41 „*Pro výklad problematiky funkce užítku v podmínkách rizika využijeme Variana (1992)*“ (s. 217 anot. publ.).

42 V seznamu literatury mikročásti jsou u obou představovaných titulů uváděny texty Varian, H. R.: *Intermediate Microeconomic: A Modern Approach*. 9. vydání. New York: W. W. Norton 2014. 832 s. ISBN 978-0393920772 a pokročilý Varian, H. R.: *Microeconomic Analysis*. 3. vydání. New York: W. W. Norton 1992. 563 s. ISBN 978-0393957358. Otázkou je, zda pro kurzy základní jsou „*Varianové*“ opravdu nejvhodnější? Autor těchto řádků by – pro základní kurzy mikroekonomie – preferoval staré dobré „*Samuelsony*“. Srov. např. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D.: *Ekonomie*. 19. vydání. Praha: Svoboda 2013. 770 s. ISBN 978-80-2050-629-0.

43 Gravelle, H., Rees, R.: *Microeconomics*. 3. vydání. Hoboken: Prentice Hall 2004. 749 s. ISBN 0-582-40487-8.

44 Maileh, R.: *Dynamic Models and Inequality: The Role of the Market Mechanism in Economic Distribution*. Cham: Springer Nature 2020. 179 s. ISBN 978-3-030-46312-0.

45 Včetně českého překladu, který autoři neuvádějí – Varian, H. R.: *Mikroekonomie: Moderní přístup*. Praha: Victoria Publishing 1995. 643 s. ISBN 80-85865-25-4.

v mikroekonomii přitom neodehrává (pomiňme tzv. revoluci vlivem ekonomie behaviorální či experimentální),⁴⁶ tak proč psát znovu a znovu stále stejná skripta a učebnice? Což do jisté míry platí také pro makroekonomii, v níž jsou však změny, úpravy, a v neposlední řadě rozpolcenosti a spory, mnohem patrnější. Proč tedy znovu a znovu psát skoro úplně stejné či značně podobné učební texty? Přináší nějaký posun obsahový či didaktický? Mimo jiné proto, že jde o (nejen) prestiž příslušné instituce, ambice autorů a také o ... (peníze). Někdy svou roli hraje i nesoudnost autorů a vydavatelů, jejichž neprofesionalita občas bývá až neuvěřitelná. Což však není případ představených textů.

Pro úplnost dodejme, že závěrečná kapitola 8, věnovaná problémům tržního mechanismu, neobsahuje žádné pasáže o nedokonalé konkurenci. Rigidity cen jsou přesunuty do makroekonomické stejnojmenné subkapitoly u modelu AD-AS. Části zaměřené na externalitu a veřejné statky jsou u obou titulů stejné. U knihy *Ekonomie středně pokročilý kurz* je rozšířen výklad asymetrických informací, a to i o několik grafů.⁴⁷ U obou knih přitom stále platí, že tržní selhání mají náležet k tématům, která z hlediska charakteru určení textu – a jeho určení pro blíže nespecifikované kurzy – mají být „... méně důležitá“ (s. 10 anot. publ.). Zopakujme, že bez kategorie efektivnosti je těžké uchopitelně vyložit, co vlastně tržními selháními má být.

Makroekonomickou část zahajuje úvod k makroekonomii. Čtenář i tady, obdobně jako v titulu *Ekonomie*, je konfrontován s faktem, že nejde o kompletní výklad. Jak bylo výše rozebíráno. Následuje deset kapitol: „Základní identity národního účetnictví“ (kap. 1), „Spotřeba domácností“ (kap. 2), „Investice firem“ (kap. 3), „Spotřeba vlády“ (kap. 4), „Zahraniční obchod“ (kap. 5), „Měnový kurz“ (kap. 6), „Trh peněz a cílování inflace“ (kap. 7), „Agregátní poptávka a agregátní nabídka“ (kap. 8), „Analýza ekonomiky z pohledu krátkého a střednědobého horizontu“ (kap. 9) a „Ekonomický růst“ (kap. 10). Závěr přináší seznam literatury k makroekonomii. Neobsahuje čtyři prameny, jako u knihy *Ekonomie*, nýbrž pouhé tři. Tyto z publikace *Ekonomie* přejímá, přičemž vynechává prezentace M. Šumpíkové.

Prostý náhled do obsahů knih *Ekonomie středně pokročilý kurz* a *Ekonomie* ukazuje, že v – podle názvu – pokročilejším textu je obsažena navíc kapitola 10. Více podkapitol figuruje tamtéž u kapitol 2, 3 a 8. Jinak jsou názvy kapitol a jejich částí totožné. Nejen pouze názvy. Až na zmíněná rozšíření lze konstatovat u převážné většiny textu shodu. Což by bylo (či mělo být) u učebnic makroekonomie úrovně základní a středně pokročilé zářezující. Zopakujme tudíž, že makropasáže nejsou žádným uceleným výkladem makroproblematiky, a učebním textem základního kurzu makroekonomie už vůbec ne. Jde o fundovaný podkladový materiál, mající blíže k makroekonomické analýze a aplikované makroekonomii než k makroekonomii samotné. Zopakujme i, že konstatované nemusí vždy a všemi být nahlíženo jako negativum.

Vzhledem ke značným shodám je možné odkázat na představení makrokapitol u textu *Ekonomie* a zopakovat i většinu připomínek. S verdiktem, že inkriminovaný text je pro účely středně pokročilé makroekonomie mnohem vhodnější nežli pro kurzy základní. Vyžaduje znalosti nastudované z jiných pramenů, nikoli však z materiálu *Ekonomie* (a zopakujme, že ani z knihy (Pošta, 2018)).⁴⁸ Soustředme se dále na pasáže nové oproti e-knize *Ekonomie*.

U kapitoly 1 takové nalézt nelze. Naprosto stejné jsou i závěrečné *Otázky a úkoly*.⁴⁹ Inspirace i informace tato kapitola jistě přináší. Nicméně o její adekvátnosti a vhodnosti jakožto vstupní kapitoly k učebnímu textu makroekonomie autor recenze zcela přesvědčen ani u středně pokročilého kurzu není. U kurzu základního pak násobně. Kapitola 2 je rozšířená, přičemž spotřebu domácností modeluje pomocí mikroekonomického instrumentaria mezičasové volby a keynesiánské funkce spotřeby. Paragraf mezičasové volby nese podtitul rozhodování domácností na trhu kapitálu a obvykle lze tento náležet v mikroekonomických učebnicích. Pasáže o mezičasové volbě jsou poměrně podrobné, včetně např. zabudování vlivu změn permanentního důchodu. Nicméně další makroekonomické teorie spotřeby text nezmiňuje.

Důsledně mikroekonomiocký přístup je aplikován u kapitoly 3, přesněji i u kapitoly 3 s připomenutím kapitoly předchozí. Představena je mikroekonomická fundace rozhodování firem o investicích, která je následně rozšířena o makroekonomický pohled. Samotná kapitola je delší oproti titulu *Ekonomie*. Nastíněné investiční rozhodování na trhu kapitálu obvykle figuruje v učebnicích mikroekonomie. Kapitoly 2 a 3 tímto suplují absenci pasáží o trzích kapitálu v mikročásti. Zůstává na čtenáři, aby posoudil tento způsob výkladu. Má své výhody, ovšem i úskalí. Mikroekonomický přístup k makroagregátům náleží k (staro)novým trendům makroekonomie, nicméně makroekonomická dimenze mnohdy sublimuje a patrná příliš není.

46 K novým trendům v mikroekonomii srov. text Quo vadis, „nobelovské“ ocenění za ekonomické vědy? *Politická ekonomie*, 2021, roč. LXIX, č. 4, s. 479-504. ISSN 0032-3233.

47 Ohledně grafů obecně dodejme, že v titulu *Ekonomie* je vždy název grafu zakončen slovy v závorce „vlastní zpracování“. Čtenář tak může nabýt dojmu, že se jedná o originální objevy autorů. V knize *Ekonomie středně pokročilý kurz* je dovětek „vlastní zpracování“ logičtěji použit jen u makrotabulek a obrázků v makrokapitole 1.

48 Pošta, V.: *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky*. Praha: C. H. Beck 2018. 395 s. ISBN 978-80-7400-720-0.

49 Jediný nalezený rozdíl tkví v umístění obrázku 1.2. V knize *Ekonomie* je na nové stránce nahoře, v druhé dole.

Kapitola 4 s modelem bilance vlády přináší funkci salda vládního sektoru a přehled základních ukazatelů vládního sektoru ČR. Proč ne. Je to však pasáž určená pro učební text makroekonomie? Anebo spíše odpovídá makroekonomické analýze a makroekonomii aplikované? Včetně používané terminologie i logiky, což platí i pro mnohé makropasáže jiné. Dodejme, že rozdíl příslušných kapitol u publikace *Ekonomie* a *Ekonomie středně pokročilý kurz* spočívá pouze v doplnění údajů za rok 2019 u tabulek 4.1 a 4.2 v textu středně pokročilém. Autor se neobtěžoval změnit ani *Otázky a úkoly*. Kapitola 5 je dokonce v knize *Ekonomie středně pokročilý kurz* kratší. Subkapitola 5.2 zde čítá pouhých necelých deset řádků. V textu *Ekonomie* jsou obsaženy ještě tabulky 5.1 (chybně označená jako 5.2) a 5.2. Vše na čtenáře působí poněkud zmateně a značně zkratkovitě. Naprosto na místě je dovětek u titulu *Ekonomie*, že podrobněji jsou ukazatele vysvětleny v materiálu (Pošta, 2018).⁵⁰

Konstatujeme totožnost, až na jedinou větičku, u kapitol věnovaných měnovému kurzu (kap. 6). Přičemž připomeňme jeho naprostou nevhodnost pro výklad měnového kurzu pro studenty základního kurzu. U kapitol 7 titulů *Ekonomie středně pokročilý kurz* a *Ekonomie* nalézá čtenář odlišnost pouze ve druhém odstavci úvodu. Pokročilejší materiál ohledně měření cenové hladiny a zachycení míry inflace již neodkazuje na tajemné prezentace M. Šumpíkové, nýbrž zase na pasáže knihy (Pošta, 2018).⁵¹ Znovu pochválit lze za pokus o zachycení cílování inflace (včetně diskutabilní horizontální křivky nabídky peněz). Ovšem stručný nástin poptávky po penězích i nabídky peněz by snad u základního kurzu makroekonomie dostatečný ještě byl, u středně pokročilého ovšem nikoli. Uvedeno, je: „*Poptávku po penězích budeme pro potřeby kurzu Makroekonomie odvozovat z tzv. keynesovské poptávky po penězích*“ (s. 363 anot. publ.). Jiné zmíněny slůvkem nejsou. Je to nemálo zarážející o to více, že autor textu je znám svou averzí, ba přímo okázalým pohrdáním, k (údajně) překonaným a zastaralým (neo)keynesiánským modelům. Proto také v textu *Ekonomie středně pokročilý kurz* ani *Ekonomie* vůbec nepracuje s modely důchod-výdaje ani IS-LM, resp. IS-LM-BP.

Představení aparátu AD-AS (kapitola 8) startuje i v textu pokročilejším větou o tom, že pro výklad agregátní nabídky je nutná znalost rigidit cen a mezd v krátkém období. Což má být vyloženo v mikročásti. Jako kde? Nezapomněl autor, že v textu *Ekonomie středně pokročilý kurz* je pasáž „*Rigidity cen*“ součástí právě až této makrokapitoly a nikoli mikropasáží, věnovaných problémům trhů? Ve jmenované subkapitole 8.1 je, vedle některých nominálních a reálných rigidit, naznačen i mikromodel oligopolu se zalomenou křivkou poptávky, tvrdošijně (ovšem zdaleka nejen zde) označovaný jako Sweezyho. Puntičkářsky si rýpneme, že obrázek 8.1 příliš názorný skutečně není. Skoro až přeplácáně barevný je, ovšem barvy jsou spíše matoucí. Nejen tady se znovu opakuje rozšířený nešvar označovat křivky poptávky pouze jako křivky průměrného příjmu (AR). On to samozřejmě AR je, leč není důležitější, že se jedná o poptávku? Kolik studentů si to pak uvědomí? Mnohem fatálnější je však absence makroekonomických pohledů na trhy práce, včetně problematiky nezaměstnanosti. Ani tady nikterak neobstojí odkaz na příslušné pasáže knihy (Pošta, 2018).⁵² Výklad agregátní poptávky je stejný jako u titulu *Ekonomie* a pro středně pokročilý kurz nepřilíš dostatečný.

Kromě mírně pozměněného názvu kapitoly 9 se tyto pasáže u knih *Ekonomie*, resp. *Ekonomie středně pokročilý kurz* významněji neliší. Tedy pokud pomineme tučné zvýraznění Okunova zákona u prvně jmenovaného titulu, menší počet závěrečných otázek a úkolů u druhé jmenované práce a místy odlišné rozvržení textu, přesněji umístění grafů na stránkách. K inovaci názvu kapitoly lze dodat, že v textu čtenář nenalézá vymezení těchto horizontů. Kapitola o ekonomickém růstu (s číslem 10) je u pokročilejšího textu nová. Odvozena je základní rovnice růstového účetnictví a následně se kapitola má „*zabývat vysvětlením ekonomického růstu prostřednictvím Solowova modelu*“ (s. 414 anot. publ.). Do jaké míry se zmíněné zdařilo, nechť čtenář posoudí sám. Autor recenze by takto studovat poprvé Solowův model nechtěl. Nicméně zná nemálo výkladů Solowova modelu, silně zavánějících lidovou tvořivostí. Někdy nebývá jasné, zda jejich autor pochopil, o co má vlastně v Solowově modelu jít. Z čehož autora inkriminované kapitoly přitom rozhodně nepodezírá. Nicméně, že v učebním textu z roku 2021 není zmínka o teoriích endogenního růstu přehlédnout nelze.

Přiblížme obsah e-publikace třetí, v určitých ohledech knihy nejzajímavější. Text *Průvodce studiem ekonomie pro studenty bakalářských a navazujících magisterských studijních programů* není cvičebnicí, jak by se možná nabízelo či očekávalo. Ale předchozí dva tituly přece také vlastně nejsou plnohodnotnými učebnicemi. *Průvodce* sestává z úvodu a čtyř rozsáhlejších, dále do několika úrovní členěných, kapitol. Orientačně a zjednodušeně řečeno z jedné kapitoly společné pro mikro i makroekonomii (i když více mikroekonomické), jedné mikroekonomické, jedné statistické (s makroaplikacemi) a jedné makroekonomické. Zakončen je stránkou nazvanou „*Zdroje*“, kde autoři sdělují: „*Pro zpracování publikace jsme nepoužívali žádné konkrétní materiály v podobě knih, skript či odborných článků. Datové zdroje jsou uvedeny přímo u příslušných grafů a tabulek*“ (s. 332 odkaz. publ. 2021). Svádí to k domněnce, že úplně všechno sepsané vymysleli úplně sami. Čtenář by možná ocenil tipy na další studijní prameny, minimálně by snad bylo vhodné uvést tituly předchozích dvou knih. Stydí se snad za tyto autoři? Sami je snad nedoporučují? Jsou snad materiály *Ekonomie* a *Ekonomie středně pokročilý*

50 Pošta, V.: *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky*. Praha: C. H. Beck 2018. 395 s. ISBN 978-80-7400-720-0.

51 Dtto.

52 Dtto.

kurz určeny pro úplně jiné kurzy než „Průvodce“? V „Průvodci“ nikde o nich nepadne jediná zmínka. Což působí poněkud zvláště. Minimálně proto, že na stránkách knihkupectví se zobrazují všechny tři e-knihy vedle sebe. Čtenář může být zmaten.

V úvodu je nastíněna motivace ke vzniku publikace, mající usnadnit „studentům studium mikroekonomie a makroekonomie jak na bakalářském, tak navazujícím magisterském stupni studia“ (s. 6 odkaz. publ. 2021). Lze konstatovat, že deklarovaný cíl se autorům minimálně částečně splnit podařilo. Užitečné a zajímavé pasáže text obsahuje, přičemž jde ale o materiál doplňkový a pomocný. Opravdové učebnice ani opravdové cvičebnice rozhodně nenahrazuje.

Nicméně hned druhý odstavec vyvolává opět otázky a určité pochybnosti. Avizovány jsou souvislosti některých pasáží spíše s matematikou a statistikou a uváděno je, že materiál „se soustředí na společný základ mikroekonomických a makroekonomických otázek“ (s. 6 odkaz. publ. 2021). Autoři pokračují: „Tam, kde by mohl vzniknout problém v interpretaci z toho důvodu, že se způsob zachycení v této publikaci liší od pojetí k základní literatuře k danému předmětu, na různé způsoby zachycení upozorňujeme, či je přímo prezentujeme“ (tamtéž). Zní to sympaticky. Ovšem k jakému předmětu? K ekonomii či statistice anebo matematice? K jaké základní literatuře, když vůbec žádná není v celé publikaci zmiňována? Mírně nejasné.

První kapitola „Funkce“ se věnuje analýze vlastností funkce. Autoři píší: „Především se soustředíme na správné pochopení přírůstku funkce“ (s. 6 odkaz. publ. 2021). Což má být důležité z hlediska mikroanalýzy i z hlediska analýzy empirických dat. Připomínány jsou též „hlavní momenty s hledáním extrému funkce“ (dtto). Problémy jsou přitom prezentovány především formou konkrétních příkladů a mohou sloužit k procvičování. Dvě subkapitoly se jmenují „Často používané funkce a jejich vlastnosti“ (s dále rozčleněnými pasážemi „Směrnice funkce“, „Průběh funkce“, „Extrémy funkce“, „Linearizace funkce“), resp. „Celkové, mezní a průměrné veličiny“ (s pasážemi „Funkce příjmů“, „Produkční funkce“, „Nákladová funkce“). Zájemci si osvěží, ujasní (či doplní) znalosti ohledně funkce lineární, kvadratické, mocninné či polynomu třetího stupně. S grafy, tabulkami, příklady. S aplikacemi na funkce příjmů, produkce a nákladů. Promyšlené, přehledné, srozumitelné, užitečné.⁵³

Což platí i pro kapitolu 2, věnovanou mikroekonomii. Text představuje, přesněji rekapituluje rozhodovací problémy, které mají být součástí výkladu standardní mikroekonomie nejpozději na navazujícím magisterském stupni studia. Vysvětlování podmínek optimální volby zahajuje vždy neformální vysvětlení principu s uvedením jednoduchého příkladu. V kroku následném je příslušná podmínka formulována graficky a ve třetím pak algebraicky. Poslední dva kroky lze přitom přeskočit, např. v bakalářských kurzech, kde formalizace není vyžadována.

Kapitola „Podmínky optimální volby“ zahrnuje jedenáct subkapitol, přičemž se jedná o jakési přehledné či přesněji přehledové repertorium – zjednodušené o „mikroekonomii v kostce“.⁵⁴ Ovšem s nezbytným připomenutím, že nejde o výklad mikroekonomie (ani makroekonomie) v celé šíři na příslušném stupni studia. Předpokládá se, že čtenář používané pojmy již zná, s těmi se zde pracuje při rozhodování domácností a firem v různých situacích. V preambuli kapitoly nechybí stručné zamyšlení se nad „filozofii“ modelů v konfrontaci s realitou.

Subkapitoly jsou pojmenovány „Volba spotřebního koše – maximalizace užítka“, „Volba spotřebního koše – minimalizace výdajů“, „Rozhodování mezi spotřebou a volným časem – maximalizace užítka“, „Rozhodování mezi současnou a budoucí spotřebou – maximalizace užítka“, „Investiční rozhodnutí – maximalizace užítka“, „Minimalizace nákladů“, „Maximalizace zisku na trhu výstupu“, „Maximalizace zisku na trhu práce v krátkém období“, „Maximalizace zisku na trhu práce v dlouhém období“, „Maximalizace hodnoty a investiční rozhodnutí“ a „Podmínky optimální volby a jejich zhodnocení“. Prvních deset je – v souladu s výše deklarovaným – členěno do tří částí: „Neformální odvození a vysvětlení podmínky optimální volby“, „Grafické odvození a vysvětlení podmínky optimální volby“ a konečně „Algebraické odvození a vysvětlení podmínky optimální volby“. Přehlednuty by neměly zůstat pasáže týkající se investičních rozhodování, která součástí mikroekonomických učebnic vždy nebývají. Minimálně jeden z autorů má k této problematice značně blízko.⁵⁵

53 Srov. kap. 15 „Průvodce matematickými nástroji“ in učební materiál Macáková, L., Rusmichová, L., Soukup, J., Soukupová, J., Löster, T.: *Manažerská ekonomie*. Slaný: Melandrium 2019. 392 s. ISBN 978-80-87990-19-3. Srov. též Valenčík, R., Bedretinová, R., Wawrosz, P.: *Základy matematické představitelství pro ekonomy I*. Praha: VŠFS-EUPRESS 2006. 64 s. ISBN 80-86754-60-X. Co pokračování, když v názvu materiálu figuruje číslo I?

54 Jde o poněkud odlišnou „kostku“ než např. rozkladací lesklé lepoprelo Fialová, H., Fiala, J.: *Ekonomie v kostce*. Praha: A plus 2011. 6 s. ISBN 978-80-903804-6-2. K nepopíratelným výhodám náleží jeho omyvatelnost ... Obdobné pomůcky svůj význam i oblibu jistě mají, leč hlavně nebezpečně svádí k dojmům, že postačí k zvládnutí látky místo namáhavého studia, v duchu tzv. studia „akčního“. Srov. též <https://radimvalencik.pise.cz/8406-mikro-v-kostce.html>, <https://radimvalencik.pise.cz/7709-filozofie-makroekonomie-pro-akcni-studium.html>, <https://radimvalencik.pise.cz/7687-makro-v-kostce-pro-moje-studenty-1.html>.

55 Srov. např. Pošta, V.: *Finanční makroekonomie: Pracovní text přednášek*. Praha: VŠE V Praze. 188 s. Nepublikovaný text datovaný 2010. Přesněji snad jinde nepublikovaný. Podkladů, pracovních textů, studijních opor, prezentací apod. od V. Pošty, ale i od M. Šumpíkové (včetně pověstných myšlenkových map) koluje mezi studenty různých škol a ústavů značně

Kapitola 3 „Základní popisná statistika“ obsahuje pasáže „Relativní změny“, „Nominální a reálné relativní změny“, „Průměr“, „Variabilita“, „Chování vybraných makroekonomických časových řad“. Představuje „význam a práci s vybranými základními popisnými statistikami, které používáme při úplně obyčejné analýze dat“ (s. 7 odkaz. publ. 2021). Kapitola cílí na základní popisné charakteristiky především časových řad, které jsou při výkladu ekonomie používány. Její poslední část má reprezentovat „přechod mezi prověřením vybraných popisných statistik a samotným výkladem makroekonomie“ (s. 7 odkaz. publ. 2021). Zpracována je přehledně a srozumitelně a působí dojmem, že snad může být čtenářům opravdu v mnohém užitečná. O významu matematických a statistických základů pro studium standardní ekonomie příliš pochybovat nelze. Nicméně recenzent si neodpustí rýpnutí. Opravdu má výuka ekonomie suplovat statistiku a matematiku? Jak tomu mnohdy bývá v souvislosti s rušením společných základů studia a dalším a dalším snižováním nároků etc.⁵⁶

Souhrn „klíčových poznatků a interpretací standardních makroekonomických modelů, které jsou v různých podobách používány pro analýzu ekonomických jevů na bakalářském a magisterském stupni ve většině ekonomických oborů“ (s. 226 odkaz. publ. 2021) přináší kapitola 4 nazvaná „Interpretace vybraných vztahů v makroekonomických modelech“. Její první paragraf „Podmínky optimální volby v kontextu makroekonomických úvah“, který je rozdělen na pasáže „Expanze ekonomiky“, „Útlum ekonomiky“, „Změny zdanění“ a „Finanční šok“ se vrací k podmínkám optimální volby. Záměrně neformálně (bez algebraické prezentace a grafického vyjádření) tyto využívá k analýze některých jevů na makroúrovni.⁵⁷

Dojem z těchto pasáží zůstává rozpačitý. Má jít o „neformální analýzu některých jevů na makroúrovni“. Autorovi recenze spíše připomínají vyprávění, resp. pohádku o Koblížkovi. Chování mikroaktérů i makroekonomické sféry je popsáno hezky. Čtivě, srozumitelně, nekomplikovaně. Leckterý čtenář může být překvapen, možná i přímo šokován a nadšen, že je všechno vlastně až tak jednoduché a do sebe úhledně a způsobně zapadající. Takový čtenář bude nepříjemně konfrontován s tím, že podle uvedeného se nejenže realita nechová, ale po případném otevření jiných učebních textů se bude tuze udiveně ptát, proč tyto o mikro- a makroproblemech píše tak složitě a hlavně jinak. Ono to totiž až tak jednoduché, prosté a jednoznačné, jak vypráví „Průvodce“ opravdu není. Ostatně o mnohých nejednoznačnostech a nejednoznačných dopadech se samotný text zmiňuje. Může vzniknout otázka, k čemu tedy příslušné instrumentarium je, když formuluje závěr, že v určitém případě se nedá říci, jak se bude daná veličina vyvíjet. Může všemi způsoby. To se bez tohoto instrumentária nevědělo?

Autor recenze by opravdu nechtěl konzultovat inkriminované pasáže se studentem, který by přišel s tím, že něčemu zde napsanému nerozumí. Odpovědi upřímnou by bylo, že tomu nerozumí také. Odpovědi formální, že se autoři textu prostě a jednoduše domnívají (či věří), že tomu tak je, resp. modelově by být možná mělo. Je třeba se všechno naučit a odrecitovat jako básničku. Každé slůvko, každou větičku, každíčkou sloku. Všechno je až přehnaně zkratkovité, nejsou ani naznačeny předpoklady, za kterých z jednoho tvrzení vyplývá další, některá tvrzení spolu přímo nesouvisí, mnohé je vynecháno, další upraveno atd. A opravdu vždycky s neformálně naznačenými vztahy koresponduje jejich následná formalizace skrze modely IS-LM-BP, AD-AS, včetně Phillipsových křivek, a Solowova modelu hospodářského růstu? Anebo jsou vybírány jen střípky těchto modelů, které napsané výrazněji nerozporují?

Vytváření mylné představy o bezrozpornosti a jednoduchosti makroekonomie (a v neposlední řadě ohledně použitelnosti modelů pro analýzu konkrétních hospodářsko-politických událostí⁵⁸ a predikční schopnosti makroekonomie⁵⁹) se může zdát jako přínosné a lákavé. Pro studenty (i učitele) příjemné, mimo jiné tím, že se nemusí namáhavě mořit s přístupy a pohledy jinými a ani o nich nikterak (natož kriticky) přemýšlet. Čímž se dostáváme i k otázce, zda ekonomii učít indoktrinačně (ve smyslu formulace jediného správného názoru,

množství. Autor recenze všechny samozřejmě k dispozici nemá.

⁵⁶ K trendům výuky i učebních materiálů k manažerské ekonomii náleží, že mají „nabízet i praktický návod, jak nabyté vědomosti využít“ (s. 7 úvodu k textu Macáková, L., Rasmichová, L., Soukup, J., Soukupová, J., Löster, T.: *Manažerská ekonomie*. Slaný: Melandrium 2019. 392 s. ISBN 978-80-87990-19-3). Právě vědomosti ovšem fatálně absentují, a to zdaleka nejen z ekonomie samotné. V jednom kurzu ekonomie manažerské (či aplikované makroekonomie pro posluchače bez elementárních znalostí makroekonomie, ale i financí, hospodářské politiky, makroanalýzy či opět statistiky a matematiky) všechno dohnat, a suplovat, nejde. Srov. kap. 13 „Regressní a korelační analýza“, kap. 14 „Časové řady“, kap. 15 „Průvodce matematickými nástroji“ in odkaz. publ. 2019.

⁵⁷ „To, jak můžeme využít argumentaci spojenou s odvozením podmínek optimální volby při analýze makroekonomických souvislostí, naznačíme ve čtyřech různých situacích: expanze ekonomiky, útlum ekonomiky, změny přímých a nepřímých daní a finanční šok. Využijeme všechny podmínky, o kterých jsme se bavili, tedy podmínky, které jsou spojeny s optimální volbou domácností a firem na trhu výstupu, trhu práce, trhu kapitálu, a to včetně trhu finančního kapitálu“ (s. 227 odkaz. publ. 2021).

⁵⁸ Srov. např. <https://radimvalencik.pise.cz/9399-vsechno-co-mame-nam-sezere-inflace-1.html>, <https://radimvalencik.pise.cz/9400-vsechno-co-mame-nam-sezere-inflace-2.html>.

⁵⁹ Evergreenem bývá zdůrazňování, že sofistickovaná ekonomie se svými vysoce formalizovanými modely (kterým rozumí pouhá hrstka „vyvolených“) nejenže neuměla predikovat Velkou recesi, ale stále ji neumí ani teoreticky vysvětlit. Proti čemuž stojí teze, že makroekonomie není prognostika. Srov. Quo vadis, „nobelovské“ ocenění za ekonomické vědy? *Politická ekonomie*, 2021, roč. LXIX, č. 4, s. 479-504. ISSN 0032-3233.

nekomplikovaně, bez předpokladů, odkazů apod.) anebo reportérsky (nezaujatě předkládat jednotlivé modely a přístupy, včetně předpokladů, omezení, komplikací). Autor recenze preferuje přístup druhý. Leč musí uznat, že studenty bývá častěji vděčně přijímán způsob první. Méně namáhavý, prostě se to jedním způsobem navrčet ... (a věřit, v drtivě většině však spíše po zkoušce ihned zapomenout). Opakovaně byly pochvalně zmiňovány pokusy o propojování mikro- a makroekonomie ve všech třech představovaných e-knihách. Ostatně hledání mikrozákladů makromodelů, resp. mikropřístup k makroagregátům náleží k trendům posledních dekad. Ovšem nesmí to připomínat (nedobrý) dort, který upekli pejsek s kočičkou. Přesto, že do něj dali samé dobré věci. Makroekonomie opravdu není pouhá agregovaná mikroekonomie, obdobně jako les není prostá suma stromů. Problémy metodologického individualismu, realističnosti předpokladů etc. etc. etc. však ponechme do příspěvků jiných.

Dokončeme seznámení s obsahem makroekonomické kapitoly 4. Subkapitola druhá „*Měnový kurz*“ sestává z části „*Nekrytá parita úrokových sazeb*“ a „*Parita kupní síly*“. Nekrytá parita úrokových sazeb je srozumitelně interpretována jako typická podmínka optimální volby rozhodování investora na „*mezinárodním finančním trhu, který zvažuje investice do domácího krátkodobého dluhového aktiva a zahraničního krátkodobého dluhového aktiva*“ (s. 243 odkaz. publ. 2021). Včetně příkladů a grafických ilustrací. U parity kupních sil jsou značně ošizeny důvody odchylek od parity. Třetí subkapitola „*IS-LM-BP*“ přináší stručně pasáže „*Východiska modelu*“ a „*Vyhodnocení šoků v situaci nedokonalé kapitálové mobility*“.

Jeden z autorů chová k modelu IS-LM (resp. IS-LM-BP) neskrývanou averzi. Ostatně model je zmíněn až právě zde a překvapivě nikoli v textu *Ekonomie středně pokročilý kurz*. Ještě větší averzi chová k modelu důchod, který explicitně nezmiňuje ani „*Průvodce*“. Ovšem např. nástin křivky IS se bez některých jeho vazeb neobejde. Východiska modelu a jeho součásti (křivky IS, LM a BP) jsou odvyprávěny pouze verbálně a v telegrafické, velmi zkratkovité, podobě. Grafy přináší až pasáž o fiskálních a monetárních změnách v situaci nedokonalé kapitálové mobility. Dokonalá zmíněna není. Opět ignorování modelu dokonalé kapitálové mobility coby nerealistické situace? Obdobně jako absence dokonalé konkurence na trzích výstupu i práce v mikropasážích předchozích dvou titulů? Opravdu vynecháním „*dokonalých*“ modelů standardní ekonomii přiblížíme realitě? Autor recenze se domnívá, že opravdu nikoli. Dodejme, že např. na s. 274 (odkaz. publ. 2021) je zmíněn příklad situace ČR po Velké recesi. Uvažovat pro ČR křivku BP více či méně rostoucí anebo horizontální? Užitečnost (nejenom) těchto pasáží ponecháváme na čtenáři. Jedná se o povrchní vyprávění o modelu IS-LM-BP, nikoli o jeho výklad. Ovšem pro účely zopakování a shrnutí některých aspektů může text posloužit. Přičemž model samotný je nutné nastudovat od jiných autorů.

Subkapitola čtvrtá „*AD-AS a Phillipsovy křivky*“ vnáší do „*předchozí analýzy ... nenulovou a měnící se míru inflace a pohled na vývoj na trhu práce, především prostřednictvím vývoje míry nezaměstnanosti*“ (s. 281 odkaz. publ. 2021). Přičemž i v „*Průvodci*“ je jinak trh práce (v makroekonomických souvislostech) vynechán, což bylo výše kritizováno. Autoři odmítají odvozovat model AD-AS z modelu IS-LM-BP, s tím, že „*nemá takový postup zásadní opodstatnění*“ (s. 281 odkaz. publ. 2021). Vcelku lze souhlasit i s pohledem na model AD-AS jako konstruktem propojujícím poptávkové a nabídkové faktory z pohledu krátkého a dlouhého období. Zdůrazněno je, že: „*Samotnou konstrukci nelze použít pro kvantitativní modelování ...*“⁶⁰ (dtto). V rámci konstruktu AD-AS má být „*možné hledat kvalitativní odpovědi na otázky, jak se ekonomika chová v záporné či kladné produkční mezeře při různých typech šoků, které mohou mít podobu změny měnové či fiskální politiky, nebo se může jednat o změny ve vnějších podmínkách, ve kterých se ekonomika pohybuje*“ (tamtéž).

Zmíněná subkapitola obsahuje paragrafy: „*Východiska modelu AD-AS*“, „*Phillipsovy křivky*“, „*Expanze ekonomiky*“ a „*Útlum ekonomiky*“. Nástin křivky AD i AS je doprovázen již grafy a chvályhodné je, že není ani zamlčován různý způsob zachycování agregátní nabídky, včetně veličin měřených na osách grafů. Model Phillipsovy křivky je následně pragmaticky interpretován coby „*... alternativní zachycení agregátní nabídky*“ (s. 291 odkaz. publ. 2021), s pojetkem v podobě Okunova zákona. Autor recenze však při výkladu Phillipsovy křivky preferuje „*dějinnářský*“ přístup, který zmiňuje její genezi od předchůdců až po aktuální interpretace i problémy. V „*Průvodci*“ je aparát modelu AD-SAS-LAS, resp. SPC a LPC (krátko- a dlouhodobé Phillipsovy křivky) využit pro analýzu hospodářské expanze a ekonomiky v útlumu. Grafy jsou to pěkné a povídání je srozumitelné. Nicméně pokud nejsou specifikována inflační očekávání, stojí to celé ... (na vodě). Anebo autoři, jak by se možná nabízelo kvůli výchozím podmínkám optimální volby, automaticky předpokládají, že dokonale racionální aktéři projektují očekávání jakožto racionální očekávání? Ovšem klesající SPC (alespoň v interpretaci v duchu M. Friedmana) přece operuje s očekáváními adaptivními?

Pátá subkapitola „*Solowův model*“ sestává z pasáží „*Východiska modelu*“, „*Změny ekonomického růstu – komparativní statika a dynamika*“ a „*Konvergence*“. Za výchozí nástroj pro analýzu hospodářského růstu je označen Solowův model. V prvním kroku má být formálně odvozen. Ve druhém kroku jsou srovnávány různé rovnováhy ekonomiky a modelováno přizpůsobování produktu mezi různými rovnovážnými stavy. Poslední krok naznačuje problematiku konvergence ekonomik k jejich rovnovážným stavům. Výklad působí fundovaně, ale autor recenze klade řečnickou otázku, zda student z těchto pasáží pochopí, oč v Solowově modelu vůbec jde.

60 „... kvantitativně se neparčuje s žádnou funkcí agregátní poptávky a nabídky“ (s. 281 odkaz. publ. 2021).

Což je ovšem kritický štulec, který lze směřovat k drtivé většině učebních materiálů, mnohdy otrocky opisujících jeden od druhého. Poslední otázka již zazněla výše: Co endogenizace technologického pokroku? Teorie endogenního růstu? Nic?

Sečteno a podtrženo: Dojem z recenzovaného tria e-publikací autorského duha VP & MŠ zůstává ambivalentní. Inspirativní a využitelné pasáže pro studium i výuku ekonomie především středně pokročilé úrovně bezesporu obsahují, i když autor recenze na ekonomii a její výuku nahlíží v řadě aspektů poněkud odlišně. Vzhledem k jejich charakteru – minimálně u titulů *Ekonomie* a *Ekonomie středně pokročilý kurz* – by však bylo korektnější prodávat tyto přes prodejny příslušných škol a nikoli prostřednictvím celostátních knihkupectví. Navozuje to nesprávný dojem a vede k nenaplněným očekáváním. A zklamání. Leč ruku na srdce, kdo by nevyužil příležitost? Popřejme oběma autorům úspěchy pedagogické i komerční (Němčů z prodeje velice pravděpodobně přehnaně nezbohatnou). Zmínit je nutné odvalu pustit se do tvorby učebnic ekonomie. Zda je možné tuto také ocenit, zůstává věcí názoru.⁶¹ Ponechme na mínění čtenářů, zda se odborné i pedagogické zkušenosti autorů podařilo adekvátně zúročit.

Jeden z autorů s gusem léta kritizuje učební texty (i učitele samotné) užívané na alma mater autora recenze. Nutno přiznat, že v mnohém je jeho kritika oprávněná. Místy až nepříjemně trefně oprávněná a zcela na místě. Takže se autor recenze vyloženě těšil, že konečně získá nové trendy odrážející učební text – míněno především ohledně výuky středně pokročilé makroekonomie –, podle kterého půjde báječně učit. Očekávání naplněna nebyla. Využitelné e-knihy jsou coby podpůrné a doplňkové materiály. Jako plnohodnotná a ucelená učebnice nikoli. Ani kdybychom tyto neposuzovali odděleně, nýbrž jako materiál (troj)jediny. Škoda.

P.S. Po vzniku trojjediné recenze – pro jistotu – kontrolujeme stránky Kosmas, především kvůli případným reakcím a hodnocením čtenářů. Tyto sice nenalzáme, nicméně ejhle, překvapení! V polovině září registrujeme e-publikaci čtvrtou. Pošta, V., Šumpíková, M.: *Ekonomie: Základní kurz*. Praha: Martin Koláček – E-knihy jedou 2021b. 299 s. ISBN neuvedeno (u Kosmase⁶² ani u Dobrovského). Dočkáme se i textu mikro- a makroekonomie ještě pokročilejšího nežli středně pokročilé úrovně? Zbývají také cvičebnice kurzů základních a pokročilejších. A našlo by se i něco dalšího. Publikovat však každý rok dvě-tři učebnice?⁶³

Slušelo by se uskutečnit nákup, prostudovat e-knihu čtvrtou a pracně sepsanou obsáhlou recenzí doplnit, případně poupravit. Síla a chuť fatálně chybí. Možná později. Okamžitě nás ale napadá otázka, komu a čemu byla (či stále je) určena zelenkává publikace *Ekonomie*? Tvářila se jako text základního kurzu, což v recenzi rozporujeme. Takže se utvrzujeme v tom, že šlo o pokusný balónek, přepracovaný do podoby knihy *Ekonomie středně pokročilý kurz*.⁶⁴

Omezíme se na komentář pouhého prolístování patnáctistránkové reklamní ochutnávky materiálu *Ekonomie: Základní kurz* podle <https://www.knihydobrovsky.cz/e-kniha/ekonomie-344598855>. Celá kniha obsahuje Úvod a tucet kapitol. Kapitola 1 představuje vybrané pojmy a metody v ekonomii používané. Kapitoly 2-5 mají být zaměřeny na mikroekonomickou analýzu chování dílčích ekonomických subjektů, s tím, že chování domácností a firem na trhu kapitálu je následně předmětem makroekonomických pasáží. Kapitoly 6-12 mají obsahovat „výklad základních jevů a souvislostí fungování celé ekonomiky ...“ (s. 6 odkaz. publ. 2021b).

Za pozornost stojí Úvod, konečně publikaci představující, s vytyčením důležitých pravidel pro úspěšnou práci s touto. S důrazem na propojenost a provázanost celého textu, který je doporučován studovat v uvedeném pořadí témat. Názvy kapitol: „Metoda, vybrané pojmy“ (kap. 1), „Rozhodování domácností na trzích výrobků a služeb“ (kap. 2), „Rozhodování firem na trzích výrobků a služeb“ (kap. 3), „Rozhodování domácností a firem na trhu práce“ (kap. 4), „Nedostatky trhu, tržní selhání“ (kap. 5), „Měření makroekonomické výkonnosti, potřeba vlády“ (kap. 6), „Spotřeba domácností (Rozhodování o spotřebě a úsporách)“ (kap. 7), „Investice firem (Rozhodování o investicích)“ (kap. 8), „Zahraniční obchod a měnový kurz“ (kap. 9), „Trh peněz a cílování

61 Autor těchto řádků před časem z obdobného projektu raději (alibisticky) vycouval. Uvědomil si totiž, jaké neskutečné množství práce a kolik času vytvoření opravdu seriózní a komplexní učebnice ekonomie vyžaduje. Což obětovat a investovat přitom nehodlal. Zvláště, když výsledek i jeho uplatnění zůstávají krajně nejisté a problematické. A samotný projekt učebnice byl velmi ambiciózní, přesněji až přehnaně, možná dokonce naivně.

62 S následující anotací: „V knize najdete bohatství srozumitelně vysvětlených základních ekonomických pojmů, principů a důsledků rozhodování ekonomických subjektů na mikroekonomické i makroekonomické úrovni. Standardní aparát vzorců a grafů ekonomie je snížen na minimum ve prospěch vysvětlení podstaty jevů na názorných příkladech. Kniha poskytuje výchozí rámec ekonomického uvažování a umožňuje osvojit si vybrané základní nástroje ekonomické analýzy. Vhodná pro všechny, kteří chtějí porozumět ekonomii a nepotřebují k tomu podrobnou technickou analýzu“ (<https://www.kosmas.cz/knihy/291206/ekonomie-zakladni-kurz>).

63 Neodbytně se vybavuje obraz z filmu *Jára Cimrman ležící, spící*. Cimrman inspiruje vynálezce a umělce. Projíždí kolem altánku, kde A. P. Čechov právě píše své dvě sestry. Cimrman poradí: „A není to málo, Antone Pavloviči?“. Parafrázujeme čtyři a možná i další učební texty: „A není to mnoho?“. Méně mnohdy znamená více.

64 Což koneckonců potvrzují autoři samotní tím, že v úvodu knihy *Ekonomie: Základní kurz* zmiňují, a doporučují k důkladnějšímu studiu, materiály *Ekonomie středně pokročilý kurz* a *Průvodce studiem ekonomie pro studenty bakalářských a navazujících magisterských studijních programů*. Titul *Ekonomie* nezmiňují.

inflace“ (kap. 10), „Agregátní poptávka a agregátní nabídka“ (kap. 11) a „Analýza ekonomiky z pohledu různých časových horizontů“ (kap. 12).

Prolistování vzorku odhaluje, vedle obsahu a úvodu, první kapitolu a vstupní pasáže druhé. Povídací (možná i upovídání, ovšem přitom slovy neplýtvající) styl, bez grafů s minimem vzorců. Vymezování kategorií nepřilíš rigorózní. Styl vyprávění o ekonomii každému sedět nemusí. Někomu však možná může. Nicméně na hodnocení by chtělo publikaci samozřejmě prostudovat a promyslet celou. Postřehy z přečteného torza: Málo stránek pasáže věnované tržním strukturám, jediný makromodel AD-AS, tři stránky o ekonomickému růstu v závěru poslední kapitoly, v níž je i paragraf zabývající se nezaměstnaností (a jejím souvislostem s ekonomickým cyklem). Obsah působí zajímavě a je možné konstatovat, že autoři reagují i na některé výtky výše formulované. Ovšem aniž by tyto – od autora recenze – slyšeli či četli.

Jak jsem potkal knihy během koronakrizy⁶⁵

Odstartujeme titulem, který měl být rubrikou 3 x Z představen podrobněji. Knížečka Jakl, L, Kovářová, D.: *Pivař a blondýna*. Praha: Bondy 2020. 186 s. ISBN 978-80-88073-55-0. Pivařem je rocker, publicista, člen Rady pro rozhlasové a televizní vysílání a politický analytik Ladislav Jakl. Blondýnou advokátka, spisovatelka a kdysi ministryně Daniela Kovářová, která objevila kouzlo piva teprve nedávno. Jde o nevážné i vážnější povídání o pivních světech a o mnoha věcech ze života, které s pivem souvisejí. Čtyřicet kratších kapitol, určených nejen snobsky přemoudřelým všeznalkům nýbrž všem. I když s pí. Kovářovou ani p. Jaklem nemusíme vždy souhlasit – míněno šířeji, zdaleka nejenom ohledně vyřčeného v představeném titulu – oba zůstávají normálními lidmi. Ona normální ženskou a on normálním chlapem. Což dříve vůbec není málo. Naopak. Z podrobnějšího představení publikace sešlo, neboť tato byla výstižně avizována M. Titzlovou v anotaci *Dialog o kráse piva ve výročním čísle profipivníku Pivo, Bier & Ale* (roč. 10, č. 90, s. 72. ISSN 1804-7165), včetně fotografie ze křtu. Nechceme se pouze opakovat a lépe bychom to ani nenapsali.⁶⁶

Dále telegraficky, nekompromisně, ryze subjektivně a těžce zaujatě v abecedním pořadí:⁶⁷

Caidin, M.: *Noc kdy zemřel Hamburk*. Olomouc: Votobia 1995. 143 s. ISBN 80-85885-19-0. Literatura faktu svého druhu. Síla i memento. Brutální síla. Zapůjčeno od známé obsluhy ze štamgastské pivnice. Zdoláno během pár dnů. Stojí za přečtení, leč pro každého to určitě není.

Forsyth, F.: *Liška*. Praha: Euromedia Group 2020. 264 s. ISBN 978-80-242-6813-2. Podprůměrná (a téměř sci-fi) slátanina, ke konci již vyložená sra... Tragikomicky černobílé vidění světa i líčení postav je uboze směšné a místy sklouzávající k (snad) nechtěné parodii. Z povinnosti dočteno jen a pouze kvůli jménu autora, ve druhé části úlevným rychločtením. Forsyth se trapně opakuje a trapně vykrádá sám sebe. Má již pokročilý věk a ubývá

⁶⁵ Název není originální, je nepůvodně vypůjčen-obšlehnut od P. Žantovského, jehož nekonečný seriál *Jak jsem potkal knihy* (na *Parlamentních listech*) čítá již přes dvě stovky pokračování. Doporučujeme.

⁶⁶ Což platí také o titulu Balík, S., Podracký, V.: *Idea českého národního státu třetího tisíciletí*. Brno: Bodyart Press 2020. 225 s. ISBN 978-80-87525-68-8 (nesprávně udáváno jako 798-80-87525-68-8). Výstižně představenem jedním z autorů v „zábavném časopise pro všechny, kteří nezapomněli, kde má náš národ domov svůj“, a to pod obrozenským heslem „My jsme smrtelní, národ je věčný“ (Podracký, V.: *Idea českého národního státu. My z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska ...*, roč. 4, srpen 2021, s. 42-43. ISSN 2570-8309).

⁶⁷ V plánu ještě byla recenze titulu Lipovská, H., Bobošíková, J.: *Aby bylo jasno: Aneb vrátí se Marx a Lenin?* Praha: NF Distribuce 2020. 164 s. ISBN 978-80-88200-20-8. Raději no comment. Marx & Lenin se obrací v hrobě. S tzv. neomarxismem či marxismem kulturním apod. mnoho společného totiž nemají. V tom je podtitul hrubě zavádějící. Od Bobo & Lipo jsme čekali něco onačejšího. Tudy cesta opravdu nevede, Zpravován měl být i spisek Zakaria, F.: *Obrana liberálního vzdělání*. Praha: Academia 2017. 128 s. ISBN 978-80-200-2717-7. Leč ani dobu lockdownu si liberálně-pokrokařským štváním kazit více nehodláme. Stačí zvýšený tlak a adrenalin nad sloupky Zakarii v kavárenském *Respektu*. Při čekání na City Elefant obhlédnuta výloha Academie. V megaslevě furiantsky zakoupena knížečka Komárek, S.: *Živočichopis doby aneb Komárkova abeceda*. Praha: Academia 2015. 202 s. ISBN 978-80-200-2431-2 a k tomu masochisticky i onen Zakaria. Téměř zadarmo, ale i tak je to drahé. Marně sbíráme síly na recenzi publikace, k níž máme vztah nemálo rozpačitý. Některé obrázky nám připadají ... (Jak to říci a neurazit? Nehezské, přesněji ohavné). S texty, resp. medailonky by také šlo polemizovat. Diplomatically řečeno. A významné české ženy občas příliš či někdy vůbec českými ani nejsou. Řeč je o jakýchsi dějinách české či tzv. české ženské emancipace od sv. Ludmily po M. Navrátilovou. O korektními recenzemi – povinně až přímo nesoudně – velebenou knihu Fučíková, R., Křížová, L., Tučková, K. a kol.: *Hrdinky: Příběhy významných českých žen*. Praha: Euromedia Group 2020. 168 s. ISBN 978-80-242-6888-0. Stále alibisticky odkládáme neuváženě naplánovanou recenzi nesympatické práce Bahro, R.: *Alternativa: Ke kritice reálného socialismu*. Praha: Filosofie a Historický ústav AV ČR 2020. 535 s. ISBN 978-80-7007-619-4 (Filosofie) a 978-80-7286-377-0 (Historický ústav). Nesrovnatelně více se těšíme na představení sborníku Keynes, J. M.: *Jsem liberál?: Výbor esejů*. Praha: Academia 2021. 372 s. ISBN 978-80-200-3211-9. Recenzi se pokusíme uplatnit in *Politická ekonomie*. Letos byl tamtéž již uveřejněn text Keynesova Obecná teorie stále inspirativní (a provokující). *Politická ekonomie*, 2021, roč. LXIX, č. 1, s. 135-141. ISSN 0032-3233. <https://doi.org/10.18267/j.polek.1304>. S recenzí přelomového pojednání Keynes, J. M.: *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz*. Praha: Cicero 2020. 347 s. ISBN 978-80-270-7399-3, resp. komparací nového překladu s překladem Praha: ČSAV 1963. 386 s. ISBN nemá. Dodejme, že s knihou *Jsem liberál?* v prodeji Academie získán se slevou další Liessmann. Tentokrát (až moc) filozofující knížečka Liessmann, K. P.: *Chvála hranic: Kritika politické rozlišovací schopnosti*. Praha: Academia 2014. 143 s. ISBN 978-80-200-2331-5.

mu intelektu i soudnosti a především nadhledu anebo mu jen došly prachy? Asi obojí. Nicméně jeho posedlá rusofobie je již lékařskou diagnózou. Tuzemští rusofobové hýkají nadšením. V knihovničce má Forsyth pořád své čestné místo, ovšem Forsyth starý, tedy jeho starší tituly.

Od stejného fajnového knižního šmekra jako kniha o náletech na Hamburk zapůjčena neotřelá detektivka Kohout, P.: *Hvězdná hodina vrahů*. Brno: Větrný mlýn 2017. 542 s. ISBN 978-80-7443-234-7. Přečtena na jeden záta. Pavel Kohout jako člověk opravdu není náš šálek čaje, nicméně psát opravdu umí. Snad mírně zkrátit, ale jinak bravo! Čtenářský rauš. Vtažení do doby i děje. Originální zápletka, neustálé napětí, překvapivá (a spíše nečeská) brutalita, relativně věrné historické kulisy. I antikomunistických kliše od fanatického svazáka je v textu přežitelně. Kohout překvapil. Tohle by byl film, bestseller. Kam se hrabe *Mlčení jehňátek* etc.

Předchozí titul inspiruje, takže od Kosmase rychle objednána Kohoutova bichle podle TV seriálu *Konec velkých prázdnin* (Kohout, P., Praha: Mladá fronta 2017. 792 s. ISBN 978-80-204-4374-8). Seriál je však lepší nežli kniha. Těžký tlustospis dočten namáhavě a těžce. Dobře, že ze seriálu úplně vypadla bondovský překombinovaná postava Ing. Markalouse. Podle Kohouta manipulované oběti tajných služeb, podle autora těchto řádků sobeckého hypererotického manipulátora, který dostává přesně to, co si sám zaslouží. Seriál i kniha se vyznačují tím, že žádná z postav nedopadla dobře. A není komu fandit, neboť sympatický tam vlastně nikdo nefiguruje (Ukázkovým obrzmetkem je herec, který neustále okázale „trpěl“). Vyzdvihnout je nutno, že kapitalismus není Kohoutem přehnaně idealizován. Místy spíše právě naopak. Za všechno minulý režim opravdu nemohl. Je to totiž o lidech. A v lidech.

Kotleta, F.: *Bratrstvo krve: Stalingrad*. Praha: Epoque 2019. 295 s. ISBN 978-80-7557-198-4. Zase únor (tentokrát únor 2021), takže zase postapo. Od Kyši-Kotlety. Přesněji nikoli úplně typické postapo. Upířská sci-fi, korunovaná českým sympatickým upírem Janem Bezzemkem, atraktivně zasazená do kulis druhoválečného Stalingradu. Přechází se titul dá lehce. Je to odpočinkový brak, který si ani na nic jiného v žádném ohledu nehraje. Dosti stereotypní a hodně předvídatelná točklika. Kotletova rutina. Dobrých hlodů jako šafránu (třebas Mistr Lothar a Pan Čumáček). Místy snad i náznak originalnosti, někde je ovšem originalnosti skoro moc. Přičemž některá místa jsou hrubě nelogická a autorsky odfláknutá. Na upíry to vlastně ale ještě ujde ... Ovšem mistrovská série *Spad* s Michálkem a Alicí je o něčem úplně jiném.⁶⁸ Trochu jako originální Haškův *Švejk* a Vaňkovo pokračování (které se nám přitom místy docela i líbí). Série *Spad* žádné upíry ani ufony nepotřebuje. A dá se k ní vrátet. Pro návrat k tomuto *Stalingradu* moc důvodů není. Leč o zklamání nejde. Přesně tak to bylo očekáváno. A možná ondno si ještě nějaký kousek ze série *Bratrstvo krve* pořídíme. Výhledově možná.

Kotleta, F.: *Poutník z Mohameda – Alláhův hněv*. Praha: Epoque 2019. 544 s. ISBN 978-80-7557-181-6. Vynikající rodokapové akční sci-fi fantasy. Úžasně čtivé, místy slzavě dojemné. Skoro jako *Spad* s Michálkem. Po sérii *Spad* jasně nejlepší Kyša-Kotleta. Parádní jízda galaxiemi, včetně návštěvy muslimské Země. Ústřední figura Daniel Kalandra není žádný svatoušek. Lidská verze Bonda. Major Carského dominia v.v. Namísto suchého anglosaského netřepat-nemíchat jadrně slovanské „*Naval vodku, vole*“. Křížáci jako ochránci křesťanství, pianista Sam, kurvy a kurvičky, otroci, mrtvolky na každé stránce, černočerný humor. Není určeno sluníčkářům ani vítáčům. Úlevně nekorektní, slastně sexistické, slovano- i rusofilní, v silném vyznění proti všem náboženským fanatikům. S mottem: „*Bože, ochraňuj nás před těmi, kdo v tebe věří!*“. Doplněná reedice první syrové práce L. Kyši, vyšlé ve dvou dílech v letech 2020-11. Třetí díl o Kalandrovi měl autor vymyšlen, ale pohltila jej práce na upířím seriálu *Bratrstvo krve*. Škoda. Pokračování by to určitě chtělo, tohle si přímo říká o završení trilogie. Vojenská sci-fi poloha bez upířích a dalších nadpřirozeností sluší Kotletovi nejvíce.

Littell, J.: *Laskavé bohyně*. Praha: Odeon 2008. 872 s. ISBN 978-80-207-1278-3. Nepraktická a hlavně zločinně zdoluhavý tlustospis s přehnaně nekonvenční hlavní postavou před sebou léta tlačíme. Až letos udolán. Text je suchý, monotónně jednolitý, koncipovaný jako fiktivní memoáry Maxe Aueho, který II. světovou válku neslavně končí jako podplukovník SS. Duševně i lidsky chorý antihrdina Max Aue má být obyčejným člověkem ve vleku zlé doby? Pomiňme historickou neúplnost a historické nepřesnosti, které někde mohou být i produktem nepřilíš zdařilého překladu. Místy poutavé zachycení válečných peripetií, v čele s atmosférou a rozkladem Berlína na jaře 1945. Ovšem přílišně dlouhé, chtělo by to zkrátit na polovinu. Nejméně. Opravdu nekonečné a opravdu nesnesitelné jsou rádobyfilozofické pasáže a kvazení (čti pseudointelektuální blábolení). Mnohde autor tlačí na pilu až přespřilíš okatě a sugestivní hororová atmosféra sklouzává téměř ke karikatuře. Nepřilíš vhodné a nepřilíš vkusné. Zvrácenosti působí samoučelně a vyumělkovaně. Jinde autor vyloženě ulétává. Třeba u (téměř) ukousnutého nosu A. Hitlera. Anebo se to Auemu zdálo? Často není jasné, zda má jít o sen či realitu. Autorský záměr, leč nikoli každému vyhovuje. Co nejvíce na díle překvapilo? Silné momenty bezesporu obsahuje, nicméně právě síla a působivost oceňované knize ve výsledku chybí nejzřetelněji. Má jít o monumentální exkurz ... Románové monstrum to je, ale jeho monumentálnost zůstává sporná. Za působivější a uměřenější

68 Série představená in 3 x Z aneb knižní okénko 5 (anotace publikací Havlíková, M., Wittenberg Gašparová, D.: Chilli: Průvodce světem pálivého jídla. Praha, Kniha Zlin/Albatros Media 2019. 304 s., Kotleta, F.: Série Spad – Spad. Praha, Epoque 2016. 320 s., Poločas rozpadu. Praha, Epoque 2017. 304 s., Rázová vlna. Praha, Epoque 2017. 304 s., Řetězová reakce. Praha, Epoque 2018. 304 s., Vondruška, V.: Kronika zániku Evropy 1984-2054. Brno, Moba 2019. 785 s.) *Marathon*, 163, 2020, roč. 24, č. 3, s. 18-37. ISSN 1211-8591.

považujeme sugestivní syrovou zpodobnění Rudolfa Langa (ve skutečnosti Rudolfa Hösse) v románu *Smrt je mým řemeslem* (Merle, R., Praha: Naše vojsko 2005 a dotisk 2009. 308 s. ISBN 80-206-0769-4).

Na jihočeském cyklopoobytu Tour de Putyk 2020 o prvních kovidových prázdninách v seznamu povinné četby úlevně odškrtnut dvanáctý díl nekonečné sagy o HH *Nůž* (Nesbø, J., Zlín: Kniha Zlín 2019. 584 s. ISBN 978-80-7473-877-7). Konečně zmizela Rachel a snad nechá Jo Nesbø konečně v rauši odejít i samotného Harryho Holeho. Bylo by načase, všeho moc škodí. Nicméně, řemeslně a především komerčně sepsáno slušně. Vlastně na prázdniny skoro ideální. Ale *Sněhulák* to není ... Filmové zpracování *Sněhuláka* ale bylo hodně hořkým zklamáním. Minimum napětí, prapodivně natočené, tupě nevýrazní herci. Ani po půl hodině si divák není úplně jistý, který je vlastně Hole. Po další chvíli našťavaně vypnuto. Never more.

Po pořádek a úplnost dodejme, že při Tour de Putyk 2021 během druhých kovidových prázdnin po několika dekádách oprášen – ze zoufalého momentálního nedostatku vhodnějšího čtiva – román *Šedá uniforma* (Truscott IV., L. K., Praha: Naše vojsko 1982. 480 s. ISBN 28-084-82). Skorodetektivka z West Pointu časů soumraku vietnamské války. Ještě snesitelně angažované společensko-kritické dílko. Před lety nás zaujalo více.⁶⁹ Náměty k přemýšlení ovšem nabízí i pro pominutý dnešek. V recenzích bývá poukazováno na bezduchý dril a atmosféru nesvobody vojenské akademie, kterými autor knihy sám prošel a údajně tuze trpěl. Co však čekal od legendárního West Pointu? Debatní kroužky, hodiny vyžívání a hippies orgie? Pohoršuje se naivně např. nad tím, že do kadetské samosprávy zasahuje velitel kadetů.

Liberálům je bezduchý dril a atmosféra nesvobody trnem v oku (a ještě mnohem více jim vadí tradice a řád). Jak má tedy vojenská akademie vychovávat a formovat profesionální vojáky? Akademie a školy vojenské, ale i školy policejní, zpravodajské atd. Tažení hypertrofovaného liberalismu přináší prolomení řady vojenských a policejních tabu. Ženy se mohou hlásit i ke speciálním jednotkám, včetně bájných britských SAS. Nejenom ženy. CIA v náborové agitce povzbuzuje diverzifikaci týmu.⁷⁰ Proč? Přece aby agentura byla woke. O čemž se nediskutuje. Diverzita a inkluze se stala nezpochybnitelnou modlou i pro speciální síly armády USA, pro Navy SEALs, Rangers či Delta Force. O přijetí mezi elitu dnes již rozhodují jiná kritéria nežli dříve. Přičemž nároky fyzické, psychické ani intelektuální se rozhodně nezvyšují. Nepřátelé, teroristé, zločinci se třesou (smíchy). Podbízení se pokrokářským trendům není jen směšné, nýbrž i společensky zhoubné. Což se netýká zdaleka pouze armády, policie anebo tajných služeb a agentů. P. Hampl varuje před tím, že nejtragičtější zůstává děsivě servilní ochota, s jakou firmy naskakují na další a další projevy progresivistických šíleností. A to v souvislosti s Prague Pride, který se stal Prvním májem 21. století. Pokud pracujete pro nadnárodní korporaci, musíte se tam dobrovolně povinně ukázat. Nestačí mlčet, musíte aktivně bojovat za jediný správný woke názor. Mnozí si tímto kompenzují nenávisť k naší zemi a léčí mindráky, že je zaměstnavatelé nevzali do ciziny, otrocky s nimi zacházejí a odírají je nejen platově.⁷¹

P.S. Univerzita v anglickém Hullu se rozhodla, že chtít po studentech, aby jejich psané texty byly gramaticky v pořádku, je „homogenně severoevropské, bílé, mužské a elitářské“ a pro studenty zahraničního původu diskriminující. Nyní se tedy bude hodnotit jen „autentický akademický hlas, kterým student komunikuje komplexní myšlenky“. M. Macek klade řečnickou otázku: „Také máte pocit, že pokud se zavčas neubráníme, jsme komplexně v pr...?“⁷²

69 Takže červencové večery i rána v chatce u Lužnice mnohem lépe vyplňovala osvědčená brožovaná knižička, ke které se pravidelně vracíme cca po každé pětiletce. Odpočinkový dobrodružný příběh o naftě a naftářích ve velmi atraktivních kulisách. MacLean, A.: *Athabasca*. Praha: Naše Vojsko 1986. 207 s. ISBN nemá. Na žádné veleumění si titul nehraje (Naštěstí!). A nakonec tak můžeme – ke zlosti kavárenských (pseudo)intelektuálů – znovu doporučit i novelu, která byla úspěšně zfilmována a stala se legendou. Morrell, G.: *Rambo I (První krev)*. Praha: Riosport-Press 1991. 173 s. ISBN 80-900818-0-0. Není to úplně stejně jako film. Pointa bez víření bubnů.

70 Srov. např. https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/usa-cia-woke-progresivismus-cisgender-konzervativci-diverzita-video-nabor.A210505_122909_zahranicni_jhr.

71 Za hlavní poselství Prague Pride označuje P. Hampl demonstraci nadřazenosti, s cílem ponížit a dehonestovat normálního člověka. Smyslem je ukázat, že Praha se stala městem patřícím kosmopolitní tzv. elitě, bez výjimek a bez všech kompromisů. Normálním našincům se jasně sděluje: „... Váš životní styl sem už nepatří. Vaše kultura sem už nepatří. Nastaly nové časy. Teď vládnou subjekty jako Vodafone, IBM, Člověk v tísni a další. Vy, obyčejní lidé, nemáte právo na vlastní svět. Nemáte právo na své soukromí. Bude se vám líbit tohle. Nebo cokoli jiného, co vám ukážeme“ (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/-Ponizit-vas-Uz-to-neni-vase-Prague-Pride-Novy-Prvni-maj-padlo-Pocitite-672656>). Kdo? Pokrokářské neziskovky s mohutnou podporou korporací. O zdivočelém liberálním progresivismu varovně píše i L. Jakl v textu *O tempora, o mores*: „... Všichni to vidíme. Pro starý dobrý svět už není místo ... Dnešní revolucionáři ... svět měnit chtějí. Ne kvůli tomu, aby si mohli žít podle svého, ale kvůli bohorovnému přesvědčení, že i všichni ostatní lidé – mladí i staří – mají od nynějška žít podle nových revolučních představ. Tihle progresivisté nechrání svůj způsob života, oni útočí na náš, oni chtějí měnit nás, naše životy, chtějí vládnout světu a vmácovat mu své pořádky. Takže pokud dnes probíhající revoluce někomu vadí, není to jen lkaní tisíců generace nad novou další nezvedenou dobou. A pokud s onou revolucí někdo bojuje, není to jen projev zastydlého lpění na překonaných schématech žití. Je to obrana svobody žít si ve svém normálním světě“ (<https://www.institutvk.cz/clanky/1790.html>).

72 S využitím <https://viditelny-macek.cz/public/kapitola.phtml?kapitola=140722&menu=0>.

